

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**Анотований
інформаційно-бібліографічний
показчик статей
з періодичних видань
ПРАВО. ЮРИДИЧНІ НАУКИ**

Національний університет «Чернігівська політехніка»

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**Анотований
інформаційно-бібліографічний
показчик статей
з періодичних видань
Право. Юридичні науки
(IV квартал 2020р.)**

Чернігів, 2021

УДК 016:34(05)
А69

Рецензент:

Мороз Н. В., Директор Наукової бібліотеки Національного університету «Чернігівська політехніка»

Анотований інформаційно-бібліографічний покажчик статей з періодичних видань. Право. Юридичні науки (IV квартал 2020р.) / уклад.: Т. А. Сіденко. – Чернігів : Наукова бібліотека Національного університету «Чернігівська політехніка», 2021. – 200 с.

Інформаційно-бібліографічний покажчик містить частково анотований огляд статей з періодичних видань, які бібліотека отримала за жовтень, листопад, грудень 2020 року.

Добір матеріалу завершено 01.03. 2020 р. Опис здійснено мовою оригіналу відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Слова і словосполучення скорочені відповідно до ДСТУ 3582-97 «Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі», ГОСТ 7.12-93 «Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила» и ГОСТ 7.11-2004 (ИСО 832:1994) «Библиографическая запись. Сокращение слов и словосочетаний на иностранных европейских языках».

Покажчик призначений для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, хто цікавиться періодичною пресою.

Покажчик випускається електронному вигляді. З покажчиком можна ознайомитись в Електронному архіві IRChNUT Національного університету «Чернігівська політехніка» та на сайті бібліотеки.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ПРАВО. ЮРИДИЧНІ НАУКИ	
Вісник Національної академії правових наук України № 2.	5-16
Вісник Національної академії правових наук України № 3.	16-26
Вісник Національної академії правових наук України № 4.	26-44
Право України. № 8.	45-63
Право України. № 9.	63-83
Право України. № 10.	83-101
Право України. № 11.	101-113
Право України. № 12.	113-128
Публічне право. № 2.	128-142
Публічне право. № 3.	142-164
Публічне право. № 4.	164-177
Юридична Україна. № 5.	178-180
Юридична Україна. № 6.	180-184
Юридична Україна. № 7.	184-190
Юридична Україна. № 8.	190-194
Юридична Україна. № 9.	194-200

ПЕРЕДМОВА

Періодичні видання відіграють значну роль у житті кожного науковця, студента, оскільки в них оперативно відображається найактуальніша інформація.

Залежно від тематики, періодичні видання розподіляються по відділах наукової бібліотеки.

Інформація про надходження чергових номерів видань, а також про місцезнаходження друкованих примірників і електронних копій публікується на сайті бібліотеки у розділі «Фонд періодичних видань» http://library2.stu.cn.ua/resursi_biblioteki/fond_periodichnih_vidanj_chntu/

Користувачі можуть отримати через службу Електронної доставки документів (ЕДД) електронною поштою статті з періодичних видань які знаходяться у фондах бібліотеки.

Одержані з бібліотеки електронні копії періодичних видань дозволяється використовувати лише з науковою, навчальною або освітнянською метою. Забороняється тиражувати одержані копії, відтворювати їх у будь-якій іншій формі, крім одноразового друкування електронного файлу, передавати іншим особам чи організаціям. Замовник несе відповідальність за використання електронної копії відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права».

ПРАВО. ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Вісник Національної академії правових наук України : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України. – Харків : Право, 1993. – Виходить щоквартально.

Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 1.

Коломоєць Т. О. Поняття доктрини адміністративного права / Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 2. – С. 14-30.

В умовах сучасних державотворчих і правотворчих процесів, зумовлених істотними змінами у позитивному праві, актуалізується потреба формулювання на підставі методологічного плюралізму нового розуміння доктрини адміністративного права як складного, багатомірного системного феномену для позначення сукупності юридико-наукових суджень про адміністративно-правовий простір, що і є метою роботи. Основним методом наукової роботи є метод правового аналізу, використання якого дало змогу визначити в контексті цілісного представлення знань про «доктрину адміністративного права» її поняття, структури, системи шляхом аналізу консеквенцій: а) філософії права, б) теорії права, в) історії права, г) адміністративного права. Зосереджена увага на методологічному значенні філософських, теоретичних положень, зв'язках із загальною правовою доктриною: у взаємосприйнятті дослідницьких здобутків; розмежуванні адміністративного права з іншими галузями; забезпеченні урахування адміністративного законодавства у нормативному матеріалі інших галузей права (і навпаки); встановленні ідентичності або відмінності генези правових явищ тощо. Доведено, що феномен «доктрина адміністративного права» є системою, яку характеризують: 1. Єдність по відношенню до середовища (цілісність) і різноманіття зв'язків із ним; 2. Структурованість її, наявність у її системі відносно самостійних компонентів; 3. Наявність детермінантних характеристик «доктрини» як цілісності, які є результатом взаємодії її компонентів; 4. Наявність всередині системи) суперечностей, які є рушійною силою саморозвитку системи; 5. Історичність, наявність розвитку у часі, «історичного базису» і досвіду минулого. Запропоновано визначення доктрини адміністративного права. Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що теоретичні положення

та висновки можуть стати основою для подальших наукових досліджень доктрини адміністративного права та її проблемних питань.

Монаєнко А. О. Італійський досвід функціонування адміністративної юстиції / А. О. Монаєнко // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 2. – С. 31-59.

Розвиток адміністративного судочинства України зумовлює пошук оптимальних шляхів для удосконалення системи. Кожна країна має свою стратегію функціонування адміністративної юстиції, що залежить від культурних, історичних, національних, інтеграційних процесів, а також поетапності становлення правової системи конкретної держави. Основна мета роботи полягає в аналізі італійського досвіду щодо функціонування адміністративної юстиції. Для досягнення поставленої мети використані різноманітні теоретичні методи. Метод правового прогнозування дозволив виявити напрями удосконалення адміністративної юстиції в Україні. У статті авторами наведено поняття та особливості функціонування адміністративної юстиції в Італії в питаннях захисту порушених прав, свобод та інтересів людини і громадянина рішеннями, діями та бездіяльністю суб'єктів владних повноважень, аналізується система та структура органів адміністративної юстиції Італії, їх спеціалізація, особливості розгляду деяких категорій публічно-правових спорів та розмежування юрисдикції адміністративних судів та загальних судів при вирішенні деяких категорій адміністративних справ, особливості їх розгляду в адміністративних судах Італії першої та апеляційної інстанції, повноваження Державної Ради Італії в частині вирішення публічно-правових спорів, а також повноваження квазісудових органів влади Італії, які виконують функції правосуддя в сфері адміністративної юстиції. Встановлено, що адміністративні суди Італії наділені повноваженнями оцінювати діяльність публічної адміністрації. Орієнтуючись на досвід інших країн, в тому числі Італії, можна зробити висновок, що якісно побудована система адміністративної юстиції може сприяти захисту прав громадян України, розвитку правової держави. Але важливо не лише орієнтуватися на зарубіжні країни, але й враховувати особливості правової системи України.

Лук'янов Д. В. Колізійне регулювання транскордонного спадкування авторських прав / Д. В. Лук'янов, І. А. Шуміло,

М. О. Лукань // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 2. – С. 60-80.

В умовах сучасних державотворчих і правотворчих процесів, зумовлених істотними змінами у позитивному праві, актуалізується потреба формулювання на підставі методологічного плюралізму нового розуміння доктрини адміністративного права як складного, багатомірного системного феномену для позначення сукупності юридико-наукових суджень про адміністративно-правовий простір, що і є метою роботи. Основним методом наукової роботи є метод правового аналізу, використання якого дало змогу визначити в контексті цілісного представлення знань про «доктрину адміністративного права» її поняття, структури, системи шляхом аналізу консеквенцій: а) філософії права, б) теорії права, в) історії права, г) адміністративного права. Зосереджена увага на методологічному значенні філософських, теоретичних положень, зв'язках із загальною правовою доктриною: у взаємодії дослідницьких здобутків; розмежуванні адміністративного права з іншими галузями; забезпеченні урахування адміністративного законодавства у нормативному матеріалі інших галузей права (і навпаки); встановленні ідентичності або відмінності генези правових явищ тощо. Доведено, що феномен «доктрина адміністративного права» є системою, яку характеризують: 1. Єдність по відношенню до середовища (цілісність) і різноманіття зв'язків із ним; 2. Структурованість її, наявність у її системі відносно самостійних компонентів; 3. Наявність детермінантних характеристик «доктрини» як цілості, які є результатом взаємодії її компонентів; 4. Наявність всередині системи) суперечностей, які є рушійною силою саморозвитку системи; 5. Історичність, наявність розвитку у часі, «історичного базису» і досвіду минулого. Запропоновано визначення доктрини адміністративного права. Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що теоретичні положення та висновки можуть стати основою для подальших наукових досліджень доктрини адміністративного права та її проблемних питань.

Якубівський, І. Є. Договір у механізмі правового регулювання відносин інтелектуальної власності / І. Є. Якубівський // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 2. – С. 81-98.

Актуальність дослідженої у статті проблематики обумовлена посиленням ролі договірного регулювання відносин інтелектуальної

власності в умовах інформаційного суспільства та переходу до інноваційного типу розвитку національної економіки. Ціль даного дослідження полягає у виявленні особливостей дії договору як правового засобу у механізмі правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності на різних його стадіях. В контексті аналізу договору як засобу регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності наголошено на доцільності розмежування двох груп правовідносин: які опосередковують статику, тобто належність об'єктів права інтелектуальної власності відповідним суб'єктам, і тих, які опосередковують динаміку, тобто перехід майнових прав інтелектуальної власності від одних суб'єктів до інших. Зазначено, що договір є чи не найважливішим правовим засобом комерціалізації прав інтелектуальної власності, забезпечуючи ефективне впровадження результатів творчої діяльності у виробництво та інші ділянки суспільного життя для задоволення як приватних інтересів їх творців, осіб, які інвестували кошти у їх створення, так і загальносуспільних інтересів. Відзначено тенденцію до все більш широкого використання договору, як правового засобу на стадії захисту прав інтелектуальної власності. Сторони можуть закріпити у договорі щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності способи захисту їх прав, які не передбачені у законі, врегулювати порядок вирішення спорів тощо. Отже, договір є ефективним правовим засобом на усіх стадіях правового регулювання відносин інтелектуальної власності – при юридичній регламентації означених відносин, набутті прав інтелектуальної власності, здійсненні цих прав, а також при їх захисті. Проведений в межах даної статті аналіз та його результати можуть використовуватися у подальших наукових дослідженнях проблем договірної регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності, а також у правотворчій діяльності для удосконалення національного законодавства про інтелектуальну власність, що набуває особливого значення у контексті рекодифікації цивільного законодавства України.

Гриняк А. Б. Особливості застосування статті 392 Цивільного кодексу України при визнанні права власності на новостворене нерухоме майно (за матеріалами судової практики) / А. Б. Гриняк, Н. В. Міловська // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 2. – С. 99-117.

Дослідження особливостей визнання права власності на новостворене нерухоме майно зумовлене його метою, яка полягає у

визначенні підстав для застосування передбаченого статтею 392 Цивільного кодексу (ЦК) України способу захисту при визнанні права власності на новостворений об'єкт будівництва, а також виявленні прогалин і суперечностей у законодавстві України, судовій практиці, що виникають під час застосування відповідного способу захисту суб'єктивного права та виробленні пропозицій щодо їх усунення. У зв'язку з цим, основним методом даного дослідження став порівняльно-правовий, який дав змогу виявити та проаналізувати різні підходи до законодавчого закріплення та застосування такого способу захисту, як визнання права власності. У науковій статті встановлено, що, незважаючи на те, що при укладенні договору купівлі-продажу майнових прав на нерухоме майно, покупець отримує обмежене речове право, за яким він наділений певними, але не всіма правами власника майна. Обґрунтовано, що покупець, який виконав свої грошові зобов'язання за договором купівлі-продажу майнових прав на нерухоме майно, повністю сплативши вартість, установлену вказаним договором, вважається таким, що вчинив дії, спрямовані на виникнення юридичних фактів, необхідних і достатніх для отримання права вимоги переходу права власності на об'єкт будівництва. У зв'язку з цим доведено, що ефективність застосування при визнанні права власності на новостворене нерухоме майно способу захисту, передбаченого ст. 392 ЦК України, спрямована на нівелювання можливості вчинення подальших протиправних дій третіх осіб щодо такого майна, і досягається за допомогою примусового виконання рішення суду шляхом визнання права власності на конкретний об'єкт, а у випадку його знищення – шляхом отримання відповідного відшкодування. Практичне значення дослідження особливостей застосування ст. 392 ЦК України при визнанні права власності на новостворене нерухоме майно полягає у тому, що його результати покликані сприяти подальшим науковим розробкам, удосконаленню правового регулювання відносин, об'єктом яких є новостворене нерухоме майно, оптимізації реалізації права власності та правозастосування у цій сфері.

Лукаевич-Крутник І. С. Способи гармонізації приватноправового законодавства України в сфері надання транспортних послуг із законодавством Європейського Союзу / І. С. Лукаевич-Крутник // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 2. – С. 118-140.

Стаття присвячена гармонізації приватноправового законодавства України в сфері надання транспортних послуг із законодавством Європейського Союзу. Метою дослідження є формулювання поняття та визначення основних способів гармонізації приватноправового законодавства України в сфері надання транспортних послуг із законодавством Європейського Союзу. Основним методом наукової роботи є метод правового аналізу, використання якого дало змогу визначити можливі шляхи гармонізації національного законодавства в окресленій сфері до європейських стандартів. На підставі аналізу норм національного законодавства та законодавства Європейського Союзу розмежовано терміни «гармонізація», «адаптація» та «наближення». Запропоновано під гармонізацією приватноправового законодавства в сфері надання транспортних послуг із законодавством Європейського Союзу розуміти процес коригування законодавства України на підставі правових актів ЄС, зокрема, директив та регламентів, з метою приведення національного законодавства у відповідність до їх положень. За результатами проведеного дослідження встановлено, що гармонізація приватноправового законодавства України в сфері надання транспортних послуг із законодавством ЄС відбувається трьома способами, а саме: 1) приєднання України до міжнародних нормативно-правових актів, які діють на території ЄС, чи підписання двосторонніх договорів про співпрацю у сфері надання транспортних послуг з країнами ЄС; 2) розроблення та прийняття нормативно-правових актів України у сфері надання транспортних послуг, які враховують положення права ЄС; 3) імплементація в національне законодавство положень регламентів та директив ЄС шляхом внесення змін та доповнень до чинних нормативно-правових актів України. Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що теоретичні положення та висновки можуть стати основою для подальших наукових досліджень правового регулювання договірних відносин з надання транспортних послуг в умовах євроінтеграційних процесів. Матеріали статті можуть бути використані в навчальному процесі для підготовки навчально-методичного забезпечення і викладання відповідних тем у розрізі навчальних курсів цивільного, договірного та зобов'язального права, а також спеціальних цивілістичних дисциплін.

Мельник К. Ю. Сучасний стан та тенденції правового регулювання діяльності професійних спілок в Україні / К. Ю. Мельник // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 2. – С. 141-157.

У статті здійснюється наукове опрацювання актуальної проблеми як для науки трудового права, так і для нормотворчої діяльності щодо сучасного стану та тенденцій правового регулювання діяльності професійних спілок в Україні. Актуальність дослідження обумовлене значенням соціального діалогу як в сфері праці, так і в інших сферах життєдіяльності українського суспільства для сталого розвитку національної економіки та держави у сучасних умовах. Мета статті полягає у наданні науково обґрунтованих висновків та пропозицій із удосконалення правового регулювання діяльності професійних спілок в Україні. У роботі із застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання (діалектичного, формально-логічного, порівняльно-правового, системного аналізу) розглянуто правовий статус професійних спілок; порівняно норми чинного національного трудового законодавства та законодавства в сфері прав професійних спілок з нормами проектів Трудового кодексу України, Закону України «Про працю» тощо, які передбачають права професійних спілок. Зроблено висновок про необхідність: 1) у сучасному і майбутньому національному трудовому законодавстві та законодавстві в сфері прав професійних спілок максимально зберегти норми, які спрямовані на забезпечення належної діяльності професійних спілок як представників і захисників трудових прав своїх членів у відносинах з роботодавцями та підтримання високого авторитету і статусу професійних спілок на підприємствах, установах, організаціях; 2) запровадження нових форм та методів діяльності професійних спілок в Україні, а також координації їх діяльності та об'єднання з професійними спілками, що діють на наднаціональному рівні; 3) забезпечити рівність прав всіх професійних спілок в Україні та можливість користування правами, повноваженнями і гарантіями діяльності, передбаченими національним трудовим законодавством та законодавством в сфері прав професійних спілок, в повному обсязі.

Великанова М. М. Розподіл ризику завдання шкоди в деліктних зобов'язаннях з позицій економічного аналізу права / М. М. Великанова // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 2. – С. 158-173.

Завдання шкоди майновим та (або) немайновим правам осіб трапляється досить часто. Право на відшкодування такої шкоди є беззаперечним. Втім, цивілістичною доктриною неоднозначно вирішуються питання розподілу ризику завдання шкоди в деліктних зобов'язаннях. Тому, метою цієї публікації є обговорення підходів до розподілу ризику завдання шкоди в деліктних зобов'язаннях та визначення їх ефективності з економіко-правових позицій. У статті на підставі економічного та системного аналізу з використанням діалектичного, порівняльного, логічно-догматичного та інших методів, в тому числі економічної науки, характеризуються підходи до визначення мети деліктного права та його можливості забезпечити ефективний розподіл ризику завдання шкоди. Доводиться, що деліктне право може мати прямі регуляторні наслідки шляхом стримування поведінки та розподілу ризиків. Робиться висновок, що завданням деліктного права є оптимальний розподіл ризику шкоди між заподіювачем і потерпілим та забезпечення здійснення ризикової діяльності лише за умови, що її соціальна цінність виправдовує створений ризик. На підставі економічного аналізу деліктного права обґрунтовується, що розподіл ризику завдання шкоди в деліктних зобов'язаннях здійснюється за допомогою інститутів страхування та відповідальності. Страхування є економічно ефективним, якщо йдеться про компенсацію завданої шкоди. Проте лише відповідальність поряд із функцією компенсації може також виконувати функцію стимулювання до запобігання шкоди. У зв'язку з цим ризик завдання шкоди у деліктних зобов'язаннях переважно покладається на особу, що таку шкоду завдала. У зобов'язаннях з відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки особа, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку, несе такий ризик навіть за відсутності її вини у завданні шкоди. Підставами для покладення на потерпілого такого ризику є його намір чи непереборна сила. Саме такий підхід до розподілу ризику завдання шкоди в деліктних зобов'язаннях є справедливим та економічно ефективним і сприяє суспільному добробуту.

Шепітько М. В. Тенденції розвитку кримінального законодавства України (на прикладі злочинів проти

правосуддя) / М. В. Шепітько // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 2. – С. 174-189.

У статті здійснено спробу дослідження розвитку кримінального законодавства України на прикладі злочинів проти правосуддя. З цією метою автор звернувся до дослідження кримінального законодавства через аналіз його розвитку в глобалізованому світі та в Україні. В цьому контексті кримінальне законодавство запропоновано йменувати як глобалізаційне, а кодифікацію – уніфікованою, що викликано зближенням держав у світі через імплементацію конвенцій та інших міжнародно-правових актів та, як наслідок, гармонізацію кримінального законодавства. У історичній ретроспективі було сформовано історичну мапу злочинів, проступків та провинностей проти правосуддя, що були притаманні кримінальному законодавству в Україні в XI-XX ст. ст. (на підставі стадії та первинної можливості їх вчинення). Встановлено, що окремі тенденції щодо встановлення кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень у сфері правосуддя вплинуть на формування злочинів проти правосуддя: 1) імплементація міжнародно-правових актів; 2) забезпечення захисту діяльності міжнародних судів, юрисдикцію яких визнала Україна; 3) встановлення системи кримінальних правопорушень проти правосуддя через виокремлення їх груп в структурі відповідного розділу (поділ розділу на глави). Такими групами можуть бути: 1) кримінальні правопорушення у сфері здійснення правосуддя; 2) кримінальні правопорушення у сфері забезпечення здійснення правосуддя; 3) кримінальні правопорушення у сфері сприяння здійсненню правосуддя. Використання названих підходів дозволило сформувати перспективи кримінального законодавства щодо злочинів та кримінальних проступків проти правосуддя. Акцентовано увагу на те, що кримінальні правопорушення (злочини) проти правосуддя є такими діями, що суттєво відрізняються за тяжкістю вчиненого, їх суспільною небезпечністю, а тому поділ цих кримінальних правопорушень на злочини та кримінальні проступки має впливати на процесуальні особливості притягнення винуватих за їх вчинення до кримінальної відповідальності.

Джужа О. М. Кримінологічна політика в умовах поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19 / О. М. Джужа, Д. М. Тичина, В. В. Василевич, Р. В. Вереша // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 2. – С. 190-209.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю розробки підходів і алгоритмів в питаннях протидії загрозам розповсюдженням світових пандемій з метою запобігання катастрофічним наслідкам в галузях громадського здоров'я та економіки. Мета даного дослідження полягає у визначенні пріоритетних напрямів кримінологічної політики під час карантинних заходів пов'язаних з COVID-19, а також у розробці комплексу стратегічних підходів з питань віктимологічного забезпечення безпеки під час карантинних заходів. У дослідженні був використаний діалектичний метод, а також методи моделювання та системного аналізу даних, які дозволили проаналізувати сучасні виклики, що постають перед українською правовою системою в питаннях визначення комплексу законодавчих вимог і урядових рішень, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов вчинення злочинів, забезпечення безпеки суспільства під час карантинних заходів пов'язаних з COVID-19. Результати дослідження дозволяють зробити припущення, що наявність стратегічного документа могла б зробити його дієвим політико-правовим інструментом в питаннях протидії та подолання наслідків поширення існуючих і майбутніх вірусних хвороб. Такий документ має передбачати чіткий алгоритм дій і заходів для забезпечення безпеки громадян при настанні кризових ситуацій та запобігання вчинення злочинів зумовлених загрозами поширення пандемій. У зв'язку з цим, запропоновано комплекс політико-правових рішень стратегічного значення для протидії поширенню світової пандемії на національному рівні та напрями формування кримінологічної політики в умовах реалізації протиепідемічних заходів. У практичному аспекті результати дослідження можуть застосовуватися з метою розробки суб'єктами законодавчої ініціативи різних країн, комплексних документів і стратегій для регулювання суспільних відносин в умовах правових обмежень пов'язаних з епідеміологічними загрозами.

Шило О. Г. Правові засоби забезпечення єдності застосування кримінального процесуального закону / О. Г. Шило, Н. В. Глинська // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 2. – С. 210-228.

Забезпечення єдності судової практики є реалізацією принципу правової визначеності, який, будучи складовою принципу верховенства права, забезпечує розумну прогнозованість судових рішень. На теоретичному рівні питання єдності судової практики

здебільшого стають предметом досліджень у контексті судової реформи та судоустрою, проте комплексні дослідження з цієї проблематики у царині сучасного кримінального судочинства майже відсутні. Метою дослідження є встановлення системи правових засобів забезпечення єдності судової практики. Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: діалектичний, системний, формально-юридичний та логічний методи. Авторами надано короткий огляд теоретичних положень, що визначають соціально-правову цінність єдності правозастосовної практики. Проаналізовано поняття «єдності судової практики» у царині кримінального провадження та наголошено на використанні у власному дослідженні підходу до розуміння єдності судової практики як синоніму однакового (усталеного) застосування процесуальних та матеріальних норм в однорідних категоріях судових рішень, що ухвалюються в перебігу кримінального провадження. Розглянуто питання реалізації дискреції при прийнятті судового рішення та її співвідношення із стандартом «узгодженості судового рішення». Встановлено, що межа дозволеної різності у застосуванні закону є досить гнучкою та неформалізованою. Установлено, що якість закону не може оцінюватися у відриві від практики його застосування. Авторами наголошено й на інструментальній ролі судової практики у загальному механізмі забезпечення однакової правозастосовності. Висловлена позиція щодо ролі роз'яснень Пленуму Верховного Суду в загальному механізмі забезпечення єдності судової практики. Встановлено, що система правових засобів забезпечення єдності застосування закону у царині кримінального провадження складається з сукупності взаємопов'язаних між собою елементів. Результати дослідження можуть бути використані при подальшій науковій розробці проблеми забезпечення єдності судової практики, науковому обґрунтуванні пропозицій, спрямованих на удосконалення чинного законодавства України, що регулює питання, які стали предметом даного наукового дослідження.

Шевчук В. М. Методологічні проблеми формування понятійного апарату криміналістичної інноватики / В. М. Шевчук // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 2. – С. 229-247.

Стаття присвячена проблемі формування понятійного апарату криміналістичної інноватики як нового наукового напрямку у криміналістиці. Досліджуються методологічні проблеми

розроблення та формування категорій та понять розглядуваної наукової концепції. Обґрунтовується, що рівень сформованості та обґрунтованості будь-якої наукової теорії, у тому числі і криміналістичної інноватики, визначається ступенем і рівнем розробленості її теоретико-методологічних засад та категоріально-понятійного апарату цієї теорії, зокрема, таких понять, як криміналістична інновація, інноваційний криміналістичний продукт, їх функції, класифікації, стадії інноваційного процесу та ін. Проведенню аналіз наукових підходів до розуміння основних категорій розглядуваної наукової концепції, якими є інноваційний криміналістичний продукт та криміналістична інновація. Запропоновано їх визначення, виокремлено суттєві ознаки та властивості, проаналізовано співвідношення цих понять. Аналізується загальний і універсальний діалектичний метод сходження від абстрактного до конкретного і від конкретного до абстрактного, розглядається їх роль у формуванні понятійного апарату криміналістичної інноватики. Зазначається, що методологічним підґрунтям розроблення і впровадження інноваційних криміналістичних продуктів та застосування криміналістичних інновацій у правозастосовній діяльності виступають також діяльнісний, системно-структурний і технологічний підходи, використання яких є перспективним у дослідженні як основних понять криміналістичної інноватики, так і для розроблення цієї криміналістичної теорії. Сформульовано пропозиції та авторське бачення щодо вирішення окремих дискусійних питань, пов'язаних із інноваціями у криміналістиці та правозастосовній практиці. Обґрунтовується, що комплексний підхід у розробленні та формуванні основних понять та категорій криміналістичної інноватики є методологічним фундаментом для подальших досліджень цієї проблематики, який визначає перспективні напрямки розвитку криміналістичної науки.

**Вісник Національної академії правових наук України. –
2020. – Т. 27, № 3.**

Кузнєцова, Н. С. Просуб'єктна концепція підприємства /
Н. С. Кузнєцова, В. О. Хоменко // Вісник Національної академії
правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 3. – С. 14-32.

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю виявлення оптимальної моделі закріплення поняття «підприємство» та необхідністю взаємного узгодження понять (зокрема, тотожних) в

межах економічних відносин у контексті сучасної тенденції оновлення законодавства. Стаття присвячена аналізу поняття «підприємство», об'єктивованого одночасно у Цивільному кодексі України в якості об'єкта цивільних прав та у Господарському кодексі України – в якості суб'єкта господарських правовідносин. З метою виявлення оптимального підходу до розуміння терміну «підприємство» проаналізовано законодавчі положення про підприємство, закріплені у Господарському кодексі України. Констатовано, що кваліфікуючою ознакою підприємства, як організаційної форми господарювання, є його державна реєстрація (створення) за Господарським кодексом України. Втім, на підставі аналізу положень про державну реєстрацію (створення) юридичних осіб, закріплених в Цивільному кодексі України, та положень про державну реєстрацію (створення) суб'єктів господарювання, встановлених Господарським кодексом України, констатовано відсутність таких особливостей державної реєстрації (створення) підприємства, встановлених у Господарському кодексі. З метою виявлення місця підприємства у системі суб'єктів господарських правовідносин, відповідне поняття співставлено з іншими суб'єктами відповідних відносин (суб'єкт господарювання; господарська організація) та з міжгалузевим учасником підприємницьких правовідносин – юридичною особою. На підставі аналізу наведених понять виявлені недоліки законодавчої техніки як у дефініції підприємства за Господарським кодексом України, так і інших його дефінітивних норм, що стосуються визначення природи досліджуваного поняття (визначення суб'єкта господарювання; господарської організації та загальне викладення норм щодо суб'єктів (учасників) господарських відносин). Встановлено, що за відсутності чітко структурованої системи суб'єктів господарського права, визначення місця підприємства у відповідній системі вбачається необґрунтованим (особливо у контексті об'єктивації підприємства у Цивільному кодексі України). Викладене зумовлює наявність низки проблем у правозастосовній практиці, пов'язаних не лише з неузгодженістю двох кодифікованих актів, предмет правового регулювання яких принаймі частково співпадає, а і з відсутністю системності у викладенні положень про суб'єктів господарських відносин.

Борисова, В. І. Аліментні зобов'язання членів сім'ї в сімейному праві України: проблемні питання теорії та

практики / В. І. Борисова, Л. В. Красицька // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 3. – С. 33-59.

Актуальність дослідження аліментних зобов'язань членів сім'ї в сімейному праві України обумовлена як новітніми підходами законодавця до регулювання аліментних відносин, так і проблемами правозастосовної практики в цій сфері. Метою дослідження є визначення особливостей аліментних зобов'язань членів сім'ї в сімейному праві України, виявлення проблем правового регулювання та правозастосування цих зобов'язань і розробка рекомендацій щодо їх усунення. Методологічно дослідження аліментних зобов'язань членів сім'ї умовно поділено на окремі структурні частини, в яких розкрито загальну характеристику зазначених зобов'язань в сімейному праві України та особливості окремих їх видів. Методологічна база дослідження аліментних зобов'язань членів сім'ї в сімейному праві України сформована на філософському, загальнонауковому та спеціально-науковому рівнях. В роботі доведено, що аліментні зобов'язання членів сім'ї за своєю сутністю є сімейно-правовими грошовими зобов'язаннями, які виникають на підставах, визначених законом або договором, мають тривалий та особистий характер. Запропоновано одного з подружжя вважати таким, що потребує матеріальної допомоги, якщо його доходи за місяць (заробітна плата, пенсія, доходи від використання його майна, інші доходи) складають суму, що є меншою за розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом. Аналогічні положення запропоновано застосувати і для визначення батьків такими, що потребують матеріальної допомоги, в аліментних зобов'язаннях з утримання повнолітніми дітьми непрацездатних батьків. Аргументовано, що зміна законодавцем мінімального розміру аліментів, які підлягають стягненню з платника аліментів на одну дитину, не є підставою для застосування статті 192 СК України, але є підставою для зміни мінімального розміру аліментів, зазначених у виконавчому листі у процедурі виконання та стягнення аліментів, та враховується під час визначення суми аліментів або заборгованості за аліментами. Запропоновано й інші зміни до СК України щодо удосконалення порядку стягнення аліментів на утримання членів сім'ї. Проведений аналіз теоретичних положень аліментних зобов'язань членів сім'ї та практичних проблем правозастосування в цій сфері і розробка пропозицій з удосконалення сімейного законодавства має значення для подальших наукових досліджень сімейно-правових зобов'язань, сприятиме формуванню ефективного механізму здійснення та

захисту прав учасників сімейних правовідносин та становленню єдності судової практики.

Уркевич В. Ю. Поновлення договору оренди землі: проблеми теорії та судової практики / В. Ю. Уркевич // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 3. – С. 60-79.

Землі виступають найважливішим об'єктом навколишнього природного середовища, є незамінним засобом виробництва в сільському господарстві, територіальним базисом для розміщення різноманітних об'єктів. Стверджується, що належне функціонування відносин щодо оренди земель є запорукою сталого господарського обігу, гарантією реалізації прав та виконання обов'язків як орендодавцем, так і орендарем відповідної земельної ділянки. Дискусійним є питання поновлення договору оренди землі по закінченню строку його дії. Метою дослідження є окреслення існуючих теоретичних та правозастосовчих проблем щодо поновлення договору оренди землі, внесення пропозицій з усунення останніх. Для досягнення цієї мети використано системно-структурний метод наукового пізнання, за допомогою якого проаналізовано приписи законодавства щодо поновлення договору оренди землі, висвітлено їх співвідношення та взаємодію. Доведено, що переважне право орендаря існує щодо поновлення договору оренди землі лише на той самий строк і на тих самих умовах і за відсутності заперечень щодо такого поновлення з боку орендодавця. При намаганні орендаря змінити істотні умови договору оренди землі й за відсутності згоди орендодавця на такі зміни переважне право орендаря на укладення договору оренди землі на новий строк припиняється. Наголошено, що в кожному спорі слід встановлювати добросовісність дій орендодавця щодо відмови в поновленні договору оренди землі з однією особою (орендарем) й наступного укладення договору з новим орендарем. Видається дискусійним застосування в земельних орендних правовідносинах категорії «менш захищена» сторона, оскільки залежно від суб'єктного складу сторін цих правовідносин такою стороною може виступати як орендар, так і орендодавець. Підсумовано, що Верховий Суд має уніфікувати практику застосування приписів законодавства щодо поновлення договору оренди землі (лише у комплексі з іншими нормативними приписами або автономно, з використанням принципу «мовчазної згоди»). На можливість автономного застосування таких приписів вказують

норми Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству». Виявлені недоліки правового регулювання поновлення договору оренди землі після спливу його строку вказують на напрями вдосконалення законодавства у сфері оренди земель, що має практичну значимість.

Смирнова К. В. Механізми вирішення спорів, передбачені угодами про асоціацію, укладені Європейським Союзом з третіми країнами / К. В. Смирнова // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 3. – С. 80-99.

Міжнародне врегулювання суперечок має таку ж довгу історію, як і міжнародні відносини. Усі угоди ЄС про асоціацію мають відповідні механізми з урегулювання суперечок, які певною мірою різняться між собою. Основним завданням даного дослідження виступає визначення міжнародно-правових механізмів вирішення спорів, включені в Угоду про асоціацію між ЄС та Україною. Крім того, особливої актуальності набуває мета дослідження у контексті процесу розв'язання першого в практиці України торгівельного спору Україна-ЄС щодо національних обмежень на експорт деревини. Порівняння різних договірних засад співпраці Євросоюзу із третіми країнами дає змогу констатувати, що найвищим рівнем захисту осіб через функціонування механізму вирішення суперечок характеризуються угоди про асоціацію, причому деякі з них навіть нагадують «арбітражне застереження». Встановлено, що критеріями порівняльного аналізу стали самі типи механізмів вирішення спорів, процедури консультацій та арбітражна процедура, процедура посередництва та правила процедури. Відповідно до даних критеріїв було встановлено, що угоди про асоціацію містять майже однакові положення про процедури консультацій та арбітражну процедуру, за виключенням деяких угод, де арбітраж представлений у звуженому масштабі. Положення про процедури посередництва в представлених угодах майже ідентичні, як й Кодекси поведінки арбітрів та Правил процедури, які слугують шаблонними документами, дубльованими в різних угодах. Детально проаналізовані угоди про асоціацію між ЄС та Україною, Грузією та Молдовою, охарактеризовані спільні й відмінні риси. Відмінність у деталях механізмів урегулювання спорів може свідчити про побоювання у сторін щодо імовірності й інтенсивності виникнення спорів. Угода про асоціацію між Україною та ЄС для врегулювання суперечок передбачає використання різних способів: проведення

консультацій, арбітраж, створення третейської групи. Особливу увагу приділено аналізу першого випадку торговельного спору, який вирішується із застосуванням арбітражної процедури в рамках Угоди про асоціацію з Україною щодо експорту необробленої деревини.

Калаур І. Р. Актуальні питання застосування цивільно-правових способів захисту права державної власності в умовах кризи міжнародного публічного права / І. Р. Калаур, Н. Б. Москалюк // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 3. – С. 100-114.

Окупація півострову Крим та ведення військових дій на Сході України привели до глобальних порушень прав усіх категорій власників. Державна власність постраждала чи не найбільше, оскільки незаконно націоналізованими виявились цілісні майнові комплекси, підприємства, установи та організації. Вирішувати існуючий конфлікт між державами Україна та Російською Федерацією потрібно, звісно, публічно-правовим інструментарієм, проте фактична криза міжнародного публічного права, яку ми на сьогодні спостерігаємо, не дає можливості цього зробити. Основна мета – дослідити особливості застосування цивільно-правових способів захисту права державної власності в умовах кризи міжнародного публічного права, визначити проблеми, що супроводжують таке застосування, та намітити шляхи їх вирішення. При підготовці дослідження було використано загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання, зокрема діалектичний, формально-логічний, порівняльно-правовий, системного аналізу тощо. В дослідженні вказується, що в процесі захисту державної власності наявне велике кола суб'єктів, які можуть бути до нього залучені. У питанні представлення прокурором інтересів держави у цій категорії справ встановлена неоднозначність судової практики. Також вказується на особливість представництва в суді інтересів держави в особі Кабінету Міністрів України та Національного банку України. Автор відзначає також актуальність питання підсудності спорів щодо майна, яке перебуває на території АР Крим. Дослідивши Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р. та Конституцію Російської Федерації вказується на дуалістичність дії різних законів на одній території, що фактично унеможлиблює виконати рішення суду, навіть якщо воно буде прийнято національним судом. Узагальненим автор робить

висновок, що єдиною позицією всіх органів державної влади, що є суб'єктами управління державною власністю, має бути непогодження на компенсацію за націоналізоване майно від держави-агресора, адже повернути тоді його буде неможливо. Згода має бути дана лише на компенсацію за той дохід, який країна втратила в результаті неможливості використовувати свою власність. Уся національна та міжнародна судова практика має демонструвати таку волю українського народу.

Дзера, І. О. Теоретичні та практичні проблеми захисту права власності в спадкових правовідносинах / І. О. Дзера // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 3. – С. 115-132.

Актуальність обраної теми обумовлюється тим, що спадкування є однією з найпоширеніших підстав набуття майна у власність фізичними особами. Зважаючи також на ту обставину, що найчастіше спадкоємцями є родичі спадкодавця, з метою уникнення спорів між ними, законодавство має містити ефективний механізм як врегулювання відносин між спадкоємцями з приводу перерозподілу спадщини чи зміни черговості спадкування, так і механізм захисту прав та інтересів спадкоємців у разі виникнення спорів. Метою даної статті є виявлення прогалин та суперечностей в цивільному законодавстві та судовій практиці при дослідженні основних способів захисту прав спадкоємців у спадкових правовідносинах, та способів їх вирішення. Зазначається, що при наявності спорів між спадкоємцями здійснюється не захист права власності, адже спадкоємці ще не набули право власності, а захист права на спадщину, за яким вони зможуть набути право власності на спадкове майно. Відзначається відсутність в законодавстві України конкретного переліку способів захисту прав спадкоємців, що негативно впливає на судову практику, адже часто використовують неналежні способи захисту. В статті аналізується судова практика розгляду спадкових спорів та визначаються основні помилки, які допускають суди при вирішенні таких справ. Окрема увага зосереджена на дослідженні таких способів захисту як визнання свідоцтва про право на спадщину недійсним, визнання спадковим того майна, яке належало померлому, але не ввійшло до складу спадщини. В статті досліджено момент виникнення права власності на спадкове майно у спадкоємців та здійснено критичний аналіз норми ст. 1268 ЦК, якою визначається момент, з якого спадщина належить спадкоємцеві – а саме з моменту відкриття спадщини.

Відзначається колізія між нормами ст. 1268 та ст. 3 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» в частині встановлення моменту виникнення права власності на нерухоме майно в порядку спадкування.

Сенюта, І. Я. Новітні цивілістичні інструменти медичної реформи: проблемні питання правореалізації та правозастосування / І. Я. Сенюта // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 3. – С. 133-156.

Дослідження новітніх цивілістичних інструментів медичної реформи зумовлене його метою, яка полягає у з'ясуванні правової природи декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу та договору про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій, висвітленні особливостей реалізації права на вибір лікаря, зумовлених окресленим інструментарієм, а також виявленні лакун і контроверсій у законодавстві України, судовій практиці при правозастосуванні в цій царині. Основним методом при науковому пошуку став метод вивчення судової практики, що уможливив оцінку ефективності правозастосування, рівня сприйняття законодавства в цій царині на практиці, а також визначення необхідності удосконалення правового регулювання. Висвітлено проблемні аспекти пов'язані з реалізацією права на вільний вибір лікаря, зокрема зумовлених законодавчими змінами щодо медичної реформи. Розкрито правову суть декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу, з'ясовано, що вона не є правочином, а документом, який засвідчує реалізацію права на вільний вибір лікаря первинної ланки. Проаналізовано договір про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій та встановлено його цивільно-правову матерію. Визначено, що він є договором про надання послуг за державним замовленням, що укладається на користь третіх осіб. Також досліджено договір про реімбурсацію, що також є договором на користь третіх осіб – пацієнтів у частині повної або часткової оплати відпущених їм лікарських засобів. Проаналізовано судову практику, що дає підстави стверджувати про проблеми з правореалізацією і правозастосуванням, та зроблено пропозиції до удосконалення чинного законодавства, в тому числі в аспекті предмета договору за програмою медичних гарантій. «Законне сподівання», що виникає в людини при наявності нормативних гарантій, перебуває під конвенційним захистом, що ілюструється Європейським судом з прав людини у рішеннях, а для зміни парадигми здійснення

необхідні трансформації законодавства. Практичне значення цього дослідження полягає в активізації наукової розвідки в цьому напрямі, в удосконаленні правового регулювання цих новельних юридичних конструкцій, оптимізації правореалізації та правозастосування в окресленій цивілістичній площині.

Шило, О. Г. Роль Верховного Суду в механізмі забезпечення сталості та єдності судової практики: окремі аспекти / О. Г. Шило, Н. В. Глинська // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 3. – С. 157-174.

Одним із засобів забезпечення сталості та єдності судової практики є рішення Верховного Суду, в яких здійснюється відступ від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах. Чинне кримінальне процесуальне законодавство України чітко регламентує порядок здійснення такого відступу, який в цілому відповідає практиці Європейського суду з прав людини та міжнародним рекомендаціям у цій сфері. Проте вказаному порядку іманентні істотні особливості, що потребують наукового аналізу чинної процесуальної форми в даному її сегменті з точки зору її адекватності потребам у забезпеченні права кожного на справедливий суд та очікуванням суспільства щодо розумної прогнозованості судових рішень. З огляду на це, в межах даної наукової роботи здійснено дослідження категорій «єдність» та «сталість» судової практики як предмету забезпечення Верховним Судом. Для досягнення поставленої мети авторами використано комплекс сучасних загальнонаукових та спеціальних правових методів. У роботі розглянуто процесуальний порядок відступу Верховним Судом від висновку щодо застосування норми права в подібних правовідносинах; проаналізовано правову природу питання ієрархії правових позицій Верховного Суду. Встановлено, що ключовою ідеєю, яка втілена законодавцем у нормативну модель порядку відступу від висновку щодо застосування норми права, є те, що можливість такого відступу від висновку залежно від складу суду, в якому його було прийнято, надається суду у складі більшої кількості суддів Верховного Суду, що й зумовлює «вищий ступінь значення» такого висновку та застосування саме його в подальшій судовій практиці. Дослідження вказаних напрямів здійснено з урахуванням рекомендацій Консультативної ради європейських суддів, а також релевантної практики Верховного Суду.

Журавель, В. А. Механізм злочину як категорія криміналістики / В. А. Журавель // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 3. – С. 175-191.

Сучасний етап розвитку криміналістики характеризується активним формуванням її загальної теорії, визначенням об'єктно-предметної сфери дослідження цієї галузі знань. Актуальність досліджуваної в статті проблематики обумовлена необхідністю розробки сучасної наукової концепції предмета науки криміналістики, виокремлення кола закономірностей, що вивчаються. Метою дослідження є аналіз сучасних наукових підходів до розуміння механізму злочину як структурного елемента предмета науки криміналістики. Задля досягнення цієї мети були використані такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, як діалектичний, історичний, формально-логічний, системно-структурний, правового прогнозування, системного і семантичного аналізу. Доведено, що механізм злочину як цілісна система обставин, процесів, факторів, що обумовлюють виникнення матеріальних та інших носіїв інформації про саму подію злочину, її учасників, забезпечує можливість висунення робочих слідчих версій, планування розслідування, цілеспрямованого пошуку наслідків злочину, встановлення злочинця, потерпілого (жертви), сприяє кримінально-правовій кваліфікації скоєного, а відтак без сумніву виступає об'єктом криміналістичного пізнання. Наголошено, що механізм злочину лише обумовлює виникнення слідів (матеріальних та ідеальних), а тому сліди як наслідки і як результат відображувального процесу виходять за межі його внутрішньої структури (будови). Тому процес відображення механізму злочину в оточуючому середовищі, а відтак і виникнення інформації про злочин та його учасників слід вважати окремим аспектом предмету криміналістики. Зазначено, що криміналістичне вчення про механізм злочину досліджує природу, сутність і зміст функціональної сторони злочинної діяльності, закономірності процесів взаємодії учасників злочинної події між собою і з оточуючою матеріальною обстановкою (середовищем), а також закономірності, що обумовлюють виникнення джерел криміналістично значущої інформації про сам злочин і його учасників. Процес же безпосереднього утворення матеріальних та ідеальних слідів, закономірності відбиття в них необхідної інформації мають досліджуватися іншим окремим криміналістичним вченням про механізм слідоутворення. Звернуто увагу на те, що механізм злочину має зв'язки з іншими категоріями криміналістики і передусім з криміналістичною характеристикою

злочинів. Констатовано, що криміналістична характеристика злочинів – це наукова абстрактна категорія, в якій відображена якісно-кількісна інформація ретроспективної спрямованості як результат пізнання механізму певних різновидів злочинів, тобто механізм злочину – це об'єкт що відображується, а криміналістична характеристика – це форма його відображення.

**Вісник Національної академії правових наук України. –
2020. – Т. 27, № 4.**

Єрмолаєв, В. М. М. Грушевський про установчу владу українського народу / В. М. Єрмолаєв // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 16-28.

У статті зазначається, що українські історики і правознавці отримали можливість вивчити багату творчу спадщину та нові актуальні аспекти історії державої правотворення в творах М.С. Грушевського з часів горбачовської «перебудови». Доводиться, що сучасні вітчизняні дослідники звертають увагу на концепцію «національної ідеї», державного будівництва Київської Русі, козацької республіки Б. Хмельницького, конституційного процесу періоду УНР, організації конституційного процесу в творчості видатного державознавця, яка є актуальною й на сьогодні. Акцентується увага, що без вивчення цієї концепції неможливе дослідження не лише історії УНР, а й історії вітчизняного державотворення. У статті акцентується увага на важливості актуальних проблем конституційної реформи в Україні, що передбачають наступність, урахування традицій та історичного досвіду організації і функціонування державної влади, концептуальних засад здійснення установчої влади. Доведено, що історична відсутність законодавчо врегульованого складу, компетенції і процедури Генеральних, полкових і сотенних козацьких рад давали підстави царському уряду перебрати на себе право дозволу чи заборони їх скликання, визнання чи невизнання їх рішень. Відтак визначальним у державотворенні для М. Грушевського було верховенство народу, його установчої влади. М. Грушевський був впевнений, що «піднятий загальний матеріальний рівень життя» народу, духовної культури, «певний моральний ригоризм конче потрібний для успіху, розвитку й твердості демократичного ладу... Тільки тоді, коли держава, громада стане не пустою вівіскою,...а дійсним центром мислі і волі, предметом

культу, релігії, яким вона була для старинного елліна або римлянина; тоді тільки збудується Велика Україна».

Лук'янов, Д. В. Коран в шіїтській юриспруденції / Д. В. Лук'янов, Г. П. Пономарьова, Акіф Сахавет огли Тагієв // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 29-42.

Коран є фундаментальною основою ісламської релігії і права та містить одкровення Аллаха Пророку Мухаммеду, тому вважається Словом Божим. З юридичної точки зору Коран має найвищу юридичну силу і будь-які інші джерела ісламського права, що суперечать Корану, є недійсними. Ісламське право представлено сунітським та шіїтським напрямками, кожен з яких містить власні правові доктрини та мазхаби (правові школи). Автори вбачають серйозний недолік у вітчизняних дослідженнях ісламського права через відсутність досліджень шіїтської правової доктрини. Мета даної праці полягає у розкритті значення і ролі Корану в шіїтській юриспруденції. Тому задля досягнення поставленої мети була розглянута історія складання Корану. Оскільки Коран є основним джерелом права для обох напрямів, в цій статті було досліджено специфіку тлумачення Корану в шіїтській правовій доктрині. У цій роботі, використовуючи порівняльно-правовий метод, автори змогли порівняти відмінності в тлумаченні Корану між сунітськими та шіїтськими екзегетами. В наш час ісламське право переважно реалізується через фетви муджтахідів. Для досягнення цього рівня одними з необхідних умов є знання арабської мови, знання тафсирів і тавіля, знання скасованих та скасовуючих аятів, історії ниспослання аятів. Саме ці аспекти і будуть розглянуті в статті з наведенням їх короткої характеристики. В роботі особливу увагу приділено джерелам тлумачення Корану відповідно до правил шіїтської екзегези. Встановлено, що шіїтські екзегети визнають 6 джерел тлумачення. Однак перекладачі сунітів використовують більш широке коло джерел, включаючи методи аналогії та переваг. Ці самі методи частково визнаються шіїтами і можуть бути частиною такого методу як причина. Оскільки шіїтські правознавці не дозволяють використовувати особисту думку при прийнятті юридичних рішень, очевидно, що використання методів, заснованих на особистій думці, буде заборонено при тлумаченні Корану. Саме тому в шіїтській юриспруденції так багато уваги приділяється раціональним методам.

Захист прав людини в адміністративному судочинстві з точки зору міжнародного права / О. А. Мілієнко
Айнур Алімхановна Сабітова, Шинар Алімхановна Сабітова, О. Б. Хусаїнов, Є. Н. Бегалієв // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 43-52.

Адміністративний судовий процес може вплинути практично на всі аспекти життя людини, такі як опіка, імміграція, соціальне забезпечення і житло. У той же час рішення державних органів не завжди є законними і відповідає міжнародно-правовим стандартам. В даний час можна констатувати глобалізацію адміністративного права, зокрема, адміністративного провадження. Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена потребою в здійсненні аналізу тематики захисту прав людини в адміністративному судочинстві з точки зору міжнародного права, а також недостатньою теоретичною розробленістю даної тематики. З огляду на те, що міжнародне право впливає на верховенство права держав, в тому числі в адміністративному провадженні, було б доцільно проаналізувати міжнародно-правові акти у цій сфері. Мета статті полягає в аналізі джерел міжнародного права в сфері захисту прав людини в адміністративному судочинстві. При дослідженні проблематики були використані сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема провідними методами були: метод системного аналізу; історико-правовий та порівняльно-правовий методи. У статті комплексно розглянуто питання захисту прав людини в адміністративному судочинстві з точки зору міжнародного права, зокрема на універсальному і регіональному, а саме в рамках Європейського правового простору. Встановлено, що органи державної влади відіграють ключову роль в демократичних суспільствах, а їх діяльність зачіпає права та інтереси фізичних і юридичних осіб. Практична значимість полягає в тому, що сформульовані в статті положення і висновки можуть бути використані в науково-дослідній сфері – для подальших досліджень загальнотеоретичних питань захисту прав людини в адміністративному судочинстві.

Прощаєв, В. В. Європейська конвенція з прав людини як мінімальний європейський стандарт для національного законодавства про спеціальні служби: порівняльний аспект / В. В. Прощаєв // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 66-83.

Кінець ХХ-го століття характеризується стрімким прийняттям державами-членами Ради Європи законодавчих актів про спецслужби, в яких правовою основою діяльності розвідувальних та контррозвідувальних органів, крім інших законів, є конституції. Актуальність роботи пов'язана з необхідністю дослідження нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів розвідки та контррозвідки. У статті за допомогою порівняльно-правового методу досліджено особливості імплементації положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 у законодавство про спецслужби на прикладі деяких держав-членів Ради Європи. Установлено, що чинні законодавчі акти відрізняються як за формою, структурою та змістом, так й за різними підходами до визначення правовими приписами порядку дотримання прав і свобод людини під час здійснення розвідувальних та контррозвідувальних заходів. Розглянуто норми конституцій різних держав, що значною мірою відтворюють положення Конвенції 1950. Доведено, що відповідні конституційні положення щодо підстав обмеження прав і свобод людини містяться й у законодавстві про акти про спецслужби зі значними розбіжностями. Обґрунтовано, що законодавчі акти про розвідку обов'язково мають включати відсилні норми до міжнародних договорів у сфері прав людини. Наведено приклади із законодавства деяких держав-членів Ради Європи стосовно різних підходів до визначення принципів діяльності спецслужб, проаналізовано тенденції поширення конвергенції принципів, покладених в основу їх діяльності. Запропоновано, з огляду на досвід українських законодавців, не лише включати в законодавчі акти про спецслужби принципи законності та поваги до прав і свобод людини, а також детально розкривати їх зміст, враховуючи особливості діяльності спецслужб. Розглянуто різні доктринальні підходи щодо категорій "національна безпека" та "державна безпека", на підставі узагальнення яких запропоновано власне бачення їх змістового наповнення. Зроблено висновок, що не всі держави-члени Ради Європи належним чином імплементують положення Конвенції 1950 у національне законодавство про спецслужби. Наведене актуалізує запозичення кращих практик і досвіду держав-членів, які не залишили це питання поза увагою.

Система державного управління та державна служба в Україні: перехід до європейських стандартів / С. К. Хаджирадева, М. В. Сіцінська, Н. В. Коваленко, В. О. Ніколаєв, Ю. Г. Пукір // Вісник

Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 84-106.

Сьогодні в Україні постають наступні проблеми: реформування системи державного управління та державної служби, вдосконалення нормативної бази їх функціонування, розширення прав та повноважень органів місцевого самоврядування, приведення їх діяльності у відповідність до вимог ЄС, закріплення та створення механізмів реалізації таких принципів, як баланс централізації та децентралізації, повсюдність, субсидіарність та компетентність, а також трансформація державної служби відповідно до європейських стандартів. Тому основна мета роботи полягає у оцінці системи державного управління та державної служби України. За допомогою методу аналізу було встановлено, що в умовах соціально-економічної та політичної турбулентності, спричиненої внутрішніми та зовнішніми факторами, інститут державного управління України стикається з широким колом проблем, зокрема, таких як негативний баланс довіри суспільства, відсутність балансу централізації та децентралізації системи державного управління, поганий зв'язок як у владних структурах, так і між державою та суспільством, дефіцит кваліфікованих кадрів, низька якість адміністративних послуг та недостатній рівень морально-етичної свідомості державних службовців. Однак на даний час слід зазначити таку кількість нововведень, спрямованих на підвищення ефективності та забезпечення якості державної служби: поділ адміністративної та політичної позицій; з'ясування правового статусу державного службовця; відокремлення державної служби від політичної діяльності; встановлення вичерпного переліку осіб, на яких не поширюється дія законодавства про державну службу; запровадження нового підходу до класифікації посад державних службовців; компетентний підхід до відбору кандидатів на державну службу; визначення загальноприйнятих законодавством підходів до вступу на посаду, виконання та звільнення від державної служби; вдосконалення професійних навичок та професійної підготовки державних службовців, оплата їх праці, виплата премій та заохочення, а також дисциплінарна відповідальність

Сучасні теорії публічного управління: досвід для України / О. Ю. Бобровська, І. О. Дробот, З. О. Надюк, Р. Ю. Грицко, П. С. Покатаєв // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 107-120.

Розвиток інтеграції та глобалізації в світі сприяє пошуку сучасних складових моделей публічного управління, які забезпечують гармонійний та стабільний розвиток суспільства та держави сьогодні. Органи публічної влади сьогодні в певному територіальному колективі представляють відносини планування та підпорядкування, а також є усвідомленими суб'єктом. Метою даної роботи є розгляд сучасних теорій публічного управління, а також вивчення світового досвіду з питання публічного управління. Методологічною базою для проведення дослідження стали теоретичні методи наукового пізнання. Були використані методи синтезу та аналізу даних, порівняльно-правовий метод та порівняльний метод. Також було розглянуто наукову літературу з тематики публічного управління на прикладі України та різних країн світу. У даній роботі розглянуто досвід успішного публічного управління в інших країнах. Публічне управління не обмежується діяльністю державних органів та посадових осіб, публічне управління здійснюється за участю установ прямої демократії. Було розглянуто класичні види та принципи публічного управління. Розглянуто український досвід публічного управління на прикладі Запорізької, Львівської та Дніпропетровської областей. У всіх регіонах України процес публічного управління здійснюється за однією моделлю. Процес розвитку публічного адміністрування в Україні вже розпочато, однак органи виконавчої влади мають більше контролювати дане питання та впроваджувати нововведення, які б приводили до позитивних змін в країні та суспільстві. Вивчення досвіду організації та здійснення публічного управління інших країн є важливим для виявлення його найбільш дієвих систем публічного управління. Представлена інформація у даній роботі може бути використана студентами та викладачами вищих навчальних закладів, які спеціалізуються на вивченні державного управління, соціології, юриспруденції, політології та інших суміжних дисциплін.

Місцеве партнерство як інструмент стимулювання розвитку сільських районів України / О. В. Зибарева, П. І. Шилепницький, Л. В. Вербівська, С. І. Белей, І. О. Парубчак // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 121-133.

У науковому дослідженні розглядаються шляхи та стратегії використання місцевого партнерства для вирішення проблем розвитку сільських територій. Сюди входять переваги та економічні, законодавчі й соціальні обмеження як принципи використання

місцевих партнерств для розвитку сільських територій України. Основні економічні вигоди отримують завдяки сукупним ресурсам, коопераційній діяльності, зменшенню ризиків, зайнятості та диверсифікації доходів і витрат населення. Переваги впровадження місцевих партнерств полягають у застосуванні нормативної бази, яка є ефективною для реалізації проекту та сприяння зростанню сільських територій у його постійному вдосконаленні на підтримку місцевих проектів міжнародними організаціями на міжнародному рівні. Соціальні переваги місцевого партнерства визначаються його використанням як основою для інновацій у сільській місцевості, з метою покращення добробуту, вирішення загальних місцевих проблем, набуття передового досвіду, забезпечення інформаційно-комунікативних систем та інформаційних ресурсів і захисту інтересів місцевих товариств на національному рівні. Вибірковий характер проектів місцевого партнерства, низький інформативний рівень та недостатня підтримка місцевих органів влади, недостатній розвиток інформаційно-комунікативних систем у сільській місцевості, що знижують рівень мобільності деяких факторів виробництва та мають негативний вплив на добробут, – все це визначає обмеження використання місцевих партнерств на національному рівні. Основною причиною використання місцевого партнерства для стимулювання сільського зростання в Україні є підтримка адаптації до змін в аграрному секторі, об'єднаних громадах, навколишньому середовищі, добробуті, що постраждали від європейської інтеграції. Серед принципів впровадження місцевого партнерства у всіх сільських районах України є відкритість, рівні права всіх партнерів, байдужість до політики, точність та прозорість, активність та інтеграція, спільна економічна та соціальна відповідальність партнерства. У статті розглядаються етапи послідовного впровадження місцевого партнерства у сільській місцевості: діагностика інтересів зацікавлених сторін та довіклля, планування партнерства, стратегічні підстави для партнерства, реалізація партнерства, моніторинг етапів партнерства та якості результатів за чіткими критеріями, стратегічне партнерство підтримувати широкий та гнучкий спектр діяльності протягом довгострокового періоду.

Теоретичне, юридичне та практичне регулювання громадських відносин, які визначають і гарантують права громадян і дотримання конституції України при пандемії / В. О. Заросило, Т. В. Євчук, К. В. Муравйов, О. В. Гунченко, В. В. Смірнова // Вісник

Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 134-144.

Закон є головним аспектом регулювання суспільних відносин. Конституція України зазначає, що всі громадяни України є вільними та рівними у своїй гідності та правах. Обмеження прав громадян у всіх випадках повинні мати чітко визначену мету, яка полягає у пошуку балансу між суспільною необхідністю та інтересами тих, хто має право. В умовах пандемії сформувалися нові структури конституційного регулювання громадських відносин. Для захисту здоров'я та безпеки населення було прийнято ряд жорстких кроків, які обмежують людину на різних рівнях. В цьому випадку виникає питання, чи у повній мірі відповідають прийняті кроки реальній необхідності? Дослідження новосформованих структур здатне висвітлити ефективність механізму дії та повноту конституційного регулювання. Мета цієї роботи полягає у дослідженні явищ регулювання у трьох аспектах: теоретичному, юридичному та в аспекті практичного виконання. У якості методів дослідження було використано аналітичний підхід та індуктивний метод спостереження, а також метод узагальнення і порівняння, та діалектичні принципи для виявлення основних характеристик явищ, що вивчаються. Використовувалися методи системного, структурного, функціонального та порівняльного аналізу, методи групування та обробки даних. Це дослідження визначило типи обмежень, які застосовуються в Україні для збереження біль-менш стабільної ситуації під час пандемії COVID-19. Описано закони та акти, що контролюють обмеження періоду пандемії. Визначено заходи, необхідні для безпеки життя та здоров'я населення. Було зроблено висновок, що коронавірус в Україні сприяв розвитку нових напрямків теоретичного супроводу та розвитку нового типу зв'язків з громадськістю під час пандемії. Він посприяв формуванню відповідальності, у тому числі юридичної, за ставлення до поширення коронавірусу та розробці чітких вимог для працівників служб охорони здоров'я та робітників прикордонних державних служб.

Кохановська, О. В. Особливості оновлення цивільного законодавства України у сфері права на інформацію в умовах розвитку глобального віртуального середовища / О. В. Кохановська // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 145-160.

Право на інформацію вирізняється сьогодні особливостями реалізації і захисту порівняно із первісними підходами, закладеними у Цивільному кодексі України і пов'язаними із звичними для врегулювання правом відносинами у матеріальному «фізичному» світі. Стаття присвячена особливостям оновлення цивільного законодавства України у сфері права на інформацію в умовах розвитку глобального віртуального середовища, а також аналізу поняття «віртуальності» для виявлення специфіки врегулювання інформаційних відносин. Зроблено висновок, що правове регулювання у сфері інформаційних відносин загалом і права на інформацію, зокрема, повинно ґрунтуватися передусім на традиційних правових конструкціях і з використанням притаманного цивільному праву категоріального апарату, а для створення адекватного викликам інформаційного суспільства законодавства необхідно чітко узгодити позиції науковців і законотворця щодо поняття, змісту, ознак інформації, специфіки інформаційних процесів і систем, про яку йдеться також у роботах представників інших галузей науки – філософії, фізики, кібернетики та ряду інших. Звертається увага на те, що інформація в цивільному праві розглядається як окремий нематеріальний об'єкт (ст.200 Цивільного кодексу України), а в Книзі другій Цивільного кодексу України цей об'єкт набуває ознак особистого немайнового блага з усіма його ознаками і особливостями. Автор приходить до висновку, що розуміння процесів, які відбуваються у розвиненому віртуальному середовищі, потребує на сьогодні узгодження позицій щодо забезпечення і реалізації, охорони і захисту цього права із Європейськими і світовими тенденціями. Такі чинники зумовили, окрім іншого, необхідність оновлення (рекодифікації) Цивільного кодексу України. Автором встановлено, що починаючи з першої, практично кожна стаття Цивільного кодексу України містить елементи інформаційного змісту, інформаційно наповнена, або пов'язана з інформацією чи інформаційними відносинами, інформаційними правами учасників цивільних відносин, що потребує, у свою чергу, уточнення, легального закріплення і доповнення у нормах оновленого кодексу. Пропозиції, які висловлюються у цій статті, спрямовані на подальші дослідження права на інформацію і допомагають знайти відповідь на основне питання – яким має бути оновлене законодавство у сфері регулювання відносин, пов'язаних із правом на інформацію в умовах розвитку віртуальних систем і мереж, і з урахуванням сучасних Європейських і світових тенденцій у правовому

забезпеченні процесів, що відбуваються у глобальному віртуальному середовищі.

Гусаров, К. В. Визнання факту народження або смерті на тимчасово окупованій території за правилами окремого провадження / К. В. Гусаров, О. І. Попов // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 161-171.

Стаття присвячена дослідженню практики застосування новели окремого провадження цивільного судочинства, зокрема визнанню факту народження або смерті фізичної особи на тимчасово окупованій території України. Проаналізовано окремі нормативні акти та законодавчі зміни, ухвалені для захисту прав і суб'єктів правовідносин у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, здійсненою з метою порушення суверенітету та територіальної цілісності нашої держави, що вважається актуальністю обраної тематики даної статті. Звертається увага на труднощі доказування зазначеного факту, особливості процедури розгляду справ вказаної категорії, суб'єктного складу процесуальних правовідносин та наслідків набрання судовим рішенням законної сили. Поряд із цим категорія справ, що розглядається у статті, характеризується специфічними правилами підсудності. Метою статті є аналіз практики застосування норм цивільного процесуального права при розгляді справ зазначених категорій. У зв'язку з цим звертається увага на застосування так званих Намібійських винятків, розроблених у зв'язку з необхідністю надання доказів, пов'язаних з їх видачею на тимчасово окупованих територіях держави. Тому методи, що використовувались для досягнення мети статті, зумовлені необхідністю наукового пізнання явищ, що описуються в ній. Відтак, при підготовці статті використовувався порівняльно-правовий метод правового регулювання, який полягає в порівняльному аналізі негативних наслідків соціально-правових явищ, пов'язаних із збройною агресією проти України та інших держав, зокрема Республіки Кіпр. Герменевтичне тлумачення застосовувалось для представлення правових норм інших держав. Застосовувався також аналітико-синтетичний підхід, що передбачає аналіз і синтез, зокрема синтез параметричний. Він полягає в обґрунтуванні необхідності й достатності сукупності показників. Результати та рекомендації автора полягають у пропозиціях законодавчого закріплення особливостей розгляду цивільних справ судами, пов'язаних із захистом правовідносин, що виникли (існують)

на тимчасово-окупованій території України, та вдосконалення доказування тих чи інших правовідносин.

Пленюк, М. Д. Права дитини в медичних правовідносинах: до постановки питання про поняття / М. Д. Пленюк, Т. В. Водоп'ян // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 172-184.

Дитина як суб'єкт будь-яких правовідносин користується особливою увагою з боку права, а забезпечення її прав у всіх сферах життя є безумовним пріоритетом у розвитку сучасного суспільства. Мета статті полягає у дослідженні основних проблем у сфері правового регулювання відносин у галузі охорони здоров'я за участю неповнолітніх, їх правосуб'єктності при наданні медичної допомоги. Методика дослідження полягала у визначенні особливостей та підстав для застосування такого способу захисту, як визнання права дитини в медичних правовідносинах, виявленні суперечностей у законодавстві України, судовій практиці та виробленні пропозицій щодо їх усунення. Окреслена в статті проблема первинності суспільних відносин, зокрема й правовідносин у сфері медичного права набуває особливого значення за участі дітей. Суб'єкти відносин у сфері медичного права переважно виступають як учасники цивільних відносин, відтак характеризуються цивільно-правовим статусом. Правовий статус дитини та обсяг її дієздатності в медичних правовідносинах залежать від віку, та поділяється на два періоди: до 14 років та з 14 до 18 років. Однак в законодавстві мають місце численні суперечності у регулюванні відносин у сфері медицини за участі дітей, а з окремих питань правове регулювання взагалі відсутнє. На практиці проблемними питаннями є застосування норми про надання згоди батьками, права дитини на відмову від лікування, відкликання батьками згоди на лікування тощо. Окремі проблеми у сфері медичних відносин за участі дітей були предметом розгляду не тільки національних судів, а й Європейського суду з прав людини. У міжнародних актах у сфері прав дитини виокремлюють два основних принципи у сфері охорони здоров'я дітей: принцип найкращих інтересів дитини та принцип участі дитини. Рівень участі дітей залежить як від їхнього віку, можливостей, зрілості, так і від важливості рішення, яке необхідно ухвалити. Проблематика дослідження є вкрай актуальною як для України так і на міжнародному рівні.

Великанова, М. М. Штучний інтелект: правові проблеми та ризики / М. М. Великанова // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 185-198.

Використання цифрових технологій та штучного інтелекту є реаліями сьогодення. Беззаперечною є значна кількість переваг, що надає штучний інтелект – це і зменшення витрат, ресурсів, часу, швидкий аналіз великих обсягів даних, збільшення продуктивності діяльності, побудова точніших прогнозів в різних сферах життєдіяльності, можливість одночасного виконання багатьох задач та ін. Втім, використання штучного інтелекту також супроводжується й низкою правових проблем та ризиків, що може обернутися завданням шкоди. Тому метою цієї публікації є виявлення правових проблем використання штучного інтелекту та окреслення підходів до розподілу ризиків, пов'язаних із використанням штучного інтелекту. У статті на підставі системного аналізу з використанням діалектичного, порівняльного, логічно-догматичного та інших методів окреслюються проблемні ситуації, що виникають у зв'язку з використанням штучного інтелекту та пропонуються окремі напрями їх вирішення. Зокрема серед проблем використання штучного інтелекту називаються: визначення особи, відповідальної за шкоду, завдану штучним інтелектом; прогалини у нормативно-правовому регулюванні відносин у сфері використання цифрових технологій, що ускладнює захист прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб; неможливість у багатьох випадках застосування чинних правил притягнення до цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану використанням штучного інтелекту. Напрямами вирішення таких проблем можуть бути: визначення статусу електронних осіб та окреслення їх правосуб'єктності, моменту її виникнення та припинення з одночасним вирішенням питання ідентифікації роботів та штучного інтелекту; вирішення питання відповідальності за шкоду, завдану штучним інтелектом, виходячи з того наскільки такий штучний інтелект був автономним; застосування правил відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, до відносин із використанням цифрових технологій, виходячи з того, чи була шкода, завдана дією чи бездіяльністю штучного інтелекту, передбачуваною.

Бараш, Є. Ю. Актуальні проблеми захисту прав людини, що перебуває у конфлікті зі законом в Україні / Є. Ю. Бараш // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 199-213.

Відповідно до статті 3 Конституції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Такий підхід не є виключенням і вже давно відображений у законодавстві кожної демократичної та розвиненої європейської країни. Сьогодні права і свободи людини та їх гарантії визначають основний зміст і спрямованість дій держави, що повністю відповідає перед людиною за свою діяльність та має своїм головним обов'язком утвердження і забезпечення прав і свобод людини. Проте не зважаючи на усі зусилля з боку держав, у тому числі й України, щодо профілактики порушення прав людини і громадянина, їх кількість з кожним роком тільки зростає. Особливо гостро постає питання захисту вразливих верств населення, однією з яких є особи засуджені та узяті під варту. У статті робиться висновок про удосконалення інституту досудової доповіді, для призначення відповідного покарання. Доводиться потреба у постійному забезпеченні кваліфікованого соціального та психологічного супроводу засуджених, як під час заходів наглядової пробації так і на етапі пенітенціарної пробації. Наголошується на створенні системи патронажу над засудженими, що звільнилися умовно достроково протягом одного року після звільнення. Здійснення контролю за їх поведінкою, перевірка соціально побутових умов, психологічно та емоційного станів є важливими складовими у механізмі застосування апробаційних програм. Саме тому не викликає сумнівів актуальність проведення повного та ґрунтовного наукового дослідження питання захисту прав людини, що перебуває у конфлікті з законом, крізь призму кількісної та якісної складової скарг, що надійшли до компетентних органів української держави, з метою встановлення основних причин виникнення порушень, та забезпечення їх профілактики у майбутньому

Дякович, М. М. Особливості права спадкування дітей, народжених у результаті штучного запліднення / М. М. Дякович М. О. Михайлів, В. М. Коссак // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 214-230.

Серед інноваційних медичних технологій, що підвищують народжуваність, виділяються допоміжні репродуктивні методи лікування безпліддя, при застосуванні яких деякі або всі стадії зачаття та раннього розвитку ембріонів проводяться поза організмом матері. За допомогою допоміжних репродуктивних технологій (включаючи штучне запліднення) діти народжуються в

сім'ях, в яких питання зачаття та пологів не вирішено природним шляхом. Дослідження охопило питання спадкових прав дітей, народжених в результаті штучного запліднення. Спадкові права дитини, народженої за допомогою технологій штучного відтворення, є досить важливими для подальшого здійснення інших її прав. Таким чином, це може сприяти здійсненню прав дитини, які мають матеріальну, тобто фінансову основу. Виконати цей обов'язок можна в різних країнах, забезпечивши право дитини на спадкування, не дискримінуючи інших генетичних дітей, оскільки всі діти, народжені з однаковим обсягом прав, також мають однакову кількість правових очікувань. Також акцентується увага на тому, що однією з найгостріших юридичних проблем сурогатного материнства в Україні є те, що закон не передбачає реєстрації такої дитини в органах державної реєстрації у разі розлучення батьків-генетиків, смерті генетичної матері або обох генетичних батьків до народження дитини сурогатною матір'ю, а отже, подальша доля цих дітей залишається невизначеною. Участь у програмі сурогатного материнства громадян тих іноземних держав, в яких застосування цього методу заборонено, наразі залишається актуальною проблемою. Спадковий правовий статус особи, не тільки народженої, але і задуманої після смерті спадкодавця із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій, залишався поза правовим полем та поза увагою вітчизняного законодавця. Щодо цього факту вчені України пропонують включити дітей, зачатих після смерті спадкодавця, до кола спадкоємців за заповітом спадкодавця і називати їх "посмертними дітьми". Обґрунтовано наступні умови надання таким дітям спадкових прав: наявність відповідного волевиявлення спадкодавця у заповіті, здійснення запліднення із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій виключно з генетичним матеріалом спадкодавця протягом шестимісячного строку, встановленого для прийняття спадщини

Грибінча А. Право інтелектуальної власності на продукт штучного інтелекту / А. Грибінча // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 231-241.

Штучний інтелект – відносно нове поняття, яке поступово впроваджується в життя суспільства. Вже сьогодні сучасні технології допомагають людині удосконалювати процеси виробництва готових продуктів у творчій сфері. Віднедавна штучний інтелект може виробляти певні продукти самостійно, без участі людини. При таких

швидких темпах розвитку техніки, а також штучного інтелекту, законодавці не встигають доповнювати законодавчу базу, що захищає права інтелектуальної власності відповідними нормативно-правовими актами. Це означає, що на даний момент не визначено, кому належить право інтелектуальної власності на продукт штучного інтелекту. Мета дослідження полягає у визначенні таких понять, як «штучний інтелект», «право на інтелектуальну власність», в даній статті вивчена діюча нормативно-правова база в сфері авторського права на продукти штучного інтелекту. Вивчено існуючі теорії щодо штучного інтелекту і способів законодавчого регулювання питань в даній сфері. Для написання даної статті були застосовані такі методи дослідження: інтегральний метод наукового аналізу, метод синтезу, загальнонауковий метод класифікації, метод дедукції. Також були використані метод порівняльно-правового аналізу, юридико-телеологічні методи і метод правового регулювання. У статті виявлені проблеми міжнародної правової системи. Автор з'ясував, що на даний момент право інтелектуальної власності на продукти штучного інтелекту не регулюється правовими нормами. Система правового регулювання права на інтелектуальну власність потребує модернізації. Сучасні технології розвиваються дуже швидко, а правова система не встигає приймати відповідні закони для регулювання таких питань як право інтелектуальної власності на продукти штучного інтелекту, відповідальність за результати діяльності та можливості використання штучного інтелекту. З практичної точки зору, дана тема має глобальне значення. На сьогоднішній день штучний інтелект і сучасні технології успішно впроваджуються в суспільне життя. Вчені-програмісти вже сьогодні створюють програми штучного інтелекту, які роблять наше життя простішим; інвестори фінансують такі організації з метою збільшення капіталу. Однак питання приналежності прав на інтелектуальну власність на продукт штучного інтелекту залишається неврегульованим.

Формування системи соціального забезпечення населення України в контексті своїнтеграції / К. В. Гнатенко Н. М. Вапнярчук І. А. Ветухова Г. О. Яковлева А. С. Сидоренко // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 242-254.

На етапі формування в Україні нової системи соціального забезпечення важливо дослідити та вивчити всі можливі моделі та розробити рекомендації, щодо впровадження найбільш ефективних. Актуальність даного дослідження полягає у вивченні нормативно-

правової бази, яка функціонує в Україні та можливостей її вдосконалення й реформування у більш конкретний нормативно-правовий акт. Мета дослідження полягає у вивченні основ та принципів системи соціального забезпечення населення, вивченні існуючих системи соціального забезпечення, які успішно функціонують на території зарубіжних країн. Для вивчення та аналізу можливостей покращення системи соціального забезпечення населення, авторами були використані специфічні та загальнонаукові методи пізнання, був використаний метод синтезу та аналізу літературних джерел, досліджено українські та закордонні нормативно-правові акти з питань соціального забезпечення населення. В роботі використані методи збору та обробки інформації, порівняльний метод, для вивчення можливості впровадження досвіду європейських країн в українську систему соціального забезпечення громадян. Під час написання даної статті авторами вивчено існуючі системи та моделі організації надання соціальної допомоги населенню в різних країнах. Проведено порівняння моделей соціальної допомоги, виявлено переваги та недоліки. Вивчено та проаналізовано структуру та перспективи наявної в Україні системи соціального забезпечення населення. Виявлено найбільш позитивні приклади для їхнього впровадження в існуючу нормативно-правову базу з метою удосконалення та покращення якості надання соціальних послуг на території України. Встановлено, що дослідження та аналіз закордонного досвіду допоможе виокремити найбільш дієві моделі соціального забезпечення населення. Проведення аналізу та вивчення проблеми дозволить дослідити, які недоліки та переваги мають системи різних зарубіжних країн. За допомогою поетапного аналізу, можливо виокремити ряд принципів соціального забезпечення, які в подальшому зможуть стати базою для формування Соціального кодексу України.

Єрмоленко, В. М. Концепція прав тварин крізь призму критичного аналізу / В. М. Єрмоленко // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 255-266.

У статті розглядається поширювана нині тенденція запровадження у понятійно-категорійний апарат сучасної юридичної науки лексичної конструкції «права тварин», що умовно названа автором статті концепцією прав тварин. Підкреслюється поглиблення світових рухів захисників прав тварин, які виливаються у створення відповідних громадських організацій, декларування

прав тварин, а також проведення щорічних маніфестацій з приводу Міжнародного дня тварин тощо. Свого часу існувала навіть ідея запровадження в Україні посади Уповноваженого з прав тварин за аналогією з Уповноваженим Верховної ради з прав людини. Наведене в цілому підкреслює належний рівень актуальності розглядуваної проблеми. Проведене дослідження базується передусім на міждисциплінарному підході, адже концепція прав тварин виходить за межі суґубо юридичної науки. В роботі наведені позиції представників натуралістичних і філософських наукових напрямів обґрунтування доцільності запровадження прав тварин, зокрема нововиниклої науки екологічної етики, прихильники якої розробили навіть класифікацію прав тварин з пропозицією її поширення на всіх без виключення живих організмів, включаючи мікробів і вірусів, а також рослин. Критично аналізуються також здобутки філософської доктрини у частині виокремлення інтересів тварин як основи формування їх прав. Обґрунтовується, що всі соціо-натуралістичні та філософські напрями обґрунтування концепції прав тварин є хибними з погляду формальної логіки, бо базуються на логічній помилці, викликаній порушенням закону тотожності в процесі доказування, якою є підміна тези. З огляду на алогічні спроби науковців юридичного профілю втиснути існування тварин у рамки виключно людського абстрактного мислення, наслідком якого є суспільні відносини та безпосередньо право, як регулятор суспільних відносин наводиться критичне ставлення до цього. Вважається, що значно прийнятною є концепція «благополуччя тварин», у основі якої лежить необхідність визнання потреб тварин жити в природних умовах та гідного ставлення до них з боку людей. Зазначається, що саме ця концепція покладається в законодавство передових країн світу та в національне законодавство. Звертається увага, що стаття є цінною не лише для науковців юридичного профілю, а й для фахівців натуралістичних і філософських наукових напрямів для зосередження своїх досліджень на суґубо морально-етичних аспектах, що більше відповідає викликам сьогодення.

Чорноус Ю. М. Актуальні питання розслідування та судового розгляду міжнародним кримінальним судом справ про міжнародні злочини / Ю. М. Чорноус // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 267-281.

Важливим завданням нашої держави є ратифікація Римського Статуту Міжнародного кримінального суду, а також подальша

імплементация його положень до національного законодавства і правозастосовної практики. Це забезпечить належні правові підстави розслідування та ефективного судового розгляду Міжнародним кримінальним судом справ про міжнародні злочини, що посягають на інтереси нашої держави. Нові завдання постають і перед криміналістикою, яка, використовуючи останні досягнення природничих, технічних та суспільних наук, пристосовує їх до розв'язання завдань судочинства, трансформує у криміналістичну практику, здійснює криміналістичне забезпечення розслідування та судового розгляду справ про міжнародні злочини. Питання розслідування та судового розгляду Міжнародним кримінальним судом справ про міжнародні злочини не були предметом окремого наукового дослідження, що визначило мету представленої наукової статті. Визначальним для досягнення поставленої мети є загальний діалектичний метод наукового пізнання. У процесі дослідження було надано характеристику міжнародних злочинів, визначено засади діяльності Міжнародного кримінального суду, до юрисдикції якого належать міжнародні злочини, обґрунтовано необхідність ратифікації Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду; визначено основні засади криміналістичного забезпечення розслідування та судового розгляду справ про міжнародні злочини Міжнародним кримінальним судом; з'ясовано важливість формування криміналістичної методики розслідування та судового розгляду міжнародних злочинів. Обґрунтовано, що ефективне розслідування та судовий розгляд справ про міжнародні злочини Міжнародним кримінальним судом потребує криміналістичного забезпечення, застосування криміналістичних засобів, методів, прийомів із дотриманням міжнародних стандартів. Основними напрямками реалізації криміналістичного забезпечення є техніко-криміналістичне, тактико-криміналістичне і методико-криміналістичне. Криміналістична методика розслідування та судового розгляду Міжнародним кримінальним судом справ про міжнародні злочини покликана пропонувати найбільш ефективні методи і засоби діяльності відповідно до міжнародних стандартів та з метою досягнення завдань правосуддя. Вказана криміналістична методика характеризується рядом особливостей, зокрема, вона повинна охоплювати питання взаємодії досить широкого кола компетентних суб'єктів як у межах держави, так і на міжнародному рівні

Шепітько М. В. До проблеми формування структури та класифікацій кримінальної політики / М. В. Шепітько // Вісник Національної академії правових наук України. – 2020. – Т. 27, № 4. – С. 282-293.

Наявність різних підходів в розумінні кримінальної політики та її співвідношення з політичними та стратегічними категоріями наук кримінально-правового циклу повертають до оновлення підходів щодо формування структури та видів кримінальної політики. З огляду на актуальність даної тематики стаття присвячена розгляду проблеми формування структури та класифікацій кримінальної політики. Для цього автор звернувся до наук кримінально-правового циклу та наявних в них досліджень щодо політичного та стратегічного підходів у протидії кримінальним правопорушенням (злочинності). Це надало можливість виробити власний підхід щодо визначення елементної структури кримінальної політики, що складається із: 1) предмета, мети, методу, принципів та її споживачів; 2) засобів, обстановки та професійних учасників її реалізації. Також було надано класифікації кримінальної політики «за вертикаллю» та «на підставі кримінально-правової класифікації кримінальних правопорушень за об'єктом». Поділ кримінальної політики на види дозволив вказати на співвідношення кримінально-правової, кримінально-виконавчої, кримінальної процесуальної, кримінологічної, міжнародної кримінальної політики та криміналістичної стратегії із їх родовим поняттям – кримінальною політикою. Також важливим є їх розгляд в єдності, що дозволить сформувати стратегії, програми, плани та алгоритми під час протидії кримінальним правопорушенням, досягти цілей та виконати завдання нормативно-правових актів. Структура кримінальної політики та класифікації її на види надає можливість розглянути більш детально стратегічну протидію кримінальним правопорушенням засобами громадського та державного впливу на системне реформування кримінальної юстиції та її органів на віддалену перспективу. Встановлення єдиних підходів щодо розуміння кримінальної політики серед науковців у сфері наук кримінально-правового циклу надає можливість її сформувати як науку або міжгалузевий та міждисциплінарний інститут з відповідною структурою.

Право України : юрид. журн. / Нац. акад. право-вих наук України, Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. ун-т "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". – Київ : Ред. журн. "Право України", 1922. – Виходить щомісяця.

Право України. – 2020. – № 8.

Куян, І. Народовладдя через всеукраїнський референдум: сучасний стан і перспективи розвитку національної юридичної доктрини / І. Куян // Право України. – 2020. – № 8. – С. 14-17.

Федоренко В. Сутність, походження і формування конституційних основ референдумів та основних моделей референдної демократії / В. Федоренко // Право України. – 2020. – № 8. – С. 18-52.

Публікація присвячена питанням сутності та походження референдумів і референдної демократії в контексті утвердження доктрини, конституційної правотворчої та правозастосовної практики. Системно аналізуються віча, народні зібрання, комуни, конвенти та інші архаїчні форми демократії у середньовічних державах Східної та Західної Європи, а також у північноамериканських колоніях за часів їх заселення пуританськими громадами. Досліджується феноменологія трансформації народних зібрань у швейцарських колоніях в інститут referendum, аналізуються зміст цього терміна та інституту, його зіставність із плебісцитами, еволюціонування та подальше конституційне закріплення.

Метою статті є визначення сутності (походження) референдумів і референдної демократії в Європі та Америці, а також виявлення подальших шляхів і напрямів їх розвитку в сучасній конституційній правотворчій, правозастосовній і правосудній практиці.

Обґрунтовується висновок, що на кінець ХІХ ст. у Швейцарії, США та Франції на рівні політико-правової доктрини, конституції та правозастосовної практики сформувалися три основні моделі референдної демократії, що отримали свій подальший розвиток у світі в наступні 120 років. Перша, швейцарська модель референдної демократії є найбільш давньою, а її зміст полягає у всебічному використанні різних видів референдумів на рівні кантонів і федерації для обов'язкового розгляду конституційних поправок (пропозицій), питань входження та виходу Швейцарії до

міжнародних угод і союзів, а також інших питань, які громадяни вважають такими, що, за дотримання процедури ініціювання голосування, підлягають вирішенню на референдумі. Ця модель, з одного боку, надихнула Ж.-Ж. Руссо на написання ним “Суспільного договору”, а з другого – отримала від нього свою доктринальну основу.

Друга, американська модель референдної демократії отримали свій розвиток у США під впливом розвитку традицій самоврядності пуританських громад, які стали першими осередками публічної влади у Північноамериканських колоніях, та застосовувалася виключно на рівні штатів, для безпосереднього вирішення важливих для цих громад питань. Починаючи з XVIII ст., референдна демократія стає складовою політичних процесів і застосовується до легітимізації конституцій штатів і поправок до них. Третя, французька, “плебісцитарна” модель референдної демократії була заснована на теоріях і доктринах мислителів XVII–XVIII ст., насамперед Ж.-Ж. Руссо, про народний суверенітет і його безпосередню реалізацію, а також на суперечливому досвіді їхньої реалізації у процесі конституційного державотворення за часів Великої Французької революції та Наполеонівських воєн у Європі.

Наголошується, що виокремлені та досліджені моделі референдної демократії (швейцарська, американська та французька) сьогодні примножені багатьма іншими, новими моделями (скандинавська, латиноамериканська, іберійська, постсоціалістична, ісламська тощо). Але саме швейцарська, американська та французька моделі референдної демократії, в їх комбінуванні, становлять своєрідну “матрицю” сучасної референдної демократії. Для відродження в Україні ефективного законодавства про референдуми слід враховувати цінності, сутність (походження) і зміст цієї “матриці” референдної демократії.

Куян І. Доктринальні питання конституційно-правових засад інституту всеукраїнського референдуму / І. Куян // Право України. – 2020. – № 8. – С. 53-71.

Конституційне закріплення народного суверенітету як основи суверенітету держави, виключного права народу визначати і змінювати конституційний лад в Україні, форм народовладдя і безпосередньої демократії актуалізує питання правового забезпечення механізмів здійснення влади народом. Одним з основних засобів народовладдя є інститут всеукраїнського референдуму.

Метою статті є аналіз конституційної моделі інституту всеукраїнського референдуму та напрацювання теоретико-методологічних засад його конституціоналізації в контексті принципу народного суверенітету.

Акцентовано на тому, що теоретична база референдуму ґрунтується на основі парадигми суверенітету народу, а всеукраїнський референдум є формою вираження (прояву) народного суверенітету. Звернуто увагу на дискусійні питання теорії народного суверенітету. Аналіз конституційної моделі всеукраїнського референдуму проведено під кутом зору розуміння ідеї народного суверенітету як природної, невід'ємної, невідчужуваної властивості народу, змістом якої є володіння верховенством і незалежністю своєї влади, що передбачає не лише належність установчої влади, а й постійну реалізацію народом власного політичного статусу у визначених ним самим формах. Безпосередня і представницька демократія є взаємопов'язаними, взаємозумовленими формами народовладдя, між якими не може бути сутнісних протиріч.

Аргументується, що встановлений у Конституції України механізм її ревізії, з одного боку, створює певні засади стабільності конституційного ладу, а з другого – суттєво обмежує право народу в частині зміни конституційного ладу через інститут всеукраїнського референдуму. У контексті принципу народного суверенітету референдум за народною ініціативою за визначенням має “універсальну юрисдикцію”, тобто у широкому розумінні може бути проведений із будь-яких питань, що мають значення для народу і його держави. У питаннях конституційного референдуму, прийняття законів на референдумі за народною ініціативою, абrogативного референдуму доводиться необхідність дотримання принципу паритетності прямої і представницької демократії.

Зазначено, що передбачений Конституцією всеукраїнський референдум з питання про зміну території України (ст. 73) є суперечливим за предметом і підставами, оскільки територія України визнається цілісною та недоторканою і підстави для проведення такого референдуму не визначені в Основному Законі. Звернуто увагу на різницю у предметах національного референдуму з питань зміни території та змін у територіальному устрої. Розглянуто проблемні аспекти таких видів референдуму. Наголошено на необхідності коригування цього виду референдуму з позиції принципу цілісності і недоторканності території України у зв'язку з можливими конституційними змінами.

У висновках вказано, що проголошений у Конституції України принцип народного суверенітету, згідно з яким носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є народ, створює широкі можливості для розвитку різних форм та інструментів народовладдя, зокрема й інституту всеукраїнського референдуму. Утім, конституційні засади цього інституту визначені в Основному Законі неоднозначно та суперечливо. Конституційна модель інституту всеукраїнського референдуму не враховує достатньою мірою діалектичний зв'язок прямої і представницької демократії.

Необхідне зважене врахування політичної і юридичної складових у змісті ідеї та конституційного принципу народного суверенітету, що передбачає вироблення доктринальних засад реалізації права народу визначати і змінювати конституційний лад через всеукраїнський референдум на основі поєднання прямої і безпосередньої демократії. Принцип паритетності форм народовладдя важливо забезпечити в новому законодавстві про всеукраїнський референдум.

Задорожня, Г. Юридичні позиції Конституційного Суду України щодо референдуму як форми прямої демократії / Г. Задорожня, Ю. Задорожний // Право України. – 2020. – № 8. – С. 72-82.

Відсутність правового механізму реалізації референдуму в Україні унеможлиблює, незважаючи на пряму дію норм Конституції України, практичну реалізацію низки положень Основного Закону в аспекті народного волевиявлення. Законодавець, працюючи над проєктом “референдного” закону, зобов'язаний враховувати юридичні позиції Конституційного Суду України (КСУ), щоб попередити можливість його визнання таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним) за своїм змістом. Аналіз останніх досліджень і публікацій пока зав, що попри доктринально обґрунтовану необхідність унормування відносин в аспекті організації та проведення всеукраїнського і місцевого референдумів, у системі національного законодавства і донині немає профільного закону про референдум. Воля народу в державі повинна бути основою влади уряду, тому здійснення народного волевиявлення через ухвалення ним обов'язкових рішень є формою реалізації його суверенітету. Саме такі юридичні міркування лягли в основу низки юридичних позицій, сформованих органом конституційної юрисдикції в аспекті народного волевиявлення.

Мета статті полягає у предметному аналізі юридичних позицій КСУ, сформованих ним у контексті тлумачення норм Конституції України, щодо референдуму як форми прямої демократії, а також в аспекті врахування законодавцем його юридичних позицій при розробленні проекту Закону про народовладдя через всеукраїнський референдум № 3612.

Результати дослідження свідчать, що процесуально-правова незабезпеченість реалізації інституту референдуму нівелює авторитет Конституції України як Основного Закону держави та унеможлиблює здійснення Українським народом як “єдиним джерелом влади в Україні” і “носієм суверенітету” безпосередньої влади у державі на всеукраїнському та місцевому рівнях, що є неприпустимим у правовій державі.

Уперше на основі узагальнення юридичних позицій КСУ сформовано правовий підхід, відповідно до якого унеможливлення практичної реалізації Українським народом його конституційно визначеного владного права вирішувати питання на референдумі є проявом відчуження “народного суверенітету” від його конституційного носія, оскільки референдум є формою реалізації дискреційних повноважень.

У контексті викладу підсумкових узагальнень автори публікації: а) запропонували авторське визначення поняття “юридична позиція” як стійке смислове юридичне твердження КСУ стосовно змісту норм права, сформоване ним у результаті предметно-системного оцінення і роз’яснення їх смислового значення, завдяки чому усувається предметно-правова невизначеність у теорії та практиці національного правотворення і державотворення, або ж виявляється така предметно-правова невизначеність, усунення якої покладається на нормотворчі органи; б) визначили ключові юридичні позиції КСУ в аспекті референдного народовладдя; в) проаналізували сув’язну відповідність змісту норм проекту Закону № 3612 юридичним позиціям органу конституційної юрисдикції, завдяки чому зробили узагальнення про необхідність предметного його доопрацювання.

Скрипнюк, О. Чи стане всеукраїнський референдум дієвим механізмом демократичної легітимації в умовах сучасного конституціоналізму? / О. Скрипнюк, В. Ковальчук // Право України. – 2020. – № 8. – С. 83-104.

Україна перебуває на шляху утвердження принципів верховенства права та демократії. Трансформаційні процеси, що

відбуваються в суспільстві та державі, зумовлюють необхідність вироблення оптимального механізму прийняття легітимних політико-правових рішень, які б уособлювали в собі як мудрість народного волевиявлення, так і професіоналізм органів публічної влади. Це як ніколи актуально в період підготовки та прийняття нового закону про всеукраїнський референдум, який ініційований Президентом України і є частиною його передвиборчої програми. Чи зможе всеукраїнський референдум у сучасних умовах українського конституціоналізму стати дієвим механізмом демократичної легітимації влади? – запитання не риторичне. Воно вимагає глибокого аналізу з боку вчених-конституціоналістів і досвідчених фахівців у сфері публічного права.

Мета статті – дослідити світовий досвід застосування національних референдумів в умовах різних за рівнем демократичності політичних режимів та продемонструвати вплив політичних інститутів на правові процеси в умовах сучасного конституціоналізму з урахуванням вітчизняного досвіду.

Доведено, що якісне законодавче регулювання є важливою, але недостатньою умовою ефективного функціонування референдуму. Демократичний характер політичних інститутів та їхня легітимність – це ті фактори, які надають формально закріпленим процедурам реального змісту. Рівень довіри громадян до органів державної влади, зокрема до тих, які є безпосередніми учасниками референдного процесу (президента, парламенту, органу конституційної юрисдикції), забезпечують демократичну легітимацію політичним рішенням, прийнятих всенародним голосуванням.

Зроблено висновок, що всенародний референдум – важлива форма безпосереднього народовладдя, яка інколи буває небезпечним інструментом дестабілізації правопорядку, особливо в умовах трансформації політичного режиму. Він є дієвим механізмом демократичної легітимації за умови забезпечення балансу між, зокрема: волею більшості та правами меншості; прямою та представницькою демократією; загальнодержавними та регіональними інтересами. Встановлено, що будь-які форми безпосереднього народовладдя, зокрема й референдум, відображають реальну волю народу лише за умови легітимності та правомірності політичних інститутів, які послідовно дотримуються цінностей конституціоналізму: пріоритетності людської гідності та основоположних прав, рівномірного розподілу функцій органів державної влади, незалежності правосуддя, обмеження волі

більшості та захист прав меншості. Це те, що відрізняє усталені демократії від авторитарнопопулістських режимів.

Клименко, О. Розвиток законотворчих ідей щодо конституційної моделі інституту всеукраїнського референдуму / О. Клименко // Право України. – 2020. – № 8. – С. 105-120.

Інститут загальнонаціонального референдуму є вищою формою вираження волі народу в системі здійснення державної влади на засадах народовладдя. В Україні тривалий час існує прогалина щодо правового забезпечення інституту всеукраїнського референдуму, підґрунтям якої є проблема нормативного відтворення його конституційно-визначеної моделі, що зумовлено ідеологічними, політичними та правовими чинниками. Тому нині, в умовах активізації законодавчої роботи у цьому напрямі, вартими уваги є питання конституційної законотворчості щодо моделювання інституту всеукраїнського референдуму у процесі конституційних перетворень, що відбувалися у державі.

Мета статті – висвітлити розвиток конституційних концептів щодо юридизації інституту всеукраїнського референдуму в контексті формування національної традиції конституціоналізму в незалежній Україні, зокрема у фокусі відповідних законопроектів, що були внесені на розгляд Верховної Ради України, та інших законотворчих ідей, що хоча й не відбулися у відповідних документах, однак визначають політико-ідеологічний, науково-правовий стан суспільної думки та ставлення громадськості до розбудови інститутів прямої демократії.

Аналізується процес розвитку в Україні конституційної законотворчості щодо нормативної моделі всеукраїнського референдуму, зокрема в контексті політичних і конституційно-правових трансформацій, які відбувалися в державі, формування референдного законодавства і практики. Пропонується авторська концепція періодизації цього процесу в проекції найбільш значущих для розвитку референдного права конституційно-правових подій. Наголошується на фундаментальному значенні незмінності політико-правового концепту гарантування народовладдя через проведення всеукраїнського референдуму. Досліджено процес трансформації консти туційних концептів, зокрема: від функціонального концепту всеукраїнського референдуму (визнання законодавчої (конституційно-установчої) функції) та його контрольно-організаційної ролі в механізмі оновлення представницьких органів державної влади) до загально-засадничого

концепту в проєкції загальної моделі організації публічної влади. Увага акцентується на тому, що політична та ідеологічна багатоманітність у законотворчих ідеях щодо конституалізації інституту референдуму поглиблює процеси демократизації суспільства та засвідчує суспільний запит на впровадження ефективних інструментів народного волевиявлення у систему державного управління. Вибір законодавчої моделі організації національного (всеукраїнського) референдуму апелює до рівня політичної та правової культури, зрілості політичних еліт в уособленні державно-владного прошарку суспільства. В умовах демократії представницькі інститути державної влади, яким делеговано функції публічного управління, є позитивно зобов'язаними забезпечити ефективні механізми реалізації народовладдя в системі конституційного ладу.

Любченко, П. Проблемні аспекти адміністрування процесу всеукраїнського референдуму / П. Любченко // Право України. – 2020. – № 8. – С. 121-138.

Народовладдя здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії. Реалізація народного суверенітету залежить від ефективності правового регулювання форм прямої демократії. Це зумовлює необхідність теоретичних досліджень, вивчення зарубіжного досвіду організації та проведення референдумів, розроблення дієвої моделі функціонування цього інституту. Відсутність такого закону позбавляє народ можливості скористатися закріпленим Конституцією України правом брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах.

Метою статті є формулювання прикладних рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання повноважень органів адміністрування референдуму на осно ві осмислення наявної практики діяльності Центральної виборчої комісії (ЦВК), окружних і дільничних комісій із референдуму.

Розглянуто практику організації всеукраїнського референдуму в Україні в 1991 та 2000 рр. Проаналізовано рішення ЦВК щодо реєстрації ініціативних груп і відмови в їхній реєстрації за період із 2000 р. до сьогодні. Сплеск активності щодо проведення всеукраїнського референдуму спостерігався у 2005–2006 рр. Тоді було зареєстровано 109 ініціативних груп щодо проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою. У 2001 р. ЦВК прийняла 13 постанов про відмову в реєстрації ініціативних

груп всеукраїнського референдуму, у 2005 р. – 15, у 2006 р. – 137, у 2007 р. – 11, у 2008 р. – 8, у 2009 р. – 17, у 2010 р. – 3, у 2011 р. – 20. Переважна більшість постанов ЦВК про відмову в реєстрації ініціативної групи всеукраїнського референдуму були прийняті у зв'язку з невідповідністю поданих документів вимогам Закону України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми”. Серед найбільш поширених порушень: участь у зборах громадян України для утворення ініціативної групи всеукраїнського референдуму за народною ініціативою осіб, які не досягли 18-річного віку, неправильне оформлення документів, несвоєчасне їх подання до ЦВК. Водночас були випадки, коли в доволі схожих ситуаціях ЦВК приймала абсолютно протилежні рішення. Така практика роботи органу адміністрування референдуму не може вважатися допустимою, адже це може призводити до зловживань та обмеження права громадян ініціювати всеукраїнський референдум.

Досить поширеною є практика винесення на всеукраїнський референдум взаємо виключних питань, що не відповідає вимогам Кодексу належної практики з питань референдуму Венеційської комісії, згідно з яким питання референдуму повинні мати процедурну придатність у трьох аспектах: єдність форми, єдність змісту та єдність ієрархічного рівня. Запропоновано на законодавчому рівні закріпити за ЦВК повноваження перевіряти питання, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум, на процедурну та предметну придатність.

На сучасному етапі державотворення для реального забезпечення народовладдя необхідне: а) якісне нормативно-правове регулювання процесу ініціювання референдумів, їх підготовки та проведення; б) визначення процедури внесення референдних ініціатив, реєстрації ініціативних груп, перевірки конституційності питань, які виносяться на референдум; в) створення умов для всебічного обговорення громадськістю змісту питань, що виносяться на референдум, і наслідків їх затвердження (схвалення); г) здійснення контролю за проведенням агітації та фінансуванням кампанії; ґ) належне спостереження, підрахунок голосів і встановлення результатів референдуму; д) об'єктивний і неупереджений розгляд судами справ у спорах щодо організації референдумів.

Пільков, К. Питання факту та права: фундаментальне і прикладне розмежування обставин справи, їх юридичної

кваліфікації і застосування права / К. Пільков // Право України. – 2020. – № 8. – С. 144-194.

Категорії питання права і питання факту, які з доктрини правових систем загального права увійшли у процесуальне законодавство України та закріплюються у теорії правозастосування поряд із традиційно вживаними поняттями фактичних обставин, юридичної кваліфікації та застосування норми права. Водночас критерії розмежування цих питань, яке має фундаментальне значення для теорії правозастосування і судової практики, залишаються нечіткими. Так само й природа окремих питань, які суди вирішують, розглядаючи справи, зокрема природа судового розсуду, застосування оціночних категорій у юридичній кваліфікації, встановлення змісту норми іноземного права тощо, не є чітко окресленою в контексті віднесення їх до питань права чи факту, а отже, й невизначеними залишаються межі втручання у вирішення цих питань судів, які переглядають судові рішення. Метою статті є аналіз підходів до розмежування питань права і факту у судовому правозастосуванні та висунення за результатами цього аналізу задовільних критеріїв розмежування, а також спроба віднесення за допомогою цих критеріїв до питань права чи факту тих питань у правозастосуванні, природа яких досі визнавалася змішаною.

У статті досліджено витоки поділу питань правозастосування на питання факту та права у традиції загального права і деякі підходи, властиві для континентальних систем. Окреслено функціональний підхід до їх розмежування за критерієм того, який суб'єкт – суддя чи присяжні – вирішує те чи інше питання, а також який стандарт перегляду рішення у цих питаннях застосовують вищі суди. Вказано на незадовільність цих критеріїв як таких, що мають скоріше похідний, а то й логічно замкнений на самих собі характер. Запропоновано підходити до розмежування за формально-логічним критерієм, за яким відповіді на питання права становить знання про історичні факти, яке має імовірний характер і приймається як істинне внаслідок прийняття індуктивного умовиводу, одержаного з імовірністю, яка задовольняє прийнятий судом стандарт доведення, а відповіді на питання права формулюються на основі знання судом права, яке неспростовно презюмується, не має імовірнісного характеру і виступає у категоріях формальної логіки більшим засновком у дедуктивному умовиводі, де іншим засновком є відповідь на питання факту, якщо йдеться про застосування права у вузькому сенсі, або відповідь на питання права, якщо йдеться про тлумачення норми права.

У статті розкрито, як зовні одне й те саме питання може бути питанням факту або питанням права, залежно від того, чи має місце у відповіді на нього врахування норми права. Обґрунтовано концепцію стадійності у судовому правозастосуванні: від твердження про факти, через встановлення правової природи стверджуваних відносин й окреслення належних доказів існування обставин справи, до встановлення цих обставин за допомогою доказів, кінцевої юридичної кваліфікації встановлених обставин і застосування наслідків, передбачених нормами права, які підлягають застосуванню. Викладено підхід до формулювання правового висновку у судовому рішенні. Також у статті зроблено спробу кваліфікувати так звані змішані питання судового розсуду, застосування оціночних категорій, встановлення змісту норми іноземного права та тлумачення договору у категоріях питань права і факту.

Андрейченко, С. Захист права на здоров'я через захист права на життя у практиці Європейського суду з прав людини / С. Андрейченко // Право України. – 2020. – № 8. – С. 195-211.

Незважаючи на загальне визнання права на здоров'я і його міжнародноправову та національно-правову регламентацію, належне забезпечення права на здоров'я залишається однією з найбільш гострих й актуальних завдань сучасної юриспруденції. Дотепер не існує спеціального міжнародного універсального чи регіонального механізму захисту права на здоров'я, і такий захист стає можливим лише через захист інших прав людини.

Стаття присвячена дослідженню практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), яка стосується порушень права на здоров'я в контексті порушення ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенція).

Мета статті полягає у дослідженні особливостей захисту права на здоров'я людини через захист права на життя крізь призму сучасної практики ЄСПЛ, зокрема у світлі виконання зобов'язань щодо забезпечення належної медичної допомоги, медичної недбалості, відшкодування медичних витрат, надання медичної допомоги у тюрмах. Це передбачає вивчення особливостей підходів ЄСПЛ до питань захисту права на здоров'я через захист права на життя; розкриття змісту права на здоров'я; характеристику позитивних зобов'язань держав стосовно забезпечення права на здоров'я. Розгляд питання щодо мінімального рівня охорони

здоров'я згідно з Конвенцією у контексті практики ЄСПЛ щодо захисту права на життя.

Певні тенденції захисту права на здоров'я у практиці ЄСПЛ нам вдалося виявити через застосування методологічних інструментів, а саме: історико-правовий метод використано при виявленні особливості еволюції розвитку права на здоров'я; порівняльно-правовий – при з'ясуванні співвідношення норм щодо захисту права на здоров'я та життя; системний метод – при дослідженні практики ЄСПЛ щодо захисту права на здоров'я та права на життя у їх взаємозв'язку.

Судова практика ЄСПЛ підтверджує зобов'язання держав щодо захисту права на здоров'я і сприяння поліпшенню здоров'я громадян, проте покладає зобов'язання забезпечувати це право з огляду на принцип розумності, що передбачає необхідність докладання державами всіх можливих зусиль у межах наявних ресурсів для реалізації права на здоров'я. Держави мають зобов'язання встановлювати чіткі правила щодо практичних заходів задля ефективної реалізації права на здоров'я та навіть за нестачі ресурсів, деякі зобов'язання вимагають негайного виконання, зокрема, зобов'язання гарантувати право на здоров'я на недискримінаційній основі.

Через діяльність ЄСПЛ поняття “право на здоров'я”, яке не має своєї однозначної легальної дефініції, знаходить більш конкретне визначення. Рішення ЄСПЛ визнаються у багатьох державах одним із джерел права, які, до того ж, надають можливість встановити прогалини у національному законодавстві, невідповідність деяких норм національного законодавства положенням Конвенції. Важливим для захисту права на здоров'я є створення спеціального міжнародно-правового механізму захисту такого права.

Рабінович, П. Розвиток ідей професора Герша Лаутерпахта щодо відповідальності за вчинення злочинів проти людяності у сучасному міжнародному кримінальному праві (до 75-річчя перемоги над нацистським режимом у другій світовій війні) / П. Рабінович, А. Держипільська // Право України. – 2020. – № 8. – С. 212-223.

Цьогоріч всі цивілізовані народи світу відзначатимуть (навіть за надзвичайних умов пандемії) 75-річний ювілей перемоги над нацистським режимом. У зв'язку з цим виглядає доречним вкотре звернутися до проблеми юридичної відповідальності за вчинення

злочинів проти людяності, покарання за які були вперше застосовані Міжнародним трибуналом у Нюрнберзі.

Правові погляди професора Герша Лаутерпахта вже привертали неабияку увагу вітчизняних і зарубіжних фахівців, насамперед, із міжнародного кримінального права. Зокрема, заслуговують на увагу праці В. Навроцького, Ф. Сендса, Ш. Мерфі. Проте зазвичай поза увагою дослідників залишалася та обставина, що першим доктринальним проектантом назв декількох видів злочинів проти людяності став урод-женець Східної Галичини – професор Г. Лаутерпахт. Яким чином проєкт Г. Лаутерпахта вперше було офіційно реалізовано в Статуті Нюрнберзького трибуналу – цей епізод яскраво відображено у широковідомій нині книзі авторитетного британського професора міжнародного права Ф. Сендса. Йдеться про те, що влітку 1945 р. Г. Лаутерпахт в Англії відвідав американський юрист-практик Р. Джексон – майбутній головний обвинувач від США на Нюрнберзькому процесі. І йому Г. Лаутерпахт продиктував відповідний текст, який згодом було використано у згаданому Статуті.

Метою статті є визначення внеску професора Г. Лаутерпахта у початкове формування інституту міжнародної кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти людяності та втілення і розвиток цього інституту в сучасному міжнародному праві.

Основними методами дослідження були антропосоціальний, історичний, порівняльно-правовий, герменевтичний, системно-структурний, формально-логічний.

До висновків статті належать, зокрема, такі положення. Професор Кембриджського університету Г. Лаутерпахт (колишній студент юридичного факультету Львівського університету) вперше в історії людства визначив декілька видів злочинів проти людяності, які були закріплені у Статуті Нюрнберзького трибуналу. Згодом ці юридичні конструкції були використані у статутних документах наступних міжнародних трибуналів, створюваних під егідою Організації Об'єднаних Націй (ООН). Найповніший перелік різновидів злочинів проти людяності, з-поміж яких постійно відтворювалися ідеї Г. Лаутерпахта, було сформульовано у ст. 7 Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Нині ж їх продубльовано у проєкті Конвенції ООН про запобігання та покарання злочинів проти людяності, підготовленому її Комісією з міжнародного права протягом 2015–2020 рр. і наприкінці минулого року прийнято Генеральною Асамблеєю ООН до розгляду. Усе це свідчить про унікальні заслуги професора Г. Лаутерпахта в

реалізації сучасного всесвітнього стандарту заборони нелюдського поводження, у гуманізацію національного і міжнародного правового регулювання. І на цьому варто наголосити зараз, коли відзначається 75-річниця перемоги над нацистським режимом.

Єзеров, А. Суди загальної юрисдикції та Конституційний Суд України: питання взаємодії / А. Єзеров, Д. Терлецький // Право України. – 2020. – № 8. – С. 223-237.

Україна, яка запровадила концентровану модель конституційного контролю, стикнулася із винятково складним і не менш важливим завданням розподілу повноважень судів загальної юрисдикції та Конституційного Суду України (КСУ).

Метою статті є доведення позиції, за якою інституційний дизайн забезпечення верховенства Конституції України визначає не жорстке відособлення, а взаємодію судів загальної юрисдикції та КСУ.

Сприйняття концентрованої моделі конституційного контролю як такої, що заперечує дієву участь інших, окрім КСУ, суб'єктів у тлумаченні та захисті Конституції від порушень, видається помилковим. КСУ являє собою єдиний центр, але він не є єдиним суб'єктом такої діяльності. Іншими значущими учасниками виступають суди загальної юрисдикції, які зобов'язані забезпечувати дієвість Конституції способом її прямого застосування.

Здійснюючи правосуддя, суди загальної юрисдикції мають оцінювати зміст будь-якого закону чи іншого нормативно-правового акта з погляду відповідності Конституції, і в усіх необхідних випадках застосовувати її як акт прямої дії та найвищої юридичної сили. Це не повинно сприйматись як порушення ними виключної юрисдикції КСУ. Натомість ідеться про функціональну взаємодію різних суб'єктів забезпечення конституційної безпеки, спільний захист конституційних прав і свобод особи безпосередньо на підставі Конституції.

Насамперед суди загальної юрисдикції мають прагнути витлумачити правові акти, які підлягають застосуванню, у такий спосіб, аби узгодити із Конституцією, а у разі явного й очевидного протиріччя, яке не може бути жодним способом узгоджене із Конституцією, – відмовлятися від їхнього застосування і застосовувати норми Конституції як норми прямої дії.

Це стало можливим у контексті процесуальної реформи 2017 р., яка, закріпивши таке повноваження за судами загальної юрисдикції, засвідчила безспірний відступ від процедури інцидентного

контролю, традиційної в межах концентрованої моделі, її еволюційний розвиток.

Обов'язковим наслідком такої відмови має бути, як і визначено актами процесуального законодавства, звернення до Верховного Суду для вирішення питання стосовно внесення подання щодо конституційності до КСУ. Безсумнівно, це вимагає від Верховного Суду ретельного аналізу кожного звернення та обґрунтованого й послідовного здійснення права на звернення до КСУ.

Породько, В. Поняття і способи штучного погіршення житлових умов як підстави для відмови у взятті на квартирний облік / В. Породько // Право України. – 2020. – № 8. – С. 238-247.

Розроблення та прийняття в Україні нового житлового законодавства потребують ретельного дослідження різних аспектів житлових правовідносин, врахо вуючи і забезпечення гарантованої Основним Законом рівності громадян у праві на житло. Однією зі складових цього процесу є створення прозорого механізму надання житлових приміщень у будинках державного і громадського житлового фонду, спроможного запобігати несправедливому розподілу житла.

Метою статті є встановлення змісту поняття “штучне погіршення житлових умов”, сучасне визначення його способів, спрямованих на отримання права зарахування на квартирний облік, аналіз співрозмірності правових наслідків, передбачених у таких випадках житловим законодавством.

Доведено, що штучне погіршення житлових умов полягає у свідомому та умисному створенні обставин, схожих за своїм змістом із підставами набуття права на одержання житлового приміщення у будинку державного або громадського житлового фонду. Водночас констатовано, що чинний перелік способів штучного погіршення житлових умов, визначений положеннями Житлового кодексу, не охоплює усіх можливих форм дій суб'єктів правовідносин у таких випадках. Акцентовано увагу на правових наслідках штучного погіршення житлових умов, розглянуто відповідальність за такі дії, встановлену житловим законодавством, та внесено пропозицію про запровадження більш ефективного реагування на протиправну поведінку особи, завдяки державі спрямовану на покращення свого матеріального становища й інтересів інших громадян. Одночасно здійснено аналіз положень нормативно-правових актів та судової практики для встановлення відмінностей між штучним погіршенням житлових умов і поданням неправдивих відомостей, які стали

підставою для взяття на квартирний облік. Маючи спільну мету, такі дії мають різні об'єктивні ознаки та правові наслідки.

На основі опрацювання норм законів, підзаконних нормативно-правових актів і наукових джерел авторка порівняла окремі способи штучного погіршення житлових умов, з'ясувала їхні об'єктивні й суб'єктивні ознаки та сформувала висновки щодо оновлення і доповнення існуючого переліку способів погіршення житлових умов, який підлягає законодавчому закріпленню для недопущення його довільного тлумачення.

Тимошевська, І. Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, у структурі доступності правосуддя / І. Тимошевська // Право України. – 2020. – № 8. – С. 248-261.

Стаття присвячена дослідженню поняття “доступність правосуддя” та інституту представництва як одному з основних елементів цього поняття.

Метою статті є аналіз поняття “доступність правосуддя” і визначення змісту та місця інституту представництва в цивільному процесі.

Розглянуто історичний шлях розвитку доступності правосуддя як фундаментальної суспільної та правової цінності, насамперед через призму доктринальних праць представників правових, економічних та історичних наук. На підставі аналізу напрацювань учених зроблено висновки щодо змісту цього поняття, його відмінності від принципів цивільного процесуального права.

Окрему увагу приділено рішенням Європейського суду з прав людини, які містять тлумачення ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, в якій закріплено право кожного при вирішенні спору щодо його прав та обов'язків на справедливий і відкритий розгляд протягом розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним відповідно до закону.

У розрізі доступності правосуддя проведено ґрунтовне дослідження інституту представництва в цивільному процесі, зокрема виокремлено основні підходи до визначення поняття “представництва у цивільному процесі”, та підсумовано, що інститут представництва й інститут участі у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, мають певні особливості, а тому вони є самостійними інститутами, покликаними реалізовувати право на правничу допомогу особам, які цього потребують.

Зроблено ґрунтовні висновки про те, що правосуддя як форма здійснення прав і свобод людини та громадянина повинно здійснюватися через належні судові процедури, у зв'язку з чим абсолютного значення набувають гарантії прав осіб, які звертаються до суду за захистом своїх прав, свобод та інтересів. Однією з таких гарантій є, на думку авторки, інститут участі у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Як інститут публічного спрямування його становлення і розвиток свідчить про те, що втручання державного механізму у вирішення приватноправових спорів не повинно суперечити диспозитивності та змагальності цивільного процесу, а також виходити за межі принципів правової держави і права сторін на розпорядження.

Ярошенко, А. Визначення судової юрисдикції (підсудності) при вирішенні спорів у публічно-закупівельній сфері / А. Ярошенко, О. Костенко // Право України. – 2020. – № 8. – С. 262-275.

Нині у нашій державі відбувається приведення системи публічних закупівель до європейських стандартів. Зокрема, 19 квітня 2020 р. набула чинності нова редакція Закону України "Про публічні закупівлі". Зміни відбуваються з метою адаптації вітчизняного законодавства до вимог Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, підвищення рівня конкуренції у сфері публічних закупівель та сприяння прозорості використання бюджетних коштів. Від дієвості роботи системи публічних закупівель залежить загальна успішність функціонування державного сектору. Під ефективністю у цьому контексті слід розуміти економію бюджетних коштів при забезпеченні високої якості продукції, товарів, робіт і послуг, що закуповуються. Також публічні закупівлі важливим інструментом впливу на економічні та соціальні процеси. Однак, незважаючи на зміни, що відбуваються у законодавстві, у сфері публічних закупівель залишаються проблемні аспекти, серед яких варто виділити питання визначення судової юрисдикції (підсудності) при вирішенні спорів у публічно-закупівельній сфері.

Метою статті є визначення судової юрисдикції (підсудності) при вирішенні спорів у публічно-закупівельній сфері та надання рекомендацій щодо вдосконалення законодавства у цій сфері.

У процесі дослідження з'ясовано, що перешкодою до ефективного вирішення спорів є заплутаність і невизначеність

предметної підсудності при вирішенні спорів у публічно-закупівельній сфері. Несформована стала практика Верховним Судом із цього питання не дає змоги судам першої та апеляційної інстанцій дійти однакових висновків щодо визначення предметної юрисдикції.

Проаналізувавши правову природу рішень Антимонопольного комітету України, робиться висновок про необхідність розгляду справ щодо їх оскарження адміністративними судами, оскільки такі рішення нічим не відрізняються від рішень інших суб'єктів владних повноважень. Узагальнюючи наявні погляди вчених і проаналізовану судову практику, пропонуються зміни до чинного законодавства, а саме до ч. 1 ст. 20 Господарського процесуального кодексу України, у якій доцільно закріпити компетенцію адміністративних судів розглядати справи стосовно договорів про публічні закупівлі.

Дука, В. Організаційно-правові моделі розгляду звернень громадян при перетині державного кордону в країнах Співдружності Незалежних Держав / В. Дука // Право України. – 2020. – № 8. – С. 276-285.

У статті проаналізовано досвід окремих країн – учасниць Співдружності Незалежних Держав (СНД) щодо розгляду звернень громадян при перетині державного кордону.

Мета статті полягає у комплексному аналізі організаційно-правових засад розгляду звернень громадян при перетині державного кордону, які передбачені у країнах СНД.

Акцентовано увагу на досвіді Грузії, Вірменії, Казахстану, Молдови та Росії. Досліджено законодавство цих країн про звернення громадян, а також відповідні підзаконні акти щодо порядку їхнього розгляду. Автор також звертає увагу на регламентації обов'язку розгляду звернення громадян у нормативно-правових актах, які визначають статус уповноважених суб'єктів. Визначено переваги та недоліки вивченого досвіду, що дало змогу порівняти його з відповідним досвідом України. Сформульовано три моделі розбудови організаційно-правових засад розгляду звернень громадян при перетині державного кордону в країнах СНД.

Виокремлено такі позитивні аспекти досвіду країн СНД щодо розгляду звернень громадян при перетині державного кордону: наявність у більшості країн СНД профільних законодавчих актів щодо реалізації права на звернення; наявність в окремих країнах

СНД розвинених форм роботи зі зверненнями громадян із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем; наявність формалізованих гарантій судового захисту права на звернення.

Акцентовано увагу на таких не гативних аспектах досвіду країн СНД щодо розгляду звернень громадян при перетині державного кордону: застарілість парадигми відносин “влада – суспільство” (обумовлена небажанням влади співпрацювати з суспільством); абстрактність і невизначеність законодавства про звернення громадян; відсутність інституціональних зв’язків між правом громадян на звернення та обов’язком посадових осіб щодо їхнього розгляду; фрагментарність предмета звернень громадян. При цьому перспективним напрямом наукового пошуку залишається аналіз досвіду країн Європейського Союзу у сфері розгляду звернень громадян при перетині державного кордону. Під час дослідження проаналізовано Закон України “Про правонаступництво України” і постанову Верховної Ради України “Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР”, за допомогою яких відкривався шлях, так би мовити, до демонтажу в незалежній Україні союзного законодавства, яке впродовж багатьох років домінувало в республіці, що утримувалася у лещатах держави під назвою “СРСР”, в якій панувала адміністративно-командна система управління.

Гусарєв, С. Право і прогрес: виклики сьогодення (рецензія на колективну монографію: Наталії Оніщенко (за заг. ред.) “Право і прогрес: запити громадянського суспільства”) / С. Гусарєв // Право України. – 2020. – № 8. – С. 286-291.

Право України. – 2020. – № 9.

Фурса, С. Інститут нотаріату в юридичній доктрині України: актуальні проблеми та перспективи розвитку / С. Фурса // Право України. – 2020. – № 9. – С. 11-19.

Фурса, С. Актуальні проблеми нотаріату України та їхні доктринальні шляхи вирішення / С. Фурса, Є. Фурса // Право України. – 2020. – № 2. – С. 20-42.

Зважаючи на сучасний момент, коли наша держава опинилася в нестабільному економічному і політичному становищі, багато фахівців висловлюють свої гіпотези щодо необхідності трансформування правової системи України відповідно до

сприйняття у ній ролі та значення того чи іншого органу державної влади. Усі уряди, які приходили до влади у роки незалежності України, відрізнялися тим, що намагалися реформувати правову систему держави, але на скільки їм це вдалося – ми можемо нині судити самі... Отже, автори об'єктивно розбираються у тій ролі, яку відіграє той чи інший орган в українській державі та суспільних відносинах. Зокрема, у статті йдеться про український нотаріат.

Мета статті полягає у тому, щоб розглянути тенденції реформування нотаріату в науковому, організаційному та інших аспектах.

З якою метою слід проводити такий аналіз українського нотаріату – не складно пояснити на наочному прикладі. Так, замість поглиблення нотаріальної функції, нотаріусів все більше і більше наділяють функціями, які їм не властиві. З огляду на суть нотаріату як органу безспірної юрисдикції робляться поступові кроки та далі висуваються все нові та нові пропозиції з розширення їхніх повноважень. Але до чого це призведе, якщо нотаріусів наділяти все більшим колом повноважень? Без вирішення залишається доволі просте запитання: "Хто ж має у такому разі якісно вчиняти саме нотаріальні дії?". Тому дослідження і має на меті аналіз тенденцій реформування нотаріату в Україні.

У статті йдеться не про звичні стандарти викладення науково-теоретичних концепцій учених у сфері нотаріату, а про сучасний стан правової системи України та місце у ній нотаріату як органу безспірної юрисдикції, який має досить важливе значення для належної охорони прав фізичних та юридичних осіб як в Україні, так і за її межами. Такий аналіз дає новий поштовх для поглибленого вивчення практичних аспектів нотаріальної діяльності з метою її переосмислення та подальшого розроблення доктринальних положень, які стануть базисом для прогнозування майбутнього українського нотаріату та вдосконалення як організації, так і процесуальної діяльності осіб, які вчиняють нотаріальні дії.

У висновках автори висловлюють сподівання, що нотаріат стане дієвим механізмом з охорони прав суб'єктів цивільних відносин, але завдяки розширенню повноважень нотаріусів у цій сфері, а не наділенню їх все новими, невластивими нотаріальній діяльності функціями. Автори доводять, що саме наука повинна робити прогнози щодо розвитку нотаріату і пропозиції щодо їх втілення у законодавство про нотаріат із метою вдосконалення способів охорони та захисту прав людини. Автори вважають, що Україна має подолати економічну і правову кризи, які слід сприймати як

першопричини виникнення проблем у нотаріаті, тоді і перед нотаріусами України мають постати зовсім інші завдання: забезпечувати охорону і захист прав фізичних та юридичних осіб завдяки високопрофесійній діяльності.

Комаров, В. Нотаріат України та перспективи його розвитку / В. Комаров, В. Баранкова // Право України. – 2020. – № 9. – С. 43-61.

У правовій системі нотаріат відіграє значну роль як орган безспірної цивільної юрисдикції та превентивного правосуддя. Не втрачають надзвичайної актуальності проблеми вдосконалення нотаріального законодавства. На жаль, процес оновлення законодавчого унормування нотаріату та нотаріальної діяльності не можна вважати вдалим, зокрема через відсутність зрозумілих підходів до визначення правового характеру й сутності нотаріальної діяльності та, як наслідок, неможливості ефективного вирішення найбільш складних та актуальних питань функціонування нотаріату. Зазначене зумовлює нагальну необхідність подальшого розроблення доктрини нотаріального процесу, а також наукового обґрунтування оновлення нотаріального законодавства, що дасть змогу позбутися еkleктичності та суперечливості нормотворчої роботи у цій галузі.

Метою статті є визначення ступеня відповідності законодавства України про нотаріат загальним засадам нотаріату класичного (латинського) типу, а також розроблення пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення законодавства України про нотаріат з огляду на необхідність його гармонізації з міжнародними принципами класичного нотаріату.

У статті розглядаються питання функціонування нотаріату України як нотаріату класичного (латинського) типу. У цьому контексті досліджуються основні організаційні аспекти його модернізації та законодавчого врегулювання: створення єдиного нотаріату, визначення системи та компетенції нотаріальних органів, функцій і статусу нотаріуса, оплати нотаріальних дій тощо.

Запропоновано виключити із системи нотаріальних органів посадових осіб органів місцевого самоврядування, надавши їм лише можливість посвідчувати заповіти та довіреності, що дорівнювалися б до нотаріально посвідчених. Встановлено, що відсутність обмеження кількості посад нотаріусів у межах нотаріального округу не відповідає основним засадам і принципам діяльності нотаріату.

Обґрунтовано висновок про те, що приватно практикуючий нотаріус є одночасно посадовою особою, наділеною державною владою, і спеціалістом вільної юридичної професії. З'ясовано, що діяльність нотаріату є різновидом правозастосовної, юрисдикційної діяльності, зачіпає найбільш важливі й істотні аспекти здійснення прав громадянами та юридичними особами, а тому має здійснюватися у процесуальній формі, баланс публічних і приватних інтересів. З огляду на характер нотаріальної діяльності як процесуальної та правозастосовної обґрунтовується необхідність розроблення та прийняття Нотаріального процесуального кодексу України.

Клименко, О. Концепція розвитку нотаріату України /
О. Клименко // Право України. – 2020. – № 9. – С. 62-80.

Динамічний характер оновлення національного законодавства України, яка тривалий час перебуває у стані турбулентності проведення реформ, вимагає комплексного аналізу, зокрема з погляду концептуалізації законодавчої моделі інституту нотаріату відповідно до його правової природи, функцій і завдань. Це питання набуває актуалізації у світлі останніх конституційних змін, пов'язаних із реформуванням системи правосуддя та суміжних правових інститутів, до яких віднесено і нотаріат, оскільки аналіз програмних документів не дає чіткого уявлення про роль, місце та перспективи розвитку нотаріату в цій системі.

Метою статті є висвітлення загальних підходів до обґрунтування концепції розвитку нотаріату України з погляду візії здійснюваних правових реформ у державі та в контексті формування на вітчизняній науковій ниві теорії про нотаріат доктринального рівня.

Аналізується законодавче забезпечення інституту нотаріату України, зокрема в контексті прийнятих на державному рівні концепцій і програмних документів щодо судово-правової реформи в Україні. Водночас висвітлюється процес розвитку науки (теорії) про нотаріат, що за фундаментальністю наукових досліджень, теоретичною концептуалізацією та систематизацією знань набуває ознак галузевої диференціації в системі права, при цьому виконуючи прогностичну функцію щодо визначення тенденцій та обґрунтування практично виважених підходів розвитку інституту нотаріату та законодавства у цій сфері.

Подальший розвиток українського нотаріату потребує концептуалізації його законодавчого забезпечення. Обґрунтовується доцільність розроблення проекту нотаріального

кодексу за принципом комплексної галузевої предметної кодифікації, у межах якої концептуального вирішення мають отримати, зокрема, такі основні питання: установче визначення цілей, завдань і функцій нотаріату як конституційно-правового інституту (суміжного з цілями правосуддя); інституалізація українського нотаріату за принципами системи латинського нотаріату (децентралізація владних повноважень у сфері нотаріату; розширення функцій професійного самоврядування; трансформація державного сектора нотаріату з метою впровадження моделі єдиного нотаріату; визначення системи нотаріальних органів); вибір законодавчої моделі нотаріального процесу (з урахуванням його структури та рівня процедурного забезпечення охорони прав відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 92 Конституції України); впровадження моделі “нотаріального сервісу” (зокрема, з міркувань диференціації послуг для впровадження механізмів забезпечення державою доступу соціально вразливих категорій громадян до нотаріальної охорони в умовах єдиного нотаріату); перспективи впровадження моделі “електронного нотаріату” (у контексті загальнодержавної програми діджиталізації (цифровізації) України та національної стратегії кібербезпеки). Увага акцентується на важливості кваліфікованого наукового забезпечення законотворчого процесу з розроблення проєкту кодексу.

Бондарєва, М. Реформування нотаріату в Україні: актуальні проблеми / М. Бондарєва // Право України. – 2020. – № 9. – С. 81-96.

Український нотаріат як складова юридичної інфраструктури суспільства не може не мати структурних і системних проблем, оскільки вони вразили всю інфраструктуру. Ці проблеми мають різну природу, зумовлені різними чинниками – від негативного минулого радянського періоду до сучасного недосконалого законодавства, але вони впливають на ефективність виконання органами й посадовими особами нотаріату свого основного завдання – забезпечення стабільності цивільного обігу в державі. Сьогодні дискусії про шляхи та напрями реформування нотаріату актуалізувалися економічною кризою, результатами непередуманої державної політики “ручного” управління нотаріатом, намаганням створити “квазінотаріат” – палативів, скерованих на забезпечення приватних інтересів, зокрема при формуванні ринку землі, а також небажанням влади створити правову базу для розширення функцій і переведення нотаріату на якісно новий рівень Е-нотаріату.

Метою статті є аналіз правового регулювання організаційно-правової структури та процесуальної компетенції нотаріусів задля виявлення лакун, колізій та неефективних норм, які на практиці не показують ефективного результату, є недоречними, застарілими або й просто шкідливими; оцінка напрацювань походженням від науко вого середовища та практиків щодо пропонувань у процесі реформування нотаріату новацій; пропозиція нового підходу при створенні концепції реформування нотаріату, сутністю якого є комплексність: від розроблення заходів для підвищення публічного статусу нотаріату до спільної реформи нотаріату й органів, дотичних у функціоналі до його діяльності. Стаття має науково-прикладний характер.

За результатами дослідження виявлено, що невирішеність проблеми єдиного нотаріату через нескасування державного нотаріату перешкоджає його єдності й уніфікації правил діяльності, а також створює нерівність умов оплати державних і приватних нотаріусів; належним чином у законодавстві не представлено особливості дуального статусу нотаріуса, через що потрібні зміни на користь підсилення публічної компоненти його статусу; неефективність ліберального підходу до формування корпусу нотаріусів не дало позитивних результатів, через що варто було би повернутися до квотування; проблеми, пов'язані з неефективністю законодавства про оподаткування й соціальне забезпечення нотаріусів. Розкрито сутність новацій, впровадження яких вимагає нотаріальна спільнота: саморегулювання на базі Нота-ріальної палати України, Е-нотаріат, розширення переліку нотаріальних дій і дій нотаріусів як реєстраторів.

На підставі проведеного дослідження зроблено такі висновки: реформування нотаріату необхідне на засадах державного визнання публічної ролі нотаріату й у комплексі з іншими, дотичними у своїй діяльності, органами, заборони створення паралельних структур, визнання податкового статусу з урахуванням чиннику "самозайнятої особи", впровадження новацій Е-нотаріату.

Дякович, М. Особливості правового статусу нотаріуса в Україні: теоретичні та практичні аспекти / М. Дякович // Право України. – 2020. – № 9. – С. 97-106.

Нотаріус в Україні має спеціальний статус, який визначений Законом України "Про нотаріат" та виникає з моменту вступу на посаду державного нотаріуса або з початком роботи приватним нотаріусом в установленій законом строк. Нотаріуси діють у межах

правил і процедур, нотаріального процесу, які визначені законом та чітко ними дотримуються. На нотаріат покладається обов'язок із захисту та охорони прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб у приватноправовій сфері. Нотаріус повсякденно забезпечує реалізацію багатьох прав і свобод, які визначені Конституцією України, тому є невід'ємним елементом у механізмі будь-якої правової держави. У наш час розвиток судової і нотаріальної реформ – це реальний внесок у формування України як правової держави. Користь та унікальність нотаріату, зокрема приватного, який сформувався на принципах латинського нотаріату, а також його економічність для сучасного українського суспільства, полягає у тому, що нотаріат дає змогу забезпечити правоохоронні функції, законність і правомірність юридичних дій без витрат із боку держави. Крім того, сучасний нотаріат замінив для держави успішне виконання не тільки її правоохоронних функцій, а й фіскальних і реєстраційних. Метою статті є огляд та впорядкування за визначеними у доктрині нотаріального права і процесу критеріями напрямів і підходів до означення особливостей правового статусу нотаріуса в Україні та виокремлення завдань, які держава ставить перед ним. Встановлено, що нотаріат виступає гарантом законності дій осіб, які звертаються до нього, та реалізовує настання бажаних юридичних наслідків через посвідчення прав, а також фактів, що мають юридичне значення. Водночас, вчиняючи інші нотаріальні дії з метою надання їм юридичної вірогідності, він забезпечує охорону і здійснює захист прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Допомога нотаріуса у реалізації прав проявляється також у наданні роз'яснень і правових консультацій, аби юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду. Запропоновано нові підходи до правового статусу нотаріуса та його місця у правовій системі. Зокрема, запропоновано продовжити реформування українського нотаріату у напрямі створення такого правового інституту, який би доповнив структуру юрисдикційних органів, а нотаріус виконував би одну з правоохоронних функцій – охорону і захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб. Створення електронного нотаріату, розширення різноманітних “послуг”, якими пла нують наділити нотаріусів, підмінюючи посвідчення нотаріусом юридичних фактів, наділенням їх правом надавати так звані “послуги” у сфері реєстрації актів цивільного стану, потребують особливої уваги та уважності як із боку законодавця, так і нотаріальної спільноти, а також їхньої співпраці. Як висновок наголошується, що головним завданням нотаріальної

спільноти є не захопитись цими процесами, а отже, не втратити головне – професію нотаріуса з особливостями, які сьогодні вже утверджені та виокремлюють його як представника юрисдикційного органу, функцією якого є охорона і захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб. Для забезпечення практичних аспектів у виробленні сучасних підходів до правового статусу нотаріуса запропоновано внести низку змін до чинного законодавства України, зокрема Цивільного кодексу України та Закону України “Про нотаріат”.

Дерій, О. Виникнення нотаріальних процесуальних правовідносин: актуальні питання / О. Дерій // Право України. – 2020. – № 9. – С. 107-122.

Актуальність теми дослідження обумовлена одразу двома причинами. З одного боку, поняття нотаріальних процесуальних правовідносин, ознаки, характер і система тією чи іншою мірою висвітлювалися вченими, що зробили вагомий внесок у формування науки про нотаріальний процес. З другого боку, велика кількість праць створювалася за інших соціально-економічних, політичних і правових умов, які істотно відрізняються від сучасного етапу, що негативно позначається на ефективності законодавчого регулювання нотаріальних процесуальних відносин. Отже, нині склалися передумови для науково-доктринального переосмислення теоретичних концепцій науки про нотаріальний процес, зокрема й теорії нотаріальних процесуальних правовідносин, що й зумовлює необхідність цього дослідження.

Метою статті є комплексний, системний аналіз сформованих у доктрині нотаріального процесу (з урахуванням законодавчих і практичних аспектів) підходів до розуміння правової природи нотаріальних правовідносин, підстав їх виникнення, а також викладення власного бачення особливостей виникнення, розвитку та припинення нотаріальних процесуальних правовідносин і реалізацію прав осіб на вчинення нотаріального провадження.

Встановлено, що для виникнення нотаріальних процесуальних правовідносин необхідною умовою має бути саме існування нотаріальної професійної діяльності уповноважених державою осіб, а також умови її здійснення, що мають бути зафіксовані у законодавстві та визначені вченими як нотаріальна процедура. Отже, у формулі нотаріальних правовідносин має бути закладено визначальне положення, що суб'єктом нотаріальних процесуальних

правовідносин є особа, яка вчиняє нотаріальні дії, а не нотаріат загалом.

Авторка дійшла висновку, що нотаріальні правовідносини мають утворювати систему не тільки щодо внутрішніх нотаріальних адміністративних і нотаріальних процесуальних відносин, а й узгоджуватися із зовнішніми відносинами, які пов'язані з нотаріальними правовідносинами, і з ними утворювати певну міжгалузеву систему, наприклад, із виконавчими процесуальними правовідносинами, зокрема у питаннях правонаступництва у виконавчому процесі у разі смерті однієї зі сторін виконавчого процесу – стягувача чи боржника, які одночасно можуть бути суб'єктами спадкових правовідносин у нотаріальному процесі. При цьому важливим елементом нотаріальних процесуальних правовідносин є передумови їх виникнення, які мають забезпечити їхнє реальне виникнення та розвиток, а отже, і реалізацію прав осіб на вчинення нотаріального провадження.

Заїка, Ю. Процедура нотаріального посвідчення заповіту: теоретичні та практичні проблеми / Ю. Заїка // Право України. – 2020. – № 9. – С. 123-135.

Спадкоємців не завжди задовольняє зміст заповіту, тому вони звертаються до суду із позовом про визнання заповіту недійсним, посилаючись на порушення закону при його посвідченні.

Метою статті є з'ясування особливості процедури посвідчення заповіту нотаріусом, визначення методологічних засад дослідження та напрямів удосконалення законодавства. Головна особливість цієї нотаріальної дії полягає у тому, що при виникненні спору особа, яка її вчинила, вже відсутня. Зазначено, що при посвідченні заповіту нотаріус зобов'язаний: встановити особу, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії; перевірити її дієздатність і здатність розуміти значення своїх дій; з'ясувати дійсні наміри особи відносно долі свого майна; ознайомити з правами заповідача; роз'яснити правові наслідки складання заповіту; ознайомити з межами заповідального волевиявлення; викласти текст заповіту відповідно до волі заповідача, оголосити заповіт та посвідчити його. Виявлено певну неузгодженість між окремими нормативними актами щодо переліку документів, які дають змогу нотаріусу встановити особу заповідача.

Аргументується пропозиція щодо внесення відповідних змін у законодавство, які б дали нотаріусу можливість оперативно

перевірити наявність чи відсутність судового рішення щодо визнання заявника недієздатним.

Обґрунтовується, що важливим доказом адекватності поведінки заповідача може бути відеозапис вчинення цієї нотаріальної дії. Введення відеофіксації підвищить міру захисту укладених заповітів від їх оскарження і визнання недійсними у тих випадках, коли заповіти укладають особи похилого віку чи з певними фізичними вадами. Виявлені характерні порушення при посвідченні заповіту, які можуть стати підставою для визнання його недійсним. З метою уніфікації нотаріальної практики пропонується розробити методичні рекомендації щодо посвідчення, зміни та скасування заповітів, прийняття на зберігання секретного заповіту та процедури його оголошення. Обґрунтовується необхідність внесення змін у ч. 4 ст. 1254 Цивільного кодексу України щодо правових наслідків, які настають при визнанні недійсним нового укладеного заповіту.

Бондар, І. Теоретичні та практичні концепції охорони особистих немайнових прав у нотаріальному процесі / І. Бондар // Право України. – 2020. – № 9. – С. 136-146.

Стаття присвячена теоретичним і практичним аспектам охорони особистих немайнових прав у нотаріальному процесі. Особисті немайнові права визнаються найбільш цінними в системі прав людини, а тому важливим є попередження порушення цих прав, дотримання особистих немайнових прав уповноваженими особами, наявність процесуальних наслідків їх порушення, відповідальності тощо. Саме в межах нотаріального процесу необхідно вести мову про охорону особистих немайнових прав, оскільки на нотаріуса покладено обов'язок сприяти громадянам, підприємствам, установам та організаціям у здійсненні їхніх прав і захисті законних інтересів. Додатково про актуальність обраної теми свідчить те, що традиційно в Україні досліджують особисті немайнові права в межах матеріального права, а тому поза увагою науковців залишаються дослідження у контексті їхньої реалізації у процесуальних галузях права, зокрема й нотаріального процесу.

Метою статті є аналіз законодавства, практики та наукових підходів до особистих немайнових правовідносин, їх правового регулювання, нормативного закріплення задля дослідження особистих немайнових правовідносин у нотаріальному процесі, з'ясування проблем можливих порушень особистих немайнових прав і формулювання шляхів попередження таких порушень,

визначення їх охорони нотаріусом під час вчинення нотаріальних дій.

Встановлено, що особистим немайновим правам і їхньому врегулюванню у нотаріальному процесі законодавцем не приділено увагу, на відміну від правочинів, пов'язаних із матеріальними благами. Однак переваги реалізації особистих немайнових прав через нотаріально посвідчені правочини, насамперед договори, очевидні. Навіть згоди, які виникають з особистих немайнових благ, є нічим іншим, як правочинами – чи то односторонніми, чи то елементами договорів. Саме нотаріус як фахівець у галузі права допоможе належним чином врегулювати особисті немайнові відносини та попередити можливі правопорушення.

Авторка доходить висновку щодо комплексності відносин між нотаріусом і клієнтом, та наявності “особистісної” складової в межах нотаріальних процесуальних правовідносин. Через важливість особистих немайнових прав для осіб та спрощений підхід законодавця до врегулювання цих правовідносин необхідниме вирішення низки питань: встановлення обов'язкової нотаріальної форми для певних правочинів, пов'язаних із немайновими правами; дотримання та охорона особистих немайнових прав на всіх етапах нотаріального процесу; належна регламентація договорів щодо особистих немайнових прав і процедури нотаріального посвідчення правочинів з особистими немайновими правами; належна охорона особистих немайнових прав дітей у нотаріальному процесі через залучення органів опіки та піклування й отримання їхньої згоди на укладення договорів з особистими немайновими правами.

Малярчук, Л. Вчинення виконавчого напису нотаріуса на іпотечному договорі та стягнення за ним: проблеми теорії і практики / Л. Малярчук // Право України. – 2020. – № 9. – С. 147-157.

Тоді як нотаріуси впевнено вчиняють виконавчі написи на іпотечних договорах, адвокати застерігають щодо незаконності таких нотаріальних актів та закликають оскаржувати їх у суді. Кількість судових справ щодо визнання виконавчих написів нотаріуса, вчинених на договорах іпотеки такими, що не підлягають виконанню, та неоднозначність судових позицій із цього приводу також свідчить про проблематику порушеного питання.

Метою статті є необхідність встановлення причин двоякого сприйняття допустимості використання такого виду захисту і відповідних наслідків із подальшим внесенням пропозицій щодо їх

подолання та загалом визначення місця виконавчого напису серед інших варіантів задоволення вимог іпотекодержателя та їх співвідношення між собою, характерних особливостей процедури його вчинення, а також доцільності та виправданості застосування цього засобу звернення стягнення на предмет іпотеки. На розгляд виноситься питання щодо того, чи перевіряє нотаріус безспірність заборгованості боржника перед кредитором і наявність спору у цьому випадку.

Встановлено, що факт існування спору у такому нотаріальному провадженні виявити складно, адже нотаріус спілкується лише з іпотекодержателем, бо іпотекодавець безпосередньо не бере в ньому участі, а відсутність заперечень із його боку та спору загалом лише презюмується, тому безспірність підтверджується формально на підставі поданих документів. Нотаріальний акт не направляє іншій стороні договору, незважаючи на те, що одразу може бути пред'явлений до примусового виконання, тому підлягатиме оскарженню лише після відкриття виконавчого провадження, що ставить у невідгідне становище іпотекодавця. З огляду на це висловлена думка поширити практику попереднього визначення такого способу звернення стягнення на предмет іпотеки у договорі, та запропоновано, щоб виконавчий напис на ньому вчинявся за умови отримання іпотекодавцем повідомлення від іпотекодержателя щодо виконання вимоги і початку звернення стягнення у такий спосіб зі впливом відведеного на це строку. Крім того, для врівноваження прав іпотекодавця розглянута пропозиція надсилати йому виконавчий напис, щоб у разі порушення його прав цим нотаріальним актом він зміг оскаржити його до початку примусового виконання за ним.

Резюмовано, що положення Закону України “Про іпотеку” про звернення стягнення на предмет іпотеки на підставі виконавчого напису є декларативним, адже процедура його вчинення регламентована Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, положення якого для підтвердження безспірності заборгованості відсилають до постанови Кабінету Міністрів України, окремі норми якої з приводу вчинення виконавчих написів на іпотечних договорах визнані нечинними. З'ясо вано, що випадки вчинення виконавчих написів повинні передбачатися на рівні закону. Тому законодавство потребує узгодження, зокрема в контексті доцільності залишення такої позасудової форми задоволення вимог іпотекодержателя загалом.

Flaga-Gieruszyńska, Kinga Notarial Deed as an Enforcement Order in the Polish Legal System / Kinga Flaga-Gieruszyńska // Право України. – 2020. – № 9. – С. 158-169.

Снідевич, О. Теоретичні проблеми юридичної сили нотаріального акта у доктрині нотаріального процесу України / О. Снідевич // Право України. – 2020. – № 9. – С. 170-182.

Незважаючи на те що понятійний апарат науки нотаріального процесу вже переважно сформований, окремі наукові положення залишаються за межами належної уваги науковців. Такими можуть вважатися теоретичні положення про нотаріальний акт і його юридичну силу. Вітчизняна наука сьогодні не те, що не напрацювала єдиних підходів до розуміння окремих положень юридичної сили нотаріальних актів, а й не запропонувала належних визначень цих понять, які були б предметом подальших наукових дискусій.

Метою статті є узагальнення тих правових проблем, які існують у правовій доктрині нотаріального процесу України стосовно юридичної сили нотаріального акта, вироблення цілісного уявлення про юридичну силу нотаріального акта як категорію нотаріального процесу, формування визначення окремих правових понять, пов'язаних із її проявами, а також викладення власного бачення на подальше вирішення існуючих у науці проблем.

Встановлено, що вітчизняна доктрина нотаріального процесу не надає визначення понять “юридична сила”, “доказова сила” та “виконавча сила” нотаріального акта. Юридична сила нотаріального акта у науці розглядається через її прояви – доказову та виконавчу силу. Таке розуміння юридичної сили виглядає обмеженим. Юридична сила нотаріального акта як різновиду правового акта також характеризується своїми межами та не є сталою. Перспективними виглядають дослідження обсягів юридичної сили нотаріальних актів залежно від динаміки розвитку правовідношення.

Автор доходить висновку, що під юридичною силою нотаріального акта слід розуміти властивість нотаріального акта діяти, його юридичне значення у правовідносинах, здатність породжувати правові наслідки у вигляді виникнення, зміни та припинення правовідносин, а також місце нотаріального акта в системі інших правових актів. Пропозиція щодо законодавчого закріплення положення про неможливість оспорювання нотаріально посвідчених правочинів або документів показаннями свідків повинна втілюватися у законодавство разом з удосконаленням процедури

фіксації вчинення нотаріальних дій. У зв'язку з самостійним окресленням процедур реєстрації прав та фактів у спеціально створених для цього реєстрадоцільним є виокремлення самостійного прояву юридичної сили нотаріального акта – його реєстраційної сили.

Фурса, Є. Предмет оскарження діяльності або бездіяльності консула при вчиненні нотаріальних дій: актуальні питання / Є. Фурса // Право України. – 2020. – № 9. – С. 183-198.

У світлі міграції громадян України та перебування їх в іноземних державах актуалізується питання надання їм якісних нотаріальних послуг у консульських установах і дипломатичних представництвах. Переваги саме консульського посвідчення нотаріальних документів, порівняно з аналогічними діями іноземних нотаріусів, полягають у тому, що не потрібна подальша легалізація нотаріального документа. Водночас нотаріальні послуги в консульських установах і дипломатичних представництвах надаються не завжди якісно, що негативно впливає на охорону й захист прав та інтересів українських громадян і юридичних осіб, негативно позначається на іміджі України за кордоном. Тому ці питання важко переоцінити, необхідна активна робота на предмет удосконалення механізму реалізації права таких осіб на подання скарги, що дасть змогу застеретти від виникнення подібних проблем у майбутньому.

Мета статті зводиться до обґрунтування нового погляду на проблему охорони та захисту прав громадян і юридичних осіб, які постраждали або вважають себе такими, що зазнали порушення власних прав, під час вчинення нотаріальної дії консулом. При цьому увагу приділено аналізу адміністративного та судового порядків захисту прав таких осіб.

Автор аналізує різні проблеми теорії та практики у сфері оскарження дії або бездіяльності консула при вчиненні нотаріальних дій, а також питання підсудності справ про оскарження діяльності чи бездіяльності консулів при вчиненні нотаріальних дій. Доводить, що за основу має братися характер спору про право, а тому і юрисдикція суду має визначатися за правилами про предмет справи (спору). Обґрунтовує твердження, що нотаріальна діяльність консулів має бути підпорядкована одночасно двом міністерствам: Міністерству юстиції України та Міністерству закордонних справ України.

У статті виокремлюються підстави оскарження відмови у вчиненні нотаріальних дій або неправильності їх вчинення, зокрема:

грубе поводження з громадянами; помилки при кваліфікації тих чи інших правовідносин; недосконалість норм законодавства.

Автор дійшов висновків, що у випадку, коли основними суб'єктами спору будуть, зокрема, сторони посвідченого консулом цивільного договору, то спір має розглядатися у порядку цивільного судочинства; а коли оскаржуватиметься відмова консула у вчиненні нотаріальної дії, то спір має розглядатися в порядку адміністративного судочинства. Існування скарги як окремого процесуального документа у сучасних умовах є недоцільним. Робить пропозиції для удосконалення законодавства, вважаючи неприпустимим обмеження прав громадян та юридичних осіб у виборі способу захисту власних прав, порушених консулом при вчиненні нотаріального провадження.

Дрогозюк, К. Процесуально-правові особливості використання електронних доказів, отриманих із соціальних мереж, у цивільному процесі / К. Дрогозюк // Право України. – 2020. – № 9. – С. 214-230.

Кожного дня значну частину свого часу громадяни проводять у соціальних мережах, таких як “Facebook”, “Instagram”, “Telegram”, “Twitter”, “MySpace” тощо. Окрім зручного майданчика для віртуальної комунікації, соціальні мережі стають повноцінним інструментом для бізнесу, що обумовлено можливістю соціальних мереж доводити відомості до великої аудиторії.

Незважаючи на велику кількість досліджень у сфері електронних доказів у цивільному судочинстві, необхідно констатувати, що в юридичній літературі ще не було висвітлено питання особливостей електронних доказів, отриманих із соціальних мереж.

В умовах масового використання соціальних мереж надзвичайно важливого значення набуває питання чіткого правового регулювання доказів, отриманих із соціальних мереж. Зокрема, у чинному цивільно-процесуальному законодавстві недостатньо врегульованими залишаються питання подання та дослідження електронних доказів, отриманих із соціальних мереж, адже чинні норми не враховують процесуально-правові особливості відповідних доказів.

Метою статті є аналіз проблем, які виникають при використанні соціальних мереж у процесі доказування у цивільному процесі з метою захисту порушених або невизнаних прав, свобод та інтересів у цивільному процесі, конкретизація особливостей соціальних мереж як окремого джерела електронних доказів, а також

дослідження та аналіз судової практики при використанні відповідних доказів.

Проведений аналіз дає змогу констатувати, що правове регулювання електронних доказів у цивільному судочинстві потребує вдосконалення з урахуванням процесуально-правових особливостей відповідних доказів. За результатами дослідження встановлено, що процесуально-правовими особливостями електронних доказів, отриманих із соціальних мереж, є складність забезпечення процесу ідентифікації особи, яка створила або розповсюдила певну інформацію в соціальній мережі; можливість зміни імені користувача відповідної сторінки у соціальній мережі; складність неупередженої оцінки у питанні визначення, чи є негативна інформація, поширена через соціальні мережі, фактичним твердженням чи оціночним судженням; можливість видалення кожного окремого повідомлення особою у соціальній мережі чи месенджері; можливість зміни та видалення інформації в оригіналі електронного доказу.

Ханова, Р. Новели судової практики Верховного Суду у сфері оподаткування та митної справи / Р. Ханова // Право України. – 2020. – № 9. – С. 231-241.

Актуальність обраної теми обумовлюється динамічністю відносин у сферах податкового та митного права. Норми чинного як податкового, так і митного законодавства не позбавлені недоліків, оскільки надто швидко і часто змінюються, є заплутаними, містять чимало декларативних норм, чим створюють безліч перешкод для ефективного функціонування сфер оподаткування та митної справи. Тому слід спостерігати за винесенням нових правових позицій Верховного Суду, які у своїй судовій практиці сприяють подоланню латентних недоліків у нормах чинного законодавства.

Метою статті є огляд та вивчення сформованої нової судової практики у правових позиціях щодо здійснення розрахунків та оподаткування, використання об'єктів за функціональним призначенням, у сфері митної справи, у сфері контрольнаглядової діяльності та деліктології, а також судової практики з процесуальних питань у сфері оподаткування та митної справи.

Встановлено, що релевантна судова практика Великої Палати Верховного Суду у сфері оподаткування та митної справи зорієнтована на встановлення юрисдикційності відповідних спорів, а також на вирішення актуальних проблем щодо застосування норм

матеріального чи процесуального права. При вирішенні матеріальноправових спорів за 2020 р. Великою Палатою Верховного Суду були сформовані такі підходи. По-перше, до належного способу захисту є звернення контролюючого органу до суду щодо стягнення коштів платника податків, який має податковий борг, із рахунків у банках, які обслуговують такого платника податків, на суму податкового боргу або його частини. По-друге, статус фізичної особи – підприємця є формою реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність. Автоматичне перенесення набутих ознак до змін 2004 р. суб'єкта господарювання виключається, оскільки особа не може бути примушена до реалізації наданого їй права в цих умовах, а користується ним на власний розсуд. По-третє, у разі несвоєчасного або перерахування не в повному обсязі суми податкового зобов'язання з вини банку платника такий платник звільняється від фінансової відповідальності у вигляді штрафу та (або) пені, але не звільняється від обов'язку сплатити в повному обсязі податкове зобов'язання.

Загиней-Заболотенко, З. Поняття чи перелік корупційних кримінальних правопорушень: чого потребує Кримінальний кодекс України? / З. Загиней-Заболотенко, О. Гладун // Право України. – 2020. – № 9. – С. 242-255.

Перелік корупційних кримінальних правопорушень закріплено в примітці ст. 45 Кримінального кодексу України. При цьому більшість науковців звертають увагу на неузгодженість цього переліку із закріпленими у Законі України “Про запобігання корупції” поняттями “корупція” і “корупційне правопорушення”. Використання вичерпних переліків у текстах нормативно-правових актів слугує їх юридичній визначеності, однак ці переліки роблять відповідну норму негнучкою.

Метою статті є встановлення доцільності закріплення у Кримінальному кодексі України (КК України) переліку корупційних кримінальних правопорушень і внесення пропозицій щодо вирішення існуючих проблем, обумовлених таким законодавчим прийомом.

Визнання певного правопорушення корупційним залежно від формального закріплення його в певному переліку є доволі вразливим рішенням. Це дає можливість постійно змінювати такий перелік без переосмислення змісту та ознак ко-рупції, закріплених на законодавчому рівні. Крім того, такий підхід відкриває можливість для волюнтаризму в законопроектуванні та суттєво

обмежує суддівський розсуд у кримінальному провадженні, зокрема унеможлиблює врахування конкретних обставин кримінального правопорушення при оцінці його суспільної небезпечності. Практика застосування кримінального процесуального законодавства щодо викривачів корупції також засвідчує помилковість обраного підходу до визначення терміна “викривач”.

З метою вирішення означених проблем автори пропонують закріпити у КК України поняття корупційного кримінального правопорушення як такого, що містить визначені законом ознаки корупції, уточнити поняття корупції в Законі України “Про запобігання корупції”, визначити в Кримінальному процесуальному кодексі України, що викривачем є особа, за заявою чи повідомленням якої розпочато досудове розслідування корупційного кримінального правопорушення.

Шаренко, С. Проблемні питання діяльності слідчого судді при здійсненні судового контролю щодо захисту прав людини / С. Шаренко // Право України. – 2020. – № 9. – С. 256-270.

Статтю присвячено дослідженню нормативної регламентації загальних обов'язків судді щодо захисту прав людини та практики їх реалізації. До слідження показує необхідність удосконалення положень Кримінального процесуального кодексу України (КПК України) щодо цих повноважень для забезпечення ефективності їх реалізації, що позитивно вплине на здійснення функції захисту у кримінальному провадженні.

Метою статті є виділення проблемних питань реалізації ст. 206 КПК України при здійсненні захисту у кримінальних провадженнях, виявлення особливостей доказування при реалізації досліджуваних повноважень слідчого судді, виділення проблемних питань нормативної регламентації повноважень слідчого судді.

Проаналізовано судову практику застосування загальних обов'язків судді щодо захисту прав людини. Акцентується увага на досягненні розуміння двох ключових питань: 1) незаконне затримання може бути оскаржене до слідчого судді за аналогією у порядку ст. 206 КПК України; 2) ухвала слідчого судді, постановлена за результатами розгляду скарги на незаконне затримання, не підлягає апеляційному оскарженню. Розглянуто питання компетенції слідчого судді щодо оскарження законності затримання, зосереджено увагу на неоднозначних аспектах порядку такого оскарження. Вказане оскарження фактично реалізується стороною захисту через подання скарги на незаконне затримання особи. Така

скарга розглядається: 1) під час судового розгляду клопотання про застосування до особи запобіжного заходу; 2) в окремому судовому розгляді.

Зазначається, що з метою реалізації конституційного права кожного затриманого у будь-який час оскаржити в суді своє затримання, судова практика має виходити із того, що сторона захисту під час досудового розслідування може скористатися правом на оскарження незаконного затримання особи у порядку ст. 206 КПК України: 1) у судовому розгляді клопотання про застосування до підозрюваного запобіжного заходу; 2) у будь-який час у форматі окремого судового розгляду, якщо щодо особи не розглядалося питання про застосування запобіжного заходу.

Звернено увагу на некоректність окремих положень ст. 206 КПК України щодо порядку надходження на розгляд слідчого судді звернення про забезпечення прав затриманої особи. Акцентовано увагу на відсутності форми звернення до слідчого судді з такою заявою. Авторка підкреслює, що досліджувана компетенція слідчого судді забезпечує досягнення справедливого балансу між процесуальними правами та обов'язками сторін обвинувачення і захисту.

Бордюг, Т. Теоретичні підходи щодо формулювання загальних і спеціальних правил вчинення нотаріальних проваджень за участю дітей / Т. Бордюг // Право України. – 2020. – № 9. – С. 271-284.

Розвиток та ускладнення нотаріальних правовідносин поставило на порядок денний питання про реформування нотаріального законодавства, яке нині викладене безсистемно, а тому потребує кодифікації. Проте для реалізації цього завдання необхідні насамперед теоретичні напрацювання щодо виокремлення та систематизації існуючих, а також розроблення нових загальних і спеціальних правил вчинення нотаріальних проваджень. Окрім цього, участь дітей у нотаріальному провадженні досі залишається практично не врегульованою, що спричинює потребу у відповідних наукових дослідженнях.

Мета статті полягає у тому, щоб напрацювати теоретичні концепції для врегулювання невирішених питань щодо вчинення нотаріальних проваджень за участю дітей. Це має сприяти конкретизації повноважень законних представників, забезпечити можливість дітей брати участь у нотаріальному провадженні особисто, запровадити субпредставництво дітей у нотаріальному процесі адвокатом, а також встановити коло правочинів, у яких

потрібна згода органів опіки та піклування, щоб усі інші могли вчинятися безперешкодно і без ускладнень без такої згоди.

Авторка досліджує різні питання участі дітей у нотаріальному провадженні та представництва їхніх інтересів, а також участі органів опіки та піклування у вчиненні правочинів за участю дітей. Обґрунтовано, що у разі звернення батьків як законних представників дітей до нотаріуса, дієздатність батьків і повноваження на укладення правочину від імені дітей визначається й обмежується згодою органів опіки та піклування. Доведено, що у випадках, коли за вчиненням правочину звертається неповнолітня особа, межі її дієздатності встановлюються також двома згодами: згодою батьків і дозволом органів опіки та піклування на вчинення правочину. Запропоновано внести зміни у законодавство, передбачивши можливість субпредставництва інтересів малолітніх дітей у нотаріальному провадженні адвокатом. Досліджено міжнародний досвід захисту та охорони прав дітей у нотаріаті.

Авторка дійшла висновків, що процедура заміни законного представника у нотаріальному процесі не передбачена законом, як це відбувається у цивільному процесі, що потребує законодавчого врегулювання. У випадку укладення правочинів щодо нерухомого майна чи інших нотаріально посвідчуваних правочинів іншими особами, відмінних від батьків дитини, а також при укладенні договорів на користь дітей, то згода органу опіки та піклування не повинна вимагатися.

Кушнір, А. Здійснення охорони й захисту прав та інтересів осіб у нотаріальному процесі / А. Кушнір // Право України. – 2020. – № 9. – С. 285-294.

У сучасній правовій доктрині тривають дискусії стосовно охорони і захисту прав та інтересів нотаріусами. Вчені висувають різні наукові підходи до бачення цього питання. Варто зазначити, що воно залишається відкритим до обговорення у науковому колі, оскільки вимагає конкретизації та вироблення нормативної бази, яка допомогла б розв'язати законодавчі суперечності та прогалини, і цим самим сприяти виробленню більш цілісного наукового обґрунтування.

У статті досліджується питання здійснення охорони та захисту прав і законних інтересів, зокрема нотаріусом. Проаналізовано теоретичні підходи до понять “захист” та “охорона” цивільних прав і законних інтересів, а також встановлено їхнє філологічне тлумачення. Висвітлено проблеми нотаріальної форми здійснення

охорони і захисту цивільних прав та інтересів особи. Обґрунтовано необхідність розгляду інституту нотаріату як однієї з форм юрисдикційного захисту прав та законних інтересів осіб. Наводиться перелік способів захисту, що змінює стереотипи щодо нотаріального захисту, який впливає зі змісту ст. 18 Цивільного кодексу України, де він зводиться виключно до вчинення виконавчих написів на боргових документах. Зазначені обставини доводять наявність потреби внесення змін до законодавства.

Метою статті є висвітлення проблеми здійснення нотаріальної охорони та захисту прав, обґрунтування наявності ширших можливостей у здійсненні захисту прав осіб нотаріусом і необхідності їх законодавчої регламентації.

Забезпечення права на захист є важливим напрямом діяльності держави, який прямо корелює з високим ступенем довіри громадян до неї, а відповідно, з економічним зростанням, яке може відбуватися лише за наявності впевненості суспільства у гарантованості прав, носієм яких воно є. Нотаріат спроможний надати соціуму альтернативні способи усунення порушень прав поряд із вже існуючими. Розвиток цього інституту в перспективі створює умови для подальшої побудови правової держави з ефективним громадянським суспільством

Право України. – 2020. – № 10.

Батанов, О. Концептосфера муніципального права / О. Батанов // Право України. – 2020. – № 10 – С. 13-31.

У статті досліджуються питання доктрини муніципального права як галузі права. Розглядаються різні підходи до муніципального права в аспекті теоретико-методологічного розуміння вчення про муніципалізм, муніципальні права людини та муніципальну владу. Така постановка питання обумовлюється тим, що питання предмета і методу муніципального права, його місця та ролі у системі права, природи, принципів, функцій відносяться до найбільш дискусійних у сучасній юридичній науці.

Метою статті є поглиблення доктринальних засад муніципального права як самостійної галузі права.

Отримати найпродуктивніші результати та зробити найоптимальніші висновки щодо проблем муніципального права у межах загальної теорії права та муніципально-правової науки можна тільки за умови використання комплексного концептуально-муніципального підходу, розглядаючи, наприклад, становлення і розвиток муніципального права

у межах еволюційного процесу розвитку місцевого самоврядування та муніципалізму. За такого методологічного підходу феномен муніципального права необхідно розглядати не тільки у контексті його концептуальної та нормативно-правової моделі, а й як прояв об'єктивної реальності, яка має не лише нормативні та функціонально-телеологічні характеристики як частини національного законодавства, а й аксіологічні, гносеологічні, онтологічні, цивілізаційні, інституціональні, суб'єктно-об'єктні, конститутивні, історичні, категоріальні, ідеологічні, економічні, ментальні параметри, які еволюційним шляхом сформувалися під впливом відповідних ідей та принципів.

Стверджується, що муніципальне право як галузь права є продуктом теорії муніципалізму та багатовікової практики місцевого самоврядування, результатом розвитку його концепцій і моделей під впливом принципів та ключових ідей демократії, правовладдя і прав людини. Це своєрідна та унікальна нормативно-правова модель стану розвитку місцевого самоврядування у певній країні або світі загалом. З огляду на це муніципальне право слід розглядати не лише з позиції визнання місцевого самоврядування державою, а й у синергетичному зв'язку з формуванням муніципальної правосвідомості та муніципальної культури, процесами реалізації муніципальних прав людини, вихованням почуття належності до територіальної громади, у загальному контексті розвитку конституціоналізму тощо.

У статті доводиться, що муніципальне право притаманне виключно конституційній державі, в якій не лише визнаються, проголошуються, а й реально діють принципи правовладдя, людиноцентризму, поділу влади, субсидіарності та децентралізації тощо.

Робиться висновок про самостійний галузевий характер муніципального права, свідченням чого є наявність притаманного тільки йому предмета правового регулювання, специфічних правових конструкцій і категорій, своєрідної структурованості норм та інститутів, поєднання різних методів юридичного впливу. Тобто йдеться про сукупність факторів внутрішнього характеру. Розглядаються і зовнішні системоутворюючі фактори, які забезпечують муніципальному праву статус самостійної галузі права, зокрема особливості суспільно-політичного розвитку, конституційні перетворення та економічні реформи, вплив природного права, національних, історичних, духовно-культурних та інших традицій, рецепція міжнародних стандартів тощо.

Галіахметов, І. Транс- і міждисциплінарні підходи пізнання предмета та методу муніципального права України / І. Галіахметов // Право України. – 2020. – № 3 – С. 32-48.

У статті розглядається роль трансї міждисциплінарної методології в інтерпретації сучасного знання та розуміння предмета муніципального права України. Наведено авторське визначення трансї міждисциплінарних підходів до тлумачення складових поняття та предмета муніципального права.

Мета статті полягає в обґрунтуванні об'єктивних підходів до інтеграції наук, які можуть бути визначені на базі аналізу процесу автономізації наукового пізнання всіма гуманітарними та іншими науками, осмисленні особливостей і закономірнос - теї дисциплінарного розвитку науки про місцеве самоврядування, аналізі процесів виділення у структурі правової науки самостійної галузі муніципального права.

Трансї міждисциплінарні підходи, які забезпечують інтеграцію наукового пізнання місцевого самоврядування вже на стадії проектування науково-правового дослідження, розглядаються як досягнення взаємного обміну науковими результатами і, нарешті, взаємопов'язаний розвиток тих або інших галузей наукового знання, а також тієї нової наукової галузі, яка формується у процесі взаємообміну інформацією щодо місцевого самоврядування.

Поняття “міждисциплінарність” у статті використовується у різних значеннях і контекстах, головним чином, як інструмент щодо предмета дослідження – місцевого самоврядування. Автор визначає онтологічні та гносеологічні підстави інтеграції наукового знання про місцеве самоврядування, що є основою предмета муніципального права.

У муніципальному праві поєднуються дві внутрішньо протилежні складові предмета (публічне й приватне) і методу (субординації та координації), що створює особливий режим муніципально-правового регулювання. Поряд із традиційними методами розвиваються відносно самостійні прийоми (методи), а саме: ціннісних орієнтацій та принципу пропорційності або доктрини балансу, які визначають унікальність сучасного муніципально-правового впливу та допомагають здійснювати захист права місцевого самоврядування у конституційному процесі.

Трансї міждисциплінарна теорія цивілізованої детермінації права дає змогу дослі джувати сучасні тенденції розвитку чинної системи місцевого самоврядування в Україні. Системне осмислення муніципального права орієнтоване на сприйняття системи місцевого самоврядування, тобто правової системи, яка є цілеспрямовано встановленою сукупністю норм і складається із цілеспрямованих

складників – муніципально-правових інститутів, які й самі входять до складу більш цілеспрямованої правової системи України.

Любченко, П. Муніципально-правові відносини: поняття, сутність, види / П. Любченко // Право України. – 2020. – № 10. – С. 49-62.

Руйнування радянської моделі державного управління на початку 90-х років ХХ ст. і реформування влади на місцях поступово склали необхідні передумови для становлення та розвитку місцевого самоврядування, а згодом і виникнення якісно нової галузі – муніципального права. Базисом для формування інституту місцевого самоврядування і розвитку нової галузі права стали: теорія правової держави; ідеї суспільного договору як ідеї правління, заснованого на згоді; розвиток концепції поділу публічної влади по горизонталі та вертикалі; теорія громадянського суспільства; лібералізм, який проголошує, що ініціативна (активна), вільна економічна й політична діяльність осіб є справжнім джерелом поступу в суспільному житті. Цим зумовлене становлення місцевого самоврядування не тільки як форми вирішення громадянами найважливіших справ територіального колективу, а й сприйняття його властивостей як одного з основних інститутів формування української державності.

Метою статті є узагальнений аналіз підходів до формулювання поняття “муніципально-правові відносини”, виокремлення специфічних ознак муніципально-правових відносин як предмета муніципального права, розроблення теоретичних і прикладних рекомендацій щодо вдосконалення регулювання муніципально-правових відносин.

Розглянуто теоретичні проблеми доведення самостійності муніципального права, виявлення і розкриття специфіки блоку соціальних і правових зв'язків, які встановлюють відмінні, специфічні ознаки відносин, характерних лише предмету муніципально-правового регулювання. Доведено, що у науковій літературі при визначенні поняття, сутності і видів муніципально-правових відносин спостерігається переважно панування публічно-правового нахилу, що не повною мірою відображає специфіку муніципального права, адже залишаються неохопленими ще суспільні відносини, які виникають у зв'язку з самоорганізацією та самоуправлінням територіальних колективів і спільнот для розв'язання питань місцевого значення (самооподаткування, вирішення інших питань на загальних зборах громадян за місцем

проживання, співробітництво територіальних громад тощо). Проаналізовано проблему співвідношення місцевого самоврядування і муніципального права. Обґрунтовано, що місцеве самоврядування є матеріальною основою формування муніципального права. Із розвитком місцевого самоврядування з'являється широкий спектр суспільних відносин публічного (владно-політичного) характеру, пов'язаний із функціонуванням органів і посадових осіб місцевого самоврядування, та приватних відносин, які виникають у результаті самоорганізації населення для розв'язання питань місцевого значення, ведення господарської, підприємницької та іншої діяльності, не забороненої чинним законодавством України. Регламентація суспільних відносин у сфері місцевого самоврядування здійснюється за допомогою норм права, і не лише муніципального, а й цивільного, фінансового, трудового тощо, а тому, незважаючи на тісний зв'язок цих двох понять, ототожнювати їх не можна. Виокремлення специфічних ознак муніципально-правових відносин, їх якісної однорідності, на основі таких елементів, як суб'єкт, об'єкт і зміст суспільних відносин, подальше удосконалення системи муніципального права має ключове значення для сталого розвитку місцевого самоврядування в Україні.

Баймуратов, М. Муніципальні права людини як нова константа національного муніципального та конституційного права / М. Баймуратов, Б. Кофман // Право України. – 2020. – № 10. – С. 63-80.

У статті розглядається проблематика формування та реалізації прав людини у місцевому самоврядуванні з погляду предмета муніципального права як галузі права України. Досліджено феноменологію муніципальних прав людини в контексті їхньої появи, розвитку й розуміння як нової константи національного муніципального та конституційного права. Наведено авторське визначення муніципальних прав людини та здійснено доктринальний аналіз підходів щодо тлумачення їхнього змісту, видів, принципів і форм реалізації.

Мета статті полягає в обґрунтуванні концептуальних підходів до розуміння особливостей реалізації прав людини як у контексті організації та діяльності місцевого самоврядування, так і загальних процесів функціонування громадянського суспільства та правової державності, осмисленні чинників, факторів і закономірностей їхнього розвитку у контексті формування територіальних громад,

аналізі процесів виокремлення муніципальних прав людини у системі муніципального права.

Стверджується, що перепонами на шляху виокремлення та визнання наведених прав є термінологічна плутанина, відсутність єдиних методологічних підходів до визначення реальної і належної правосуб'єктності територіальної громади, її суб'єктного складу, а також нерішучість і відсутність реальних кроків у застосуванні нових науково-доктринальних напрацювань, що існують у сучасній доктрині муніципального права.

Автори стверджують, що маючи закріплений у Конституції України індивідуальний, груповий, колективний правовий статус (людина-житель, людинагромадянин, людина-іноземець тощо, а також відповідні їм рольові позиції у територіальній громаді), людина суттєво доповнює його своїм муніципально-правовим статусом, що фактично веде до появи феноменології муніципальної людини.

Стрільчук, В. Муніципальні права особистості: аналіз крізь призму глобалізаційних та інтеграційних процесів / В. Стрільчук // Право України. – 2020. – № 10. – С. 81-96.

Значний вплив процесів глобалізації та міждержавної інтеграції на сутнісні, інституційні, функціональні, нормативні аспекти існування та розвитку правової матерії зумовлюють необхідність всебічного доктринального осмислення особливостей функціонування, а також тенденцій подальшого поступу не тільки національної системи права загалом, а й її структурних елементів, зокрема галузей права та їхніх складових інститутів. Адже в сучасних умовах процеси глобалізації та міждержавної інтеграції слугують у ролі чи не найсуттєвіших факторів впливу на систему галузей національного права та законодавства. Вони лежать в основі модернізаційних, а подекуди й трансформаційних, тобто сутнісних перетворень, що відбуваються у їхніх межах і безпосередньо стосуються як можливостей, так і зобов'язань, що виникають перед людиною, групою людей (локальною спільнотою), суспільством і державою.

Зважаючи на те, що надто відчутним є вплив процесів глобалізації та міждержавної інтеграції на функціонування та розвиток такої інституційної складової галузі муніципального права, як муніципальні права особистості, перед муніципально-правовою доктриною постає завдання виявити та охарактеризувати тенденції їх функціонування та розвитку у відповідних умовах.

Метою статті є спроба показати сучасні тенденції розвитку муніципальних прав особистості під безпосереднім впливом процесів глобалізації та міждержавної інтеграції, охарактеризувати їх особливості, динаміку взаємозв'язку та взаємодії.

Встановлено, що контраверсійні за своєю природою процеси глобалізації та міждержавної інтеграції досить інтенсивно здійснюють вплив на систему муніципальних прав особистості. При цьому такому впливу властиві як позитивні, так і негативні тенденції.

Автор доходить висновку, що система муніципальних прав і свобод, як, власне, і механізм їхнього забезпечення, повинні розвиватися та вдосконалюватися насамперед на основі ідей стійкого (збалансованого) розвитку. Адже саме муніципально-правовий вимір концепції стійкого (збалансованого) розвитку створює сприятливі умови для оновленого фокусування як на системі муніципальних прав людини, так і на окремих аспектах їхнього забезпечення та реалізації в умовах глобалізації, відображає діалектику взаємозв'язку між такими елементами, як "стійкий (збалансований) розвиток – інтерес у місцевому самоврядуванні – муніципальні права особистості" відповідно.

Мишина, Н. Тенденції систематизації муніципального права України / Н. Мишина, К. Головка // Право України. – 2020. – № 10. – С. 97-109.

Завдяки реалізації актів муніципального законодавства в Україні відбувається подальша демократизації державного й суспільного життя. Наявність низки світових і європейських муніципальних стандартів не лише свідчить про те, що Україна цілком справедливо приділяє значну увагу постійному вдосконаленню законодавства про місцеве самоврядування, а й окреслює нові горизонти в цьому напрямі та підкреслює надзвичайну важливість роботи над постійним удосконаленням муніципального права. Євроінтеграційні прагнення України також змушують приділяти увагу питанням, які можуть бути найбільш швидко й ефективно вирішені саме органами місцевого самоврядування, а не центральними органами державної влади. Це пояснює значну увагу до процесів децентралізації публічної влади, до прагнення послідовно втілити принцип субсидіарності у правову реальність сьогодення.

Теза щодо необхідності застосування кодифікації для впорядкування муніципального права України не є новою, адже доцільність прийняття Кодексу законів про місцеве самоврядування в Україні (інакше кажучи, Муніципального кодексу України) є

предметом наукового та практичного дискурсу з 2000-х років. Однак можливості застосування кодифікації до інших актів муніципального законодавства України в юридичній літературі майже не аналізувалися. Вирішення зазначеної проблеми щодо до Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” (Закон) відкриває широкі можливості для постійного вдосконалення національного муніципального права як за сутнісними, так і за формальними ознаками. Отже, дослідження можливих напрямів застосування кодифікаційної діяльності щодо Закону є важливим для нормотворчості.

Метою статті є виявлення перспективних напрямів кодифікації положень муніципального законодавства у межах чинного Закону.

За підсумками проведеного дослідження авторки аргументували недоцільність як підвищення рівня галузевої кодифікації муніципального законодавства України, так і здійснення його рекодифікації (“надкодифікації”).

Доведено відсутність потреби у розробленні та прийнятті Кодексу законів про місцеве самоврядування в Україні (Муніципального кодексу України). Рекомендовано під час проведення кодифікації муніципального законодавства України віддати перевагу здійсненню інституційної кодифікації через подальше вдосконалення Закону. Цей висновок аргументовано прикладами з національної та зарубіжної практики правової регламентації місцевого самоврядування, а також результатами аналізу проєкту Кодексу законів про місцеве самоврядування в Україні (Муніципального кодексу України).

До напрямів укрупнення тексту Закону слід віднести такі перспективні інституційні кодифікації: а) положень про статус депутатів місцевих рад, старост і сільських, селищних, міських голів; б) місцевого самоврядування у столиці – місті Києві; в) положень про загальні збори громадян за місцем проживання; г) подальше угруповання положень про органи само організації населення. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні відповідних законопроектів про внесення змін і доповнень до аналізованого нормативно-правового акта.

Верлос, Н. Рецепція у муніципальному праві / Н. Верлос // Право України. – 2020. – № 10. – С. 110-122.

Сучасний стан державотворення в Україні супроводжується динамічним процесом реформування системи законодавства у напрямі децентралізації влади, поступовим оновленням

інституційного дизайну конституційного механізму публічної влади, виокремленням муніципальної влади як окремого виду публічної влади. Цей процес супроводжується рецепцією окремих ідей, концепцій, доктрин, інститутів і норм муніципальним правом України. Саме дослідження проблеми рецепції в муніципальному праві України є нагальною потребою сьогодення і вимагає від науки доктринального визначення та вироблення якісно оновленого концепту державного будівництва.

Метою статті є дослідження сутності та змісту рецепції як загальнотеретичного та муніципально-правового феномену, визначення доктринальної дефініції рецепції у муніципальному праві крізь призму виділення характерних ознак з урахуванням галузевої специфіки та прогностичних тенденцій розвитку муніципального права.

Встановлено, що сучасні доктринальні підходи до розуміння поняття “рецепція” пропонують розглядати її: по-перше, як сприйняття правом тієї чи іншої держави норм (положень) раніше існуючих держав; по-друге, як процес технічного прийняття відповідними органами державної влади норм права, які текстуально повторюють норми міжнародно-правових; по-третє, як нав'язування (змушування) прийняття норм права однією державою іншій унаслідок певного політичного тиску; по-четверте, як добровільне запозичення норм права певної держави у разі пробільності правового регулювання визначеного кола суспільних відносин.

Доведено, що механізм муніципально-правової рецепції починається зі сприйняття доктринальної ідеї і завершується засвоєнням та ефективним функціонуванням муніципально-правової норми чи інституту.

Пропонується у процесі формування доктринальної дефініції та вироблення системного уявлення про сутність рецепції в муніципальному праві виділяти низку характерних ознак, серед яких: 1) муніципально-правовий феномен і глобальний процес міждержавної взаємодії; 2) у процесі рецепції можуть сприйматися не тільки ідеї, доктрини, норми тощо, а й міжнародно-правові норми; 3) може мати односторонній характер і відбуватися за ініціативи тільки країни-реципієнта або країни-донора, а в деяких випадках двосторонній (країна-донор – країна-реципієнт) або багатосторонній характер (у процесі сприйняття міжнародно-правових норм); 4) має кростемпоральний характер, що виявляється у сприйнятті, впровадженні та засвоєнні зарубіжного правового матеріалу

створеного як у сучасну, так і в історичну епохи; 5) має усвідомлений, вольовий характер, тобто механізм реалізації обов'язково відбувається за ініціативи органів публічної влади на підставі нормативного закріплення; 6) має на меті сприяти розвитку та модернізації муніципального права, але може мати як конструктивні, так і деструктивні правові наслідки.

У результаті проведеного дослідження пропонується розуміти “рецепцію у муніципальному праві” як муніципально-правовий феномен і процес міждержавної правової взаємодії, що має крестемпоральний характер та полягає у можливості чи необхідності сприйняття, впровадження та засвоєння зарубіжних муніципально-правових ідей, доктрин, концепцій, норм, інститутів (міжнародно-правової норми) національною системою права з метою модернізації та розвитку системи місцевого самоврядування.

Мірошниченко, М. Природа, поняття звичаєвого права та його функціональна роль у структурі права / М. Мірошниченко // Право України. – 2020. – № 10. – С. 130-145.

Стаття присвячена з'ясуванню природи, визначенню поняття звичаєвого права та його функціональної ролі в структурі права як об'єкта історико-правової науки.

Мета статті полягає у тому, щоб на основі концептів тотального бачення права та його універсальності як системи, присутньої в людському суспільстві на будь-якій стадії його розвитку, сформульованих, відповідно, російським філософом Г. Гурвічем та українським соціологом М. Ковалевським, проаналізувати природу звичаєвого права та його роль у структурі права як інструменту замиреного середовища.

Розкрито зміст поняття “право”, яке однаково ефективно можна застосовувати для аналізу правових процесів як у суспільствах організованих у державу, так і тих, що перебувають на стадії цієї організації. Здійснено аналіз відношення понять “звичай”, “правовий звичай”, “звичаєве право”. Доведено різницю в поняттях “правовий звичай” і “юридичний звичай”.

Встановлено, що в основі трансформації звичаю або кількох звичаїв у правовий звичай лежав колективний договір санкціонування. Позитивно регулятивну роль правового звичаю в механізмі дії права легалізували не владні інститути, а суд – общинний інститут, не відчужений від загальної, цілісної системи владних відношень, який знаходив, формулював і застосовував уже новостворену норму, наповнюючи її юридичним змістом.

Доведено, що за способом утворення правові звичаї поділяються на два види: 1) власне правові звичаї, способом утворення яких був договір; 2) юридичні звичаї – способом утворення яких була судова правотворчість і судове правозастосування.

Із застосуванням методики дихотомічного аналізу об'єктів наукового дослідження встановлено, що звичаєве право в структурі права як об'єкті наукового аналізу історії права є ідеальною основою, що з'єднує дихотомічні опозиції об'єкта в цілісність і виконує функцію транслятора природного права на соціокультурний пласт. Воно поєднує в цілісність на рівні соціально-духовної практики, що є основою самоорганізації та організації суспільних відносин, всі основні регулятори правового життя народу і виконує роль стимулятора для вписування будь-якого закону в національну культуру.

Сформульовано гіпотезу, що природа звичаєвого права укорінена в соціокультурному просторі правового спілкування, яке породжує автономні регулятивні механізми в організаційно-нормативній системі суспільних відносин, підпорядкованих законам природного права.

Устименко, В. Деякі законодавчі аспекти повернення коштів за договорами рефінансування банків / В. Устименко, Т. Гудіма // Право України. – 2020. – № 10. – С. 146-154.

Рефінансування комерційних банків є одним із інструментів грошово-кредитної політики, який базується на функції центрального банку як “кредитора останньої інстанції”. Його сутність на мікрорівні полягає у підтримці ліквідності банків, а на макрорівні – у розширенні грошової маси в економіці країни. У більшості випадків рефінансування здійснюється під заставу облігацій внутрішньої державної позики. Як відомо, цей вид цінних паперів вважається найбільш високоліквідним заставним майном. Це дає гарантію Центральному банку в поверненні рефінансованих коштів, зокрема у разі віднесення банку-позичальника до категорії неплатоспроможних. Зазначене є особливо актуальним, зважаючи на кризові процеси, які останнім часом відбуваються в Україні та призводять до збитковості банківських установ. Протягом 2014–2018 рр. Національний банк України (НБУ) ініціював подання 115 судових позовів з метою повернення неплатоспроможними банками заборгованості за договорами рефінансування. Загальна сума позовних вимог становить 37 млрд грн. Майже за половиною справ вже є ухвалені та спрямовані на виконання рішення суду. Утім, деякі

законодавчі протиріччя щодо процедури реалізації заставного майна за договорами рефінансування (у випадку віднесення банку до категорії неплатоспроможних) значно ускладнюють відповідний процес, призводять до повторного (за новими обставинами) розгляду справ і затьа гують повернення раніше наданих коштів. Це, як наслідок, завдає негативного впливу на стан і розмір золотовалютних резервів НБУ.

Аналіз різних аспектів реалізації грошово-кредитної політики держави, зокрема й особливостей рефінансування комерційних банків, став об'єктом уваги значної кількості як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Проте сьогодні все ще залишаються окремі проблеми, зокрема щодо пріоритетності застосування норм різних законодавчих актів у процедурних питаннях повернення таких коштів у випадку віднесення банку-позичальника до категорії неплатоспроможних. Це актуалізує необхідність подальшого наукового пошуку у відповідному напрямі.

Метою статті є усунення законодавчих протиріч у процедурних питаннях повернення коштів у випадку віднесення банку-позичальника до категорії неплатоспроможних.

Методологічну основу дослідження становили сучасні методи пізнання: формально-логічний, аналітико-синтетичний, логіко-юридичний та ін. За допомогою формально-логічного методу здійснено аналіз судової практики, а також нормативно-правових актів, які регулюють відносини, що пов'язані з рефінансуванням банків і виконанням неплатоспроможним банком власних зобов'язань перед кредиторами. Логіко-юридичний метод дав змогу виявити неузгодженості чинного законодавства України у досліджуваній сфері та обґрунтувати пропозиції щодо їх усунення.

Під час аналізу автори дійшли висновку, що суди у спорах із питань виконання неплатоспроможним банком, в якому введено тимчасову адміністрацію та (або) запроваджено процедуру ліквідації, своїх зобов'язань перед кредиторами, повинні враховувати пріоритетність норм Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" відносно інших законодавчих актів України у таких правовідносинах.

Смокович, М. Держава як незалежний арбітр у сфері земельних правовідносин / М. Смокович // Право України. – 2020. – № 10. – С. 155-170.

У Верховній Раді України 31 березня 2020 р. зареєстровано проєкт Закону України "Про внесення змін до Господарського

процесуального кодексу України щодо підвідомчості спорів, що виникають у сфері земельних відносин та спорів щодо нерухомого майна” (Законопроект № 3296). Предметний аналіз положень цього документа дає підстави вважати, що вони є сумнівними з позицій їхньої відповідності окремим нормам Конституції України.

Аналіз досліджень і публікацій показав, що останнім часом різні аспекти земельних правовідносин досить активно вивчаються політиками, науковцями і навіть суб'єктами господарювання і завдяки цьому було предметно висвітлено окремі аспекти теорії та практики цих правовідносин. Проте питання визначення місця і ролі держави у сфері земельних правовідносин крізь призму положень Законопроекту № 3296 залишилося поза дослідницькою увагою науковців і практиків.

Метою статті є здійснення системно-змістовного аналізу цитованих вище положень Законопроекту № 3296 у поєднанні з нормами чинного законодавства України, з урахуванням вимог міжнародного права та сформованою практикою Європейського суду з прав людини, а також, з огляду на юридичні позиції Конституційного Суду України (КСУ), на предмет їхньої конституційності, тобто відповідності вимогам Конституції України.

У процесі дослідження було використано методи аналізу, порівняння, системний метод, прогностичний, а також методи логіки і моделювання.

Уперше на основі узагальнення норм Конституції України, юридичних позицій КСУ та інших джерел права сформовано правовий підхід, відповідно до якого встановлено, що положення Законопроекту № 3296 суперечать низці норм Конституції України, оскільки нівелюють публічно-правовий статус України як незалежної, суверенної, демократичної і правової держави, що покладає на неї виконання відповідних конституційних обов'язків, зокрема: забезпечення особливої охорони землі, яка відповідно до ст. 14 Конституції України визнана основним національним багатством, що також вимагає від держави здійснення правового урегулювання земельних відносин, виконання функцій незалежного арбітра у сфері цих правовідносин, збереження основного національного багатства для майбутніх поколінь тощо; повноцінно не забезпечують правовий режим землі, особливість якого полягає у подвійній правовій природі такого об'єкта, в основі якого поєднано публічноправовий і приватноправовий аспекти, а саме: земля є неоціненним об'єктом природи, загальне користування яким Конституцією України (ч. 2 ст. 13) гарантується державою кожному

(публічно-правовий аспект правового режиму землі), і водночас земля є об'єктом господарювання, право власності на який може набуватися і реалізовуватися громадянами, юридичними особами та державою відповідно до закону (ч. 2 ст. 14 Конституції України) (приватноправовий аспект правового режиму землі) тощо.

У контексті викладу підсумкових узагальнень автором публікації встановлено: 1) положення п. 2 Законопроекту № 3296, які передбачають розширення юрисдикції господарських судів в аспекті вирішення спорів у сфері земельних відносин, зокрема й тих, які виникають щодо прав на земельну ділянку з суб'єктом владних повноважень, є неконституційними через їхню невідповідність положенням статей 13, 14 і частинам 1, 5 ст. 125 Конституції України; 2) приписи п. 2 Законопроекту № 3296 порушують конституційний принцип спеціалізації судів, і, по суті, підмінюють публічноправові відносини приватноправовими. Такі “законодавчі новели” безпідставно і в неконституційний спосіб звужують предметну компетенцію адміністративних судів в Україні і неправомірно розширюють юрисдикцію господарських судів; 3) публічно-правовий статус держави зобов'язує її бути незалежним арбітром у сфері земельних правовідносин, дбати про збереження землі як основного національного багатства, що має виключно важливу цінність для майбутніх поколінь, натомість практична реалізація приписів п. 2 Законопроекту № 3296 призведе до незабезпечення виконання державою своїх конституційних обов'язків в аспекті гарантування особливої охорони землі, забезпечення прав людини, що зрештою зумовить підрив авторитету України як самостійної, незалежної і демократичної держави.

Костенко, О. Здійснення державного контролю у сфері публічних закупівель / О. Костенко, А. Ярошенко // Право України. – 2020. – № 10. – С. 171-183.

Нині у нашій державі продовжується формування та вдосконалення системи публічних закупівель. За останні п'ять років відбулися суттєві перетворення у законодавчому забезпеченні суспільних відносин, що пов'язані зі здійсненням закупівель товарів, робіт і послуг. Була підписана Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, прийнятий Закон України “Про публічні закупівлі”, вагомі зміни до якого набули чинності 19 квітня 2020 р. Проте,

незважаючи на зазначені вище законодавчі зміни, аналіз стану публічних закупівель в Україні, проведений Рахунковою палатою за останні роки, засвідчив, що правовідносини у цій сфері не відповідали принципам конкурентності та прозорості. У звіті за 2018 р. зазначено, що у 2017 р. система закупівель харак теризувалась як непродуктивна та нерезультативна. У 2019 р. також були виявлені суттєві недоліки системи публічних закупівель, зокрема щодо функціонування електронної система закупівель “ПРОЗОРРО” та низка інших.

Метою статті є вдосконалення положень щодо класифікації та визначення сутності державного контролю у сфері публічних закупівель. За результатами дослідження пропонується розглядати контроль у сфері публічних закупівель як сукупність способів і методів організації впливу органів державної влади та місцевого самоврядування, громадськості, банків, міжнародних організацій на правовідносини, які виникають між замовни ком та учасниками під час здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг, що здійснюється з метою досягнення економії та ефективності витрачання коштів, а також запобігання вчиненню корупційних діянь і зловживань, за допомогою забезпечення дотримання законодавчих норм.

У висновках наводиться класифікація контролю в сфері публічних закупівель залежно від ролі та повноважень суб'єкта контролю (контролюючого суб'єкта). Спеціальний контроль здійснюють органи, для яких цей вид діяльності є основним. До таких органів варто віднести – Державну аудиторську службу України, Антимонопольний комітет України, Рахункову палату, Державну казначейську службу України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Загальний контроль здійснюють суб'єкти, для яких сфера публічних закупівель не є основною, проте вони справляють суттєвий вплив на зазначені правовідносини. Суб'єктами є – Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Державна служба фінансового моніторингу України, органи прокуратури та правоохоронні органи. Опосередкований контроль здійснюється судом, громадськістю та Радою асоціації.

Також надано класифікацію контролюючих органів у публічно-закупівельній сфері залежно від стадії, на якій відбувається контроль.

Скомороха, Л. Аспекти правового регулювання формування суддівського корпусу в Україні / Л. Скомороха // Право України. – 2020. – № 10. – С. 184-201.

У статті досліджуються окремі питання формування високопрофесійного суддівського корпусу в Україні. Звернуто увагу на необхідність законодавчого закріплення в Україні конкретних, деталізованих вимог і критеріїв, які б давали можливість надати професійну оцінку спроможності судді виконувати професійні обов'язки ефективно з урахуванням його професійних, особистих здібностей протягом усього строку перебування на посаді, що спонукало б до підвищення довіри до судового корпусу.

Мета статті полягає у дослідженні питання формування суддівського корпусу та поліпшення доступу до посади суддів з метою ефективного використання всіх можливих засобів і методів, які сприятимуть унеможливленню у майбутньому сумніву у легітимності окремо взятого судді. Незалежність суддів є конституційним принципом організації та функціонування судів, а також професійної діяльності суддів, які при здійсненні правосуддя підкоряються лише закону.

Незалежність суддів забезпечується насамперед особливим порядком їх призначення на посаду та звільнення з посади, заборонаю будь-якого впливу на суддів, захистом їхніх професійних інтересів.

Авторка доходить висновку, що доцільно вести мову про комплексність проблеми ефективної “життєдіяльності” суддівського корпусу в Україні з огляду на існуючі питання як серед самих суддів, так і їхнього оточення. Доцільно законодавчо визначити обов'язковість проходження відповідних медичних періодично-профілактичних оглядів суддями. З огляду на те, що нервові перевантаження часто поглиблюються порушеннями звичного режиму життєдіяльності, зменшенням часу, який людина витрачає на відпочинок, у сукупності це може призводити до розвитку емоційної нестійкості, що проявляється у зниженні комунікативної компетентності.

Також обґрунтованим постає питання вжиття заходів у процесі добору та призначення на посаду судді щодо унеможливлення виникнення надалі у нього потенційного конфлікту інтересів при розгляді справ. Законодавчого закріплення потребує розширення обмежень у призначенні на посаду судді для осіб, яких було звільнено за порушення присяги державного службовця або

прокурора чи з інших компрометуючих підстав, які можуть викликати об'єктивний сумнів щодо доброчесності такого кандидата.

Данілов, А. Актуальні питання сплати грошової винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого / А. Данілов // Право України. – 2020. – № 10. – С. 202-216.

Сучасна практика розгляду господарськими судами справ про банкрутство засвідчує, що основна проблематика, пов'язана зі сплатою грошової винагороди арбітражного керуючого та відшкодуванням понесених ним витрат, полягає у площині недостатньої правової визначеності джерел і порядку сплати винагороди і відшкодування витрат, а також порядку оцінки співвідношення обсягу виконаної арбітражним керуючим роботи до розміру нарахованої винагороди.

Метою статті є аналіз причин, що мають негативний вплив на практичну реалізацію права арбітражного керуючого на своєчасне отримання винагороди та відшкодування понесених витрат під час виконання повноважень у справах про банкрутство юридичних осіб і справах про неплатоспроможність фізичних осіб, а також викладення власного бачення шляхів подолання зазначеної проблематики.

Розглянуто передумови виникнення та сучасний стан недоліків правового регулювання механізму нарахування і сплати винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого. Проаналізовано правові позиції, сформульовані під час розгляду господарськими судами різних інстанцій, які стосуються предмета дослідження. Виявлено неузгодженість між порядком звітування арбітражного керуючого та механізмом реалізації права на отримання винагороди та відшкодування витрат. Сформульовано пропозиції, спрямовані на забезпечення балансу між правом арбітражного керуючого на щомісячне отримання винагороди й відшкодування витрат і правом кредиторів бути поінформованими про обсяг здійсненої арбітражним керуючим протягом звітного періоду роботи, розмір нарахованої та сплаченої винагороди, здійснених і відшкодованих витрат.

Зроблено висновок, що існуючі проблемні питання, пов'язані з забезпеченням права арбітражного керуючого на своєчасне та повне отримання винагороди й відшкодування витрат у справах про банкрутство, мають бути вирішені за допомогою внесення запропонованих автором змін до низки положень Кодексу України з процедур банкрутства.

Парусова, Г. Відчуження майнових прав на приміщення у закінченому будівництвом об'єкті після прийняття його в експлуатацію: прояви недобросовісності чи законні механізми обороту майнових прав / Г. Парусова // Право України. – 2020. – № 10. – С. 217-235.

Суперечливе нормативне визначення, особливості природи майнових прав, що відрізняє їх від предметів матеріального світу, відсутність системи їх обліку та державної реєстрації, сегментарне та поверхневе регулювання відчуження майнових прав на нерухомість тощо призводить до неоднакового розуміння їхньої сутності та змісту і допустимих меж обороту майнових прав. Усе це створює простір та умови для зловживань, породжує незадовільну практику відчуження майнових прав на приміщення у закінченому будівництвом об'єкті після прийняття його в експлуатацію, загрожує законному обороту нерухомого майна в Україні та призводить до інших негативних наслідків, таких як порушення прав суб'єктів, ухилення від сплати податків, тінізація активів тощо.

Метою статті є розмежування майнових прав як об'єкта та змісту правовідносин для пояснення їхньої трансформації, зокрема у сфері будівництва нерухомого майна на етапі прийняття об'єкта в експлуатацію, задля впорядкування обороту майнових прав на нерухоме майно та встановлення його допустимих меж, обґрунтування необхідності створення і запровадження системи обліку та реєстрації майнових прав і їхніх суб'єктів та автоматизації такої трансформації у момент прийняття об'єкта в експлуатацію.

Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження є настанови герменевтики, “постнекласична” методологія, методологічні принципи діалектики та системного аналізу.

У статті розмежовано майнові права як зміст та об'єкт правовідносин, досліджено питання їхньої трансформації, визначено фактори, що впливають на зміст майнових прав у сфері будівництва нерухомого майна, проаналізовано юридичну значущість моменту прийняття об'єкта в експлуатацію, зокрема для визначення моменту юридичного створення об'єкта нерухомого майна та набуття права власності на нього. Зроблено висновки щодо неможливості, за загальним правилом, обороту майнових прав на нерухоме майно після прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта, а також обґрунтовано необхідність розроблення та запровадження на державному рівні системи обліку та реєстрації майнових прав і їхніх суб'єктів та автоматизації

процесу трансформації майнових прав у момент прийняття об'єкта в експлуатацію.

Впорядкування обороту майнових прав на нерухоме майно потребує внесення системних змін у чинне законодавство України, створення та запровадження системи обліку та реєстрації майнових прав на нерухоме майно та автоматизації їх трансформації у момент прийняття об'єкта в експлуатацію. Це дасть змогу мінімізувати зловживання у сфері будівництва, забезпечить доступ усіх суб'єктів до повних і достовірних відомостей про об'єкти будівництва, майнові права на нерухоме майно та суб'єктів прав, створить додаткові гарантії для набувачів майнових прав, вирішить проблему подвійних відчужень і покращить економічну ситуацію у країні.

Право України. – 2020. – № 11.

Чвалюк, А. Міжнародно-правова кваліфікація посягань Російської Федерації на територіальну цілісність України (1991–2013 роки) / А. Чвалюк // Право України. – 2020. – № 11. – С. 26-39.

Стаття присвячена правовому аналізу окремих дій Російської Федерації (РФ), які мають фактичний характер посягання на територіальну цілісність України. Порушена проблема ускладнюється тим, що до лютого 2014 р., коли розпочалася тимчасова окупація Криму, питання посягань РФ на територіальну цілісність України у наукових публікаціях майже не розглядалося. При цьому навіть перспектива військового вторгнення вважалася неможливою через наявність цілого комплексу безпекових гарантій, закріплених у міжнародних меморандумах і двосторонніх договорах про дружбу, співробітництво та партнерство між двома державами. Нині, аналізуючи історичну ретроспективу, ми маємо можливість простежити зв'язок між постійними утисками України з боку РФ і кінцевою метою країни-агресора.

Метою статті є міжнародно-правова кваліфікація діянь РФ щодо територіальної цілісності України із доведенням наявності у її діях у період із 1991 по 2013 рр. ознак планової цілеспрямованої активності, спрямованої на порушення територіальної цілісності України та інших принципів міжнародного права.

Основні результати дослідження полягають у кваліфікації наведених у хронологічному порядку ситуацій, коли РФ своїми діями чинила тиск на Україну з метою її послаблення, примушення до

вчинення певних дій та усунення перешкод для майбутнього військового вторгнення на її територію.

У висновках зазначається, що у своїх намаганнях примусити Україну діяти за власними планами РФ здатна до використання будь-яких інструментів та заходів. У більшості випадків тиск РФ на Україну здійснювався відкрито, про застосування заходів тиску політичні лідери повідомляли публічно. Крім того, такий тиск супроводжувався схваленням нормативних актів та управлінських рішень. В окремих випадках погрози застосування тиску передавалися через другорядних чиновників і пресслужбами керівництва РФ спростовувалися. Послідовне вчинення РФ тиску на важливі галузі економіки, а також різноманітні спроби дестабілізації соціальнополітичного життя України свідчить про явні, грубі та систематичні порушення РФ норм міжнародного права, зокрема принципів невтручання у внутрішні справи інших держав, поваги до їхньої територіальної цілісності й має ознаки агресії та підготовки для широкомасштабної агресії.

Бабін, Б. Замах на анексію Криму та міжнародна правова практика / Б. Бабін // Право України. – 2020. – № 11. – С. 40-48.

Стаття присвячена дослідженню міжнародної правової практики анексій та спроб анексії у сучасному міжнародному праві.

Доводиться варіативне відображення таких актів держав у міжнародному праві та вказується, що умовою завершення акту анексії є або її визнання з боку міжнародного товариства та суб'єкта міжнародного права, який став жертвою анексії, або припинення такої анексії. Пропонується класифікація анексій та їх спроб на повну та часткову, визначаються особливості анексії як складової агресії. Доводиться, що оскільки під час спроби анексії (замаху на анексію) Криму застосування сили проти України відбулося та було неправомірним, то така спроба анексії з боку Російської Федерації є елементом (складовою) міжнародного злочину агресії, зокрема враховуючи нову редакцію Римського статуту.

Вказується, що вжиття категорії “замах на анексію” можливе не так щодо статусу Криму, який згідно з міжнародним правом і національним законодавством є тимчасово окупованою територією України, як насамперед стосовно характеру елементів діянь держави-агресора щодо нього. Вжиття для означення діянь Російської Федерації щодо Криму саме категорії “анексія” (а не “спроба анексії” чи “замах на анексію”) є недопустимим як у

законодавстві та міжнародних актах, так і на рівні політичних заяв чи доктрини.

Кресін, О. Проблема кваліфікації статусу ОРДЛО у міжнародному праві / О. Кресін, І. Кресіна // Право України. – 2020. – № 11. – С. 32-42.

У контексті необхідності визначення суб'єкта або суб'єктів, відповідальних за дотримання нематеріальних і матеріальних прав людини та юридичних осіб, а також за порушення цих прав на території окремих районів Донецької та Луган ської областей (ОРДЛО), щодо яких Уряд України тимчасово втратив контроль, слід точно визначити статус цієї території згідно з міжнародним правом. Цю проблему можна розглядати як похідну від кваліфікації збройного конфлікту на сході України як міжнародного чи неміжнародного (хоча існують і проміжні визначення). Але вона може розглядатись і як самостійна проблема у контексті так званого права окупації та суттєвої трансформації останнього після Другої світової війни. У такому розумінні поставлена проблема може набути не лише практичного, а й наукового значення. Зрозуміло, що в цій статті йтиметься лише про постановку, а не вирішення поставлених завдань.

Автори припускають, що внаслідок тривалого розвитку класичних норм міжнародного гуманітарного права відбулося узагальнення права окупації. Можна стверджувати про існування єдиного правового режиму незаконного контролю однієї держави щодо території іншої держави. Формами такого контролю є, власне, окупація, що передбачає офіційне визнання державою здійснення нею контролю щодо території (частини території) іншої держави, та чітко не розмежовані ефективний, всезагальний, загальний, фактичний контроль. На думку авторів, останні можна вважати єдиною формою ефективного контролю, що передбачає неоголошені дії та неофіційні за собою його здійснення, намагання представити підконтрольні військові структури і військово-адміністративні інституції як самостійних недержавних акторів міжнародних відносин.

Кваліфікація статусу ОРДЛО в міжнародному праві неоднозначна. Мінські угоди 2014 р. уникали визначення другої сторони конфлікту (перша – Україна), а в 2015 р. другою стороною названі збройні формування ОРДЛО. При цьому не вказано, кому вони підпорядковуються і хто може вважатися їхніми представниками. Резо люції Парламентської Асамблеї Ради Європи

(ПАРЄ) визнають подвійний факт наявності тимчасової окупації ОРДЛО Росією і здійснення нею ефективного контролю щодо незаконних збройних формувань на цій території. Важливо, що ПАРЄ вказує на застосовність щодо збройного конфлікту в Україні й зокрема ситуації в ОРДЛО IV Женевської конвенції 1949 р. Водночас повноцінне визнання наявності міжнародного збройного конфлікту між Україною і Росією на території ОРДЛО, а також незаконного контролю Росії щодо ОРДЛО (у формі окупації, ефективного чи іншого контролю) слід очікувати в процесі розгляду низки справ у Міжнародному суді Організації Об'єднаних Націй, Міжнародному кримінальному суді, Європейському суді з прав людини.

Цибуленко, Є. Міжнародно-правова кваліфікація окупації Донбасу. Псевдодержави і колабораціонізм на цій території / Є. Цибуленко, І. Тетера // Право України. – 2020. – № 11. – С. 43-56.

Основним чинником проблеми міжнародно-правової класифікації ситуації конфлікту на території окремих районів Донецької та Луганської областей (ОРДЛО) є категоричне заперечення Російської Федерації (РФ) щодо її прямої участі у зазначеному вище конфлікті. Однак, незважаючи навіть на сумлінні спроби приховати свою діяльність на сході України, акт прямої агресії РФ є встановленим. Крім того, ключова важливість визначення актів агресії полягає у подальшій конкретизації статусу учасників бойових дій та самих територій ОРДЛО, де проходять бойові дії.

Мета статті полягає у доцільній класифікації дій РФ як акту прямої агресії проти суверенітету України та підтвердження статусу територій ОРДЛО як окупованих, а також підтвердження статусу місцевих бойовиків як колабораціоністів, які перебувають під ефективним контролем РФ.

Відповідно до цього дослідження дії РФ на території ОРДЛО та Азовському морі підпадають під п'ять із семи можливих положень ст. 3 Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй "Визначення агресії", що цілком виключає будь-яку можливість заперечувати існування російської агресії проти України. Але, навіть попри такі безперечні факти, РФ продовжує кваліфікувати конфлікт на Донбасі як "громадянську війну повстанців проти українського уряду". Така позиція російського уряду є повністю хибною, адже військовослужбовці російської регулярної армії, бойовики російських приватних компаній і військоове озброєння були зафіксовані на територіях ОРДЛО та

навіть внесені до декількох міжнародних волонтерських баз даних. Крім того, досліджується довготривалий розвиток колабораціонізму й елементи гібридної війни на території незалежної України, які теж сприяли початку російської агресії на Донбасі.

Плотніков, О. Міжнародно-правова відповідальність за дотримання прав людини на окупованих територіях України / О. Плотніков // Право України. – 2020. – № 11. – С. 80-90.

У статті розглядається питання міжнародно-правової відповідальності за дотримання і захист прав людини на окупованих територіях Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, а також Донецької та Луганської областей України. Наша держава заявляє про свою відданість захисту прав громадян на окупованих територіях, водночас відповідальність за порушення прав людини на цих територіях вона поклала на Російську Федерацію (РФ). Постає питання про відповідність такого підходу міжнародно-правовим зобов'язанням України та про розподіл відповідальності за дотримання прав людини між Україною як державою-сувереном і РФ як державою-окупантом.

Метою статті є проведення розмежування відповідальності України та РФ за дотримання прав людини на окупованих територіях Криму, Донецької та Луганської областей. Буде розглянуто загальні правила щодо обов'язків держав із захисту прав людини в разі окупації, а також проаналізовано практику Європейського суду з прав людини з метою визначення перспектив застосування цих правил у ситуації окупації Криму та частин Донецької та Луганської областей.

Встановлюється, що РФ як держава-окупант несе як негативні, так і позитивні зобов'язання із забезпечення прав людини, тоді як на Україну покладаються лише позитивні зобов'язання.

Існує ефективний контроль та юрисдикція РФ на окупованих територіях, а отже, вона несе відповідальність за порушення прав людини на цих територіях. Україна, зі свого боку, має шанс уникнути такої відповідальності, якщо зможе продемонструвати, що зробила все розумно можливе для дотримання своїх позитивних зобов'язань із захисту прав людини на окупованих територіях.

Проценко, І. Сучасні міжнародно-правові засоби захисту права власності цивільних осіб під час збройних конфліктів / І. Проценко // Право України. – 2020. – № 11. – С. 91-109.

Метою статті є розкриття сутності основних міжнародно-правових засобів захисту права власності цивільних осіб, до яких можуть звернутися, і в окремих випадках вже звернулися, фізичні особи, право власності яких порушено під час воєнних дій на сході України та під час анексії Автономної Республіки Крим Російською Федерацією. Зокрема, розкривається сутність захисту права власності цивільних осіб під час збройних конфліктів засобами міжнародного гуманітарного права. Приділення уваги цьому аспекту обумовлено тим, що зазначена галузь міжнародного права хоча й має застосовуватися під час збройних конфліктів спільно з міжнародним правом прав людини, однак володіє статусом *lex specialis* у випадку колізії їхніх норм.

Міжнародне гуманітарне право, прагнучи забезпечити нормальну життєдіяльність цивільного населення, яке перебуває в зоні збройного конфлікту, на основі норм-заборон і норм, що передбачають обов'язки, будує систему засобів охорони цивільних об'єктів. Дотримання зазначених норм воюючими сторонами має сприяти збереженню цих об'єктів і, відповідно, права власності на них. Водночас міжнародне гуманітарне право комплексно не регулює питання відповідальності за порушення права власності під час збройних конфліктів і процедуру притягнення до неї, а здійснює це спільно з правом міжнародної відповідальності та міжнародним кримінальним правом. Перше з них визначає форми відповідальності держави за неправомірну поведінку під час збройних конфліктів, друге – форми відповідальності фізичних осіб, винних у вчиненні воєнних злочинів, що накладається, наприклад, за допомогою механізму Міжнародного кримінального суду.

Поруч із цим залучення діючих у межах Організації Об'єднаних Націй (ООН) універсальних конвенційних механізмів захисту прав людини ускладнюється тим, що Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. (найбільш комплексний документ у галузі економічних, соціальних і культурних прав універсального характеру) не передбачає зобов'язань держав із гарантування і захисту права власності. Його захист на підставі цього акту може бути здійснений тільки побічно. Також це можливо здійснити на підставі інших міжнародних договорів у сфері прав людини, однак тільки у випадку, якщо порушення права власності сталонаслідком недотримання антидискримінаційних норм. Окрім цього, як відомо, цим процедурам властиві системні недоліки (тривалий характер, надмірний бюрократизм, відсутність дієвих механізмів впливу на державу, яка порушує права, а тим паче на незаконні територіальні

утворення), що ставлять під сумнів їхню ефективність. Водночас у межах ООН можуть бути задіяні й інші механізми, що сприятимуть захисту прав цивільного населення під час збройних конфліктів. Так, нині в Україні діє Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні, мандат якої сформований із врахуванням положень Загальної декларації прав людини 1948 р., що передбачає право кожного володіти майном. Завдяки цьому він охоплює всі права людини без винятку, що, зокрема, дозволяє Місії констатувати порушення права власності й відслідковувати прогрес, якого Україна досягає у сфері усунення таких порушень, однак вплив цієї Місії на так звані “Донецьку Народну Республіку” та “Луганську Народну Республіку”, а також Росію, яка систематично порушує права людини в Криму, є не таким очевидним і значним.

Водночас найбільш ефективним міжнародно-правовим механізмом захисту права власності, на думку самого власника, є механізм вирішення спорів між фізичними особами та державою у межах Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), оскільки у випадку констатації ним порушення ст. 1 Першого Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (Конвенція) потерпілій стороні може бути присуджено справедливую сатисфакцію матеріальної чи моральної шкоди. Окрім цього, спираючись на принцип *restitutio in integrum* (повернення, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який стягувач мав до порушення Конвенції), ЄСПЛ може передбачити вжиття державою заходів індивідуального характеру, які спрямовуватимуться на відновлення порушених прав особи, що у питаннях захисту права власності становить особливий інтерес.

Малишев, О. Охорона культурної спадщини на окупованих територіях України / О. Малишев // Право України. – 2020. – № 11. – С. 110-126.

Проблема охорони культурної спадщини на окупованих територіях України виникла відразу після анексії Криму та початку збройного конфлікту на сході України. Зазначеної теми торкається вже перший, прийнятий ще у квітні 2014 р., Закон України “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України”, проте за весь цей період так і не було впроваджено системних підходів до відповідної роботи. Поточна ситуація із замороженням конфлікту може сприяти посиленню невоєнних форм протистояння з агресором, а захист культурної спадщини України, що потрапила під окупацію,

поступово стає одним із основних фронтів гібридної війни. З огляду на це загострюється актуальність дослідження правових аспектів охорони культурної спадщини на окупованих територіях.

Метою статті є її доведення до широкого загалу юристів, висвітлення авторського досвіду у відповідній сфері та надання пропозицій щодо удосконалення юридичних механізмів захисту національного надбання, що опинилося під тимчасовим контролем та у зоні інтересів російського агресора.

Аналіз наявних даних свідчить про те, що Україна вживає певні заходи щодо обстоювання своєї позиції з питань охорони культурної спадщини на окупованих територіях і реагування на відповідні посягання з боку російських загарбників. Насамперед використовуються дипломатичні інструменти та санкції. Водночас навіть на сьомому році війни цим крокам досі бракує злагодженості та політичної координації. Важливим є створення правових передумов для усунення цих проблем. Потребує взаємного узгодження вже саме законодавче визначення Україною правового режиму тимчасової окупації територій Автономної Республіки Крим та окремих районів Донецької та Луганської областей (як і обов'язки окупанта з охорони культурної спадщини України).

Поруч із посиленням роботи на міжнародному рівні із задіянням нових механізмів та належним використанням потенціалу ратифікованих документів, продовженням та удосконаленням санкційної політики, Україні потрібно передусім скоординувати роботу з відстеження стану об'єктів культурної спадщини на окупованих територіях, зокрема, за допомогою сучасних технологій супутникової зйомки. Це дасть змогу для радикального збільшення числа кримінальних проваджень щодо злочинів окупантів, що стане базисом для розвитку українського наступу на цьому фронті. Питання про врегулювання моніторингових функцій органів охорони культурної спадщини потребує вирішення на законодавчому рівні.

Спасибо-Фатсєва, І. Значення державної реєстрації для набуття права власності на нерухомість / І. Спасибо-Фатсєва // Право України. – 2020. – № 11. – С. 127-141.

Державна реєстрація має істотне значення для набуття права власності на нерухоме майно та його захисту. В Україні існує законодавство про державну реєстрацію речових прав та їх обтяжень, яке спирається на принцип внесення, тобто запроваджує титульну негативну систему. Відповідно, право власності на нерухомість має набуватися з моменту його державної реєстрації.

Належне функціонування системи державної реєстрації прав на нерухоме майно має значення не тільки для приватних, а й для публічних відносин. Оскільки придбання нерухомого майна (набуття права власності на нього) є етапним, то кожному юридичному факту в юридичному складі має приділятися своє значення. При цьому якщо нерухомість придбається за договором, то самому договору не може приділятися самодостатнього значення для набуття права власності. Таке значення має лише державна реєстрація права на майно, що в жодному разі не принижує чи не скасовує роль договору у набутті права власності.

Метою статті є визначення моменту набуття права власності на нерухоме майно через його зв'язок із державною реєстрацією.

В Україні давно назріла необхідність визначитися зі значенням державної реєстрації взагалі і для набуття права власності на нерухоме майно зокрема. Слід послідовно рухатися тим шляхом, як усі країни, в яких введена державна реєстрація прав, яка, на відміну від державної реєстрації правочинів, має не обліковий, а правовстановлюючий характер. Тлумачення закону, зокрема й вищими судовими органами при вирішенні спорів, має співвідноситися з системою державної реєстрації прав, до якої приєдналася Україна, і виходити з сутності та ідеї державної реєстрації, яка полягає у такому: всі права на нерухомість повинні бути зареєстровані; відомості державної реєстрації повинні бути достовірними, що має велике значення для цивільного обороту.

Спори про право на нерухомість повинні вирішуватися у кожному конкретному випадку, спираючись на принципи правомірності, добросовісності та розумності, не встановленням судом правила про значення державної реєстрації та її ролі в набутті (моменту) права власності.

Курило, М. Категорії “судова практика” та “судова правотворчість” у сучасній доктрині цивільного процесуального права України / М. Курило, Д. Ясинок // Право України. – 2020. – № 11. – С. 142-157.

Останніми роками в наукових колах учених-процесуалістів України точиться жвава наукова дискусія щодо питання: чи є судова практика взагалі та висновки Верховного Суду зокрема джерелом права? Якщо така практика та висновки Верховного Суду як результат судової правотворчості не є джерелом права, то в чому їхня суть із правової точки зору?

15 січня 2020 р. законодавець вніс зміни до Цивільного процесуального кодексу України (ЦПК України), де питання судової практики на тлі обов'язковості постанов Верховного Суду стає критично актуальним, оскільки тепер нам необхідно визначитися, чи ми залишаємося в зоні дії континентального права, де правозастосування здійснюється згідно зі змістом норм права, чи все ж правосуддя у нашій державі прямує до сфери прецедентної англосаксонської сім'ї права, де лише Верховний Суд має можливість виходити за межі горизонту безпосереднього змісту норми права і його висновки (правові позиції) по суті є обов'язковими для нижчестоящих судів.

Оскільки судова практика і висновки (правові позиції) Верховного Суду сьогодні значно посилили свій вплив на доказову складову правосуддя, то є необхідність у більш глибокому науковому дослідженні цих концептуальних понять як із доктринальної, так і процесуально-правової точок зору з метою подальшого розвитку цивільного процесуального права в нашій державі.

Метою статті є дослідження теоретико-прикладних аспектів, якими є судова практика та висновки Верховного Суду з точки зору можливостей визнання їх джерелами права та формування на їх основі прецедентного права в Україні.

Насамперед ми повинні сказати, що поняття “судова практика” є поняттям загальним, а то і багатопредметним, що зумовило застосування методів системного аналізу та системного підходу до його дослідження як в історичному минулому, так і сьогодні. Поняття “судова правотворчість” є комплексним поняттям із точки зору нашого дослідження, оскільки воно є одночасно і судовою практикою, і індивідуалізованою правовою позицією Верховного Суду, яка наділена законодавцем імперативністю. Таким чином, ми маємо як загальне, так і конкретне уявлення та розуміння сьогоденних тенденцій розвитку цивільного процесуального права.

Антонюк, Н. Роль інституту проступків для диференціації кримінальної відповідальності / Н. Антонюк // Право України. – 2020. – № 11. – С. 158-172.

Поява інституту проступків не лише вплинула на класифікацію кримінальних правопорушень, а й дала підстави для дискусії про значення такого поділу для диференціації кримінальної відповідальності. Необхідно відповісти на запитання: чи впровадження цього нового для кримінального права поняття відобразилося лише у поділі кримінально-караних діянь на злочини

та проступки, чи ж вплинуло й на інші кримінально-правові інститути?

Метою статті є визначення ролі інституту кримінальних проступків для такого феномену, як диференціація кримінальної відповідальності. Зокрема, важливо встановити, чи поділ на злочини та проступки можна визнати засобом диференціації кримінальної відповідальності або ж цей поділ є її видом.

Звернуто увагу на те, що категоризація кримінальних правопорушень не є засобом диференціації кримінальної відповідальності, оскільки не є інструментом у руках законодавця для забезпечення варіативності кримінальної відповідальності, беручи до уваги певні критерії. Вочевидь значення класифікації кримінальних правопорушень для побудови Кримінального кодексу України (КК України) є надзвичайно важливим, оскільки забезпечує системність, лаконічність, структурованість і логічну послідовність викладу положень кодексу. Ця класифікація кримінальних правопорушень лежить в основі для подальшої диференціації кримінальної відповідальності.

Так, у процесі підготовки статті було встановлено, що у КК України з'явилися положення, які не поширюються на злочини, однак стосуються саме проступків. Зокрема, йдеться про можливість застосування певних видів покарань за злочин або ж проступок, існування стадії готування, певних аспектів давності та судимості. Водночас частина наскрізних диференціюючих положень КК України продовжує застосовуватися до обох видів кримінальних правопорушень.

Вважаємо, що саме явище категоризації кримінальних правопорушень за своєю суттю не призначене для градування кримінальної відповідальності, а отже, не є засобом її диференціації.

З урахуванням впливу категорії проступків на деякі наскрізні положення кримінального закону можна зробити висновок про необхідність виділення нового виду диференціації кримінальної відповідальності за ознакою ієрархії тяжкості кримінальних правопорушень: 1) диференціації кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних проступків; 2) диференціації кримінальної відповідальності за вчинення злочинів.

Окрім цього, звернуто увагу на дещо "механічний" підхід законодавця до поділу кримінально-караних діянь на проступки та злочини. Адже існуючий поділ побудований на фактичній зміні санкцій із метою віднесення певного діяння до злочинів або ж

проступків. І такий процес “підтягування” санкцій має низку недоліків. Поділ на проступки та злочини має бути спрямованим на досягнення певної цілі саме для матеріального права, а не для процесуального. Тому варто більш конкретно спробувати сформулювати саме матеріально-правові підстави для обґрунтування такого поділу. Перевага процесуальних передумов для появи інституту проступків над матеріальними є недопустимою.

Всі кримінально-карані правопорушення повинні бути зосереджені в одному нормативному акті. Поява поряд із Кодексом України про адміністративні правопорушення ще двох кодексів про проступки та злочини видається необґрунтованою.

Кіндюк, Б. Правотворча діяльність Костя Левицького з протидії колоніальній політиці Австрійської влади в Галичині / Б. Кіндюк, А. Стечишин // Право України. – 2020. – № 11. – С. 173-187.

Розвиток сучасної історико-правничої науки потребує нового бачення певних етапів державотворення в Україні, зокрема періоду перебування українських земель у складі Австро-Угорщини, та оцінки політичних і соціальних процесів, що відбувалися в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. Необхідно розвіяти міф про ліберальний характер австрійського правління на окупованих землях Галичини та розглянути колоніальну політику австрійської влади, яка була спрямована на експлуатацію природних ресурсів, дискримінацію культури, мови, обмеження громадянських прав населення Галичини.

Метою статті є розгляд правотворчої діяльності К. Левицького з протидії колоніальній політиці австрійської влади в Галичині.

Виділено характерні риси колоніальної політики, наслідками якої у Галичині стало гальмування розвитку економіки, обмеження прав місцевого населення, включаючи використання української мови, культури, насадження чужої культури та релігії, варварська експлуатація природних ресурсів. Колоніальна політика австрійської влади також призвела до масштабної корупції, що проявилася у судових процесах, пов’язаних із розкраданням мільйонних державних позик на будівництво залізниць у Галичині. Показано, що австрійська влада створила колоніальну систему управління в Галичині та місцеву систему самоврядування, де головну роль відігравали представники польської аристократії та іноземного капіталу.

У своїй депутатській діяльності в австрійському парламенті К. Левицький вніс низку законопроектів, спрямованих на протидію колоніальній політиці щодо захисту української мови, економіки, запобігання варварській експлуатації природних ресурсів та зuboжіння сільського господарства за допомогою зменшення податків, виділення позик на придбання сільськогосподарської інвентаризації та посівний матеріал, а також безкоштовне надання допомоги при катастрофах. Як член бюджетного комітету парламенту Австрії К. Левицький здійснював контроль за розподілом коштів та їх витрачанням. Одночасно з цим були внесені пропозиції до зміни виборчого законодавства, які передбачали передачу частини повноважень у сфері управління Галицькому сейму та органам місцевого самоврядування.

Сімутіна, Я. Трудове право Європейського Союзу: перспективи та виклики для України (Рецензія на монографію Олени Рим “Трудове право Європейського Союзу”) / Я. Сімутіна // Право України. – 2020. – № 11. – С. 188-192.

Ткачук, О. Правове регулювання міжнародного спадкування у Європейському Союзі та Україні: нове дослідження (Рецензія на монографію Ірини Діковської “Міжнародне спадкування у ЄС та Україні: напрями адаптації права України до права ЄС”) / О. Ткачук // Право України. – 2020. – № 11. – С. 193-198.

Право України. – 2020. – № 12.

Плешко Е. Проблематика міжнародних договорів України та Російської Федерації в умовах міждержавного конфлікту / Е. Плешко // Право України. – 2020. – № 12. – С. 11-21.

Стаття спрямована на визначення міжнародно-правового змісту ситуації чинності, застосування та оскарження українсько-російських міжнародних договорів в умовах міждержавного конфлікту, що триває. Приділено увагу питанням впливу конфлікту на участь України та Російської Федерації (РФ) у колективних договорах, як універсальних, так і регіональних, а також на аспекти чинності та застосування двосторонніх міждержавних, міжурядових і міжвідомчих угод.

Висвітлено специфіку застосування колективних і двосторонніх українсько-російських договорів через обставини конфлікту. Досліджено універсальні норми міжнародного права, застосовні до

питань чинності міждержавних договорів в умовах міждержавного збройного конфлікту. Охарактеризовано особливості застосування до українсько-російського конфлікту вимог міжнародного гуманітарного права. Висвітлені у статті питання не мали широкого наукового дослідження до 2014 р. і розглядалися або у вимірі окремої галузі (зокрема стосовно правового співробітництва) чи предмета (договори про перебування в Україні Чорноморського Флоту), а також у вимірі правонаступництва України. Після початку російської агресії фундаментальні дослідження стану договірних відносин між Україною та РФ досліджувалися у фундаментальних працях видатного вітчизняного юриста-міжнародника О. Задорожнього, але його трагічна передчасна загибель призупинила розвиток відповідного провідного напрямку вітчизняної правової доктрини.

Метою статті є встановлення, з урахуванням приписів універсального міжнародного права та відповідної колективної і двосторонньої договірної бази, специфіки чинності, застосування та оскарження українсько-російських міжнародних договорів в умовах російської агресії, що триває, та напрацювання відповідних рекомендацій для органів державної влади. При цьому питання впливу ситуації міждержавного конфлікту на застосування двосторонніх угод слід відрізнити від проблематики застосування таких угод на тимчасово окупованих територіях сторонами конфлікту та використання двосторонніх угод для отримання у межах конфлікту політико-правових переваг.

У висновках зазначається, що сучасне універсальне міжнародне право не має імперативно визначеного підходу до аспектів чинності міжнародних договорів в умовах міждержавного збройного конфлікту. Закріплені у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. механізми припинення, призупинення, виходу з договору варто оцінювати з урахуванням застереження ст. 73 цієї конвенції, яка передбачає додаткову диспозитивність дій держави щодо власних договорів в умовах збройного конфлікту. Схвалені Комісією з міжнародного права Організації Об'єднаних Націй у 2011 р. Статті про наслідки збройних конфліктів для міжнародних договорів мають характер доктринального регулятора та становлять інтерес насамперед у міркуваннях щодо особливостей ситуацій агресії та самооборони, а також стосовно переліку предметів угод, що не підлягають припиненню в умовах конфлікту. Така ситуація залишає певний обсяг дискреційних дій України щодо констатації

чинності або втрати чинності окремих категорій двосторонніх угод із РФ.

Практика України щодо припинення двосторонніх та колективних угод через російську агресію є сталою. При цьому процедури виходу України з двосторонніх договорів із РФ залишаються занадто бюрократизованими, а тому надмірно повільними. Наразі ситуація конфлікту у переважній більшості випадків розглядається Україною найімовірніше як фактор, який впливає на ситуацію застосування договору, аніж як підстава його припинення чи призупинення. Ситуація міждержавного конфлікту практично не вплинула на ситуацію дотримання і виконання Україною колективних та універсальних угод, за винятком угод Співдружності Незалежних Держав.

Тимченко, Л. Міжнародно-правовий захист морських просторів України в умовах агресії Росії проти України / Л. Тимченко, В. Кононенко // Право України. – 2020. – № 12. – С. 22-41.

Звернення до міжнародно-правових засобів вирішення міжнародного спору є єдино можливим способом урегулювання міжнародних суперечок. Мирне врегулювання – це основний компонент забезпечення безпеки, формування системи міжнародних відносин, заснованих на виключенні застосування сили, взаєморозумінні, співпраці та довірі між суб'єктами міжнародного права. Та на скільки ефективні такі засоби, коли взаєморозуміння та довіра вже відсутні і, навпаки, діалог відбувається з позиції сили?

Метою статті є аналіз механізмів міжнародно-правового захисту морських просторів, їхня ефективність і проблеми застосування з метою захисту морських просторів України в умовах агресії Російської Федерації (РФ) проти України в судових закладах Організації Об'єднаних Націй (ООН) – Міжнародному суді ООН і Міжнародному трибуналі ООН з морського права (Трибунал).

Подання позову до Міжнародного суду ООН з метою міжнародно-правового захисту морських просторів України в умовах агресії РФ проти України не є ефективним, оскільки існують певні юрисдикційні обмеження, які унеможливають звернення до нього у деяких категоріях справ. А тому держави вдаються до певних хитрощів, намагаючись обґрунтувати юрисдикцію Міжнародного суду ООН на підставі міжнародних актів, які опосередковано регулюють спірні правовідносини, але мають арбітражне застереження. У таких справах існує ризик програшу, а тому в таких

випадках пропонується подавати позов щодо конкретного міжнародного правопорушення, використовуючи принцип *forum prorogatum*, який передбачає можливе визнання юрисдикції Суду ООН після звернення до нього.

Офіційне вживання термінів “агресія”, “збройна агресія” в юридичній площині може вивести РФ із-під юрисдикції Трибуналу за допомогою застереження останньої відповідно до ст. 298 Конвенції ООН з морського права (Конвенція) (про суперечки щодо військової діяльності, включаючи військову діяльність урядовими суднами та літаками).

Хоча РФ зробила застереження щодо юрисдикції Трибуналу про суперечки, які стосуються військової діяльності, Трибунал постановив, що справа щодо затриманих українських моряків не є суперечкою щодо військової діяльності, як це передбачено ст. 298 (1) (b). Це важливе рішення, враховуючи відсутність чіткого визначення поняття “військова діяльність”, яке дає змогу державам-учасникам звільнитися від процедури примусового врегулювання спорів згідно з Конвенцією.

Трибунал ухвалив наказ про звільнення членів екіпажів затриманих військових кораблів України всупереч її позиції про саме військову діяльність РФ, якою вона намагалася вивести РФ із-під його юрисдикції. Так, він встановив, що протистояння з приводу мирного проходу було скоріше навігаційним питанням, аніж питанням військової діяльності, а тимчасове припинення РФ мирного проходу для зупинки транзиту українських військових кораблів є правоохоронною, а не військовою діяльністю.

Проміжне рішення Трибуналу містить суттєву політичну складову, яка не є сталою категорією і може змінюватися з огляду на політичну кон'юнктуру.

З урахуванням позиції представників України необхідний аналіз стану процесуальної реалізації гарантій безпеки держави та захисту її інтересів, визначення шляхів мінімізації негативних наслідків неналежного представництва держави в міжнародних судових інстанціях.

Кресін, О. Перспективи миротворчої діяльності Європейського Союзу в Україні у контексті орієнтирів його зовнішньої та безпекової політики / О. Кресін // Право України. – 2020. – № 12. – С. 42-62.

Аналізуються нормативно визначені пріоритети Спільної зовнішньої і безпекової політики Європейського Союзу (ЄС). На

основі цього досліджується політика ЄС щодо безпеки Східної Європи. Виокремлено основні концепти ЄС у сфері миротворчості й управління кризами: 1) самодостатність, “стратегічна автономія” в ухваленні рішень і здійсненні діяльності; 2) корпоративність інтересів, або “філософія принципового прагматизму”, що фактично ставить безпеку та інтереси ЄС вище за підтримання миру і поширення європейських цінностей у світі; 3) означення території відповідальності ЄС, що виходить з ідеї становлення “кооперативних безпекових порядків” у світі; 4) ідея зони впливу ЄС, що пов’язує безпеку ЄС із безпекою і стабільністю сусідніх держав; 5) підхід “м’якої сили”, в якому миротворчість ігнорується як цілісне явище з його військовими аспектами, натомість обґрунтовується ідея управління кризами.

Стверджується, що позиція ЄС щодо безпеки Східної Європи, і зокрема України, тривалий час визначалася загальними ідеями безпечного сусідства та недоцільності політичної інтеграції цих країн через те, що це наближає кордони Союзу до небезпечних регіонів і може провокувати конфлікти. Показаний зв’язок між формуванням Східного партнерства та російською агресією в Грузії, але фактичним ігноруванням питань регіональної безпеки. Вказується на суттєві зміни у зовнішній політиці ЄС унаслідок агресії Російської Федерації (РФ) в Україні. Аналізується діяльність цивільних місій ЄС в Україні та їх поки що не задіяний потенціал. Робить ся висновок щодо суттєвого значення інструментів зовнішньої політики ЄС у стримуванні агресії РФ, підвищенні стійкості й сприянні економічному розвитку України, її модернізації, але малоімовірності вирішальної участі ЄС у відновленні її територіальної цілісності за допомогою миротворчої діяльності.

Бабін, Б. Міжнародно-правові аспекти реінтеграції територій / Б. Бабін // Право України. – 2020. – № 12. – С. 63-73.

Стаття присвячена аналізу міжнародно-правового виміру механізмів реінтеграції територій, відторгнутих від держав через їхню окупацію, спробу анексії або формування на цих територіях квазідержавних утворень чи частково визнаних держав. Особлива увага приділена правовим механізмам, які були застосовані Федеративною Республікою Німеччина стосовно возз’єднання зі Східною Німеччиною, та Хорватією щодо відновлення сталого розвитку й усунення наслідків конфлікту на деокупованих територіях. Висвітлено позиції пострадянських країн, а саме Азербайджану, Грузії та Молдови, щодо перспектив реінтеграції

окупованих територій, правової оцінки режиму таких територій, захисту населення та відновлення їхніх прав. Досліджено універсальні норми міжнародного права, застосовні до питань реінтеграції територій. Окреслено ситуацію, яка постала перед Україною щодо реінтеграції власних територій, зокрема у міжнародно-правовому вимірі, та вказано на її об'єктивні особливості.

Порушені у статті питання ускладнюються їх істотним політико-правовим значенням, зокрема для науковців, залежно від країни їхнього походження, що зумовлює порівняно невелику кількість об'єктивних праць із окресленої проблематики. При цьому дослідження, здійснені неупередженими авторами третіх країн, як правило, не претендують на глибоке знання передумов конфліктів, національного законодавства залучених у ці конфлікти територій і тим паче на відображення практичної розбудови управління у квазідержавних утвореннях, які формуються на територіях, що підлягають реінтеграції. Крім того, в Україні зазначена проблематика не отримала належного рівня наукового аналізу до 2014 р.

Метою статті є визначення міжнародно-правових викликів, пов'язаних із реінтеграцією державами непідконтрольних територій, зокрема на етапах підготовки реінтеграції та її здійснення, під час та після відновлення контролю над територією, а також зовнішнього реагування на наслідки реінтеграції. Основні результати дослідження полягають у характеристиці таких викликів і формуванні рекомендацій для реагування на них органами державної влади України.

У висновках зазначається, що реінтеграція територій породжує низку міжнародно-правових викликів, які мають різну природу на етапах підготовки до реінтеграції, під час та після відновлення контролю над територією. Основним із них є відповідальність держави за відповідну територію та її населення до, під час та після процедури реінтеграції, а також питання правонаступництва та відповідальності. При цьому вказується, що переговорні процеси з питань припинення вогню та деескалації конфлікту не мають ознак заходів реінтеграції, а захист прав переміщених осіб не завжди є фактором реінтеграції територій.

Гнатовський, М. Судовий фронт збройного конфлікту між Україною та Російською Федерацією / М. Гнатовський // Право України. – 2020. – № 12. – С. 74-85.

Збройний конфлікт між Російською Федерацією (РФ) та Україною, який розпочався у 2014 р., коли Росія окупувала й оголосила про анексію Криму, та продовжився відкритими військовими діями, що призвели до численних жертв і сотень тисяч переміщених осіб у Донецькій та Луганській областях України, продовжується досі. Зважаючи на те що Раді Безпеки Організації Об'єднаних Націй (ООН) було важко домогтися рішучих дій, оскільки держава-агресорка є однією з її постійних членів, наділених правом вето, Україна зверталася до міжнародних судів у пошуках справедливості. У статті розглядаються невід'ємні труднощі, пов'язані з прагненням України встановити справедливість у міжнародних судах.

У роздробленій системі міжнародних судових установ Україна могла подати судові позови у різних судах, залежно від їх юрисдикції. Ця стаття звертає особливу увагу справі Міжнародного суду ООН "Україна проти Росії" щодо застосування Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. У 2019 р. Міжнародний суд ООН вирішив, що він має юрисдикцію розглядати справу по суті стосовно обох конвенцій, що стало великим успіхом судових розглядів України в міжнародних судах. Стверджується, що звернення до "Світового суду" стосовно певних міжнародно-протиправних дій, скоєних РФ у контексті її нападу на територіальну цілісність і політичну незалежність України, не слід сприймати ні як прояв слабкості, ні як зло-вживання міжнародним правосуддям. Майбутнє рішення Міжнародного суду ООН, яке охоплює лише деякі аспекти ситуації, зафіксує хронологію подій та певні причинно-наслідкові зв'язки та, серед іншого, значно обмежить можливість виправдати агресивні дії Росії. Делегітимізація міжнародно-протиправних актів повинна сприяти відновленню самих основ міжнародного правопорядку, підірваного війною Росії проти України.

Саяпін, С. Агресія, міжнародне право та міжнародні інституції: уроки для України / С. Саяпін // Право України. – 2020. – № 12. – С. 86-99.

Сучасне міжнародне право містить адекватні матеріально-правові норми, спрямовані на запобігання і припинення актів агресії з боку держав, проте ефективність цих положень послаблюється процесуальними недоліками, властивими, зокрема, діяльності Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй (ООН). Доти, доки всеосяжна реформа ООН не усуне ці процедурні недоліки, Генеральна

Асамблея і Міжнародний суд ООН повинні більш активно брати участь у реагуванні на загрози миру, порушення миру та акти агресії. Важливу роль у підтриманні міжнародного миру і безпеки також відіграють регіональні організації безпеки, а також міжнародні органи й установи, що здійснюють контроль за дотриманням, зокрема, міжнародних норм у сфері прав людини, міжнародного гуманітарного права, морського права й екологічного права. Навпаки, незважаючи на активацію юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо злочину агресії 17 липня 2018 р., Суд навряд чи буде переслідувати фізичних осіб за злочин агресії, а національні судові переслідування або відповідні процеси в Африканському суді з прав людини і народів є більш імовірними.

Автор доходить висновку, що міжнародне право щодо застосування сили вимагає посилення. Ефективність системи колективної безпеки ООН, заснованої на провідній ролі Ради Безпеки, є обмеженою, хоча Раді слід віддати належне за запобігання третій світовій війні. Після етапу відносно плідної співпраці між членами Ради Безпеки (1990–2003 рр.) у ній знову виникли розбіжності, особливо щодо Сирії та України. Тому роль інших головних органів ООН – зокрема Генеральної Асамблеї та Міжнародного суду – у реагуванні на незаконне міжнародне застосування сили повинна зростати. Хочеться сподіватися, що перспективна реформа ООН створить більш функціональну систему глобальної колективної безпеки.

Тимченко, Л. Міжнародно-правова відповідальність Російської Федерації за терористичні та кібертерористичні дії в Україні / Л. Тимченко, М. Яцишин // Право України. – 2020. – № 12. – С. 100-115.

Агресія Російської Федерації (РФ) проти України, розпочата у 2014 р., призвела до нищівних наслідків. Перебуваючи в умовах гібридного конфлікту, Україна стала середовищем здійснення різноманітних атак, зокрема терористичних і кібертерористичних.

Встановлення обставин кожного конкретного інциденту та притягнення до відповідальності РФ є першочерговим завданням для підтримання міжнародної безпеки, зниження рівня світової терористичної загрози, а також відновлення миру і справедливості в Україні.

Метою статті є визначення та комплексний аналіз можливостей притягнення РФ до міжнародно-правової відповідальності за

терористичні та кібертерористичні дії в Україні відповідно до чинних норм міжнародного права.

Докази причетності РФ до організації та підготовки незаконних збройних формувань для вчинення на території України терористичних актів є численними. Вони перебувають у розпорядженні правоохоронних органів України, Казахстану, Чехії, обговорюються у межах роботи органів міжнародних міждержавних організацій, розміщені на відкритих інформаційних майданчиках засобів масової інформації. Вчені у своїх наукових працях вдало підсумували свідчення, на підставі яких можна зробити однозначний висновок про відповідальність РФ за скоєння терористичних дій і за причетність до них, встановлений зв'язок терористичних угруповань “Донецької Народної Республіки” та “Луганської Народної Республіки” з російською владою.

Варто окремо відзначити інтенсифікацію кібератак на території України, починаючи з 2014 р., за участю, сприяння і фінансування РФ. Фактичні підстави притягнення РФ до міжнародно-правової відповідальності за кібертерористичні акти на території України можна розглядати з позиції порушення зобов'язань, встановлених міжнародними договорами у сфері протидії тероризму. Відсутність безпосередніх вказівок на конкретні кібератаки, які відбувалися на території України, у позовній заяві Уряду України до Міжнародного суду ООН від 16 січня 2017 р. про порушення Російською Федерацією зобов'язань за Міжнародною конвенцією про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 р. та за Міжнародною конвенцією про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1965 р. (Україна проти Російської Федерації), а також у матеріалах справи, що перебувають у публічному доступі, обумовлено загальною невизначеністю засад застосування норм міжнародного права до кіберпростору.

Беззаперечними є факти здійснення кібератак на території України саме з російської інформаційної інфраструктури, а також за участю Збройних сил Російської Федерації, що підтверджується у заявах багатьох держав, рішеннях міжнародних організацій, зокрема і Європейського Союзу. Держава зобов'язана не надавати свідомого дозволу для використання кібернетичної інфраструктури, яка перебуває на її території або під її контролем, для здійснення негативних і незаконних дій проти іншої держави. Ба більше, держава зобов'язана вжити всіх необхідних та ефективних заходів, аби зупинити таку протиправну діяльність.

РФ заперечує наявність підстав для відповідальності за вчинені терористичні та кібертерористичні дії. Завдання України – продовжити розслідування справ, інтенсифікувати розпочаті провадження, вести пропагандистську (роз'яснювальну) роботу у межах міжнародних організацій, через двосторонні перемовини, розповсюдження знань на рівні суспільства.

Визначення способів притягнення РФ до міжнародно-правової відповідальності за здійснені терористичні і кібертерористичні атаки на території України є важливою умовою для відновлення справедливості, відшкодування завданих збитків, а також елементом розвитку державного контуру безпеки, зокрема й кібернетичної.

Письменський, Є. Колабораціонізм у сучасній Україні як кримінально-правова проблема / Є. Письменський // *Право України*. – 2020. – № 12. – С. 116-128.

Сьогодні питання колабораціонізму, його поняття, ознаки та види, межі юридичної відповідальності колаборантів тощо набувають особливої значущості в Україні, враховуючи триваючу досі окупацію частини її суверенних територій, що відбулася з початком російської агресії, поєднаної з використанням гібридних методів ведення війни. Водночас явище колабораціонізму, досить ретельно розглянуте у працях учених-істориків, у юридичній науці дотепер залишається недостатньо вивченим. Порушена проблема хоч стабільно і перебуває в центрі уваги українських фахівців і представників влади, проте навіть не наблизилася до належного розв'язання. Про це свідчить констатована відсутність чіткої та вивіреної позиції правників стосовно підходів до правового реагування на поведінку громадян України, які, проживаючи на окупованій території, співпрацюють із державою-окупанткою, необхідності їх зміни та визначення узгоджених засад правового впливу на таких осіб.

Метою статті є оглядовий розгляд проблеми колабораціонізму як сучасного явища, що виникло та продовжує існувати у зв'язку з окупацією частини території України, у кримінально-правовому дискурсі.

З'ясовано, що окремі українські правники, які розглядали у своїх працях той чи інший кримінально-правовий аспект колабораціонізму, дотепер не наблизилися до розв'язання ключових проблем, що виникають у зв'язку з необхідністю вдосконалення юридичного механізму протидії посяганням на державну та воєнну

сфери безпеки. Підкреслюється, що брак однотайності та переконливості в обраних прийомах такого вдосконалення, а також відсутність побудованої на науково обґрунтованих висновках моделі нормативного врегулювання колабораціонізму здатні ускладнити перспективний процес деокупації території України.

Кримінально-правова проблематика колабораціонізму має істотний потенціал для її подальшого більш глибокого наукового розроблення, що дасть змогу подолати прогалини науки кримінального права в цій сфері й отримати нові теоретичні та практичні здобутки. Насамперед відповідні напрацювання є важливими з позиції повноцінної реалізації прогностичної функції, яку виконує сучасна кримінально-правова наука (як показує досвід України, другорядне ставлення до цієї функції з виникненням явища колабораціонізму призвело до розгубленості та хаотичності наукових думок, нездатності сформулювати ефективні науково-практичні рекомендації). Завчасне прогнозування змін у кримінально-правовому регулюванні відповідної сфери відносин мало б сприяти мінімізації суперечливих знань і, як наслідок, швидкому та якісному розв'язанню комплексу досліджених проблем.

Кориневич, А. Перехідне правосуддя для України: *Per Asp̄era ad Astra* / А. Кориневич, Т. Короткий // Право України. – 2020. – № 12. – С. 129-149.

Міжнародний збройний конфлікт, викликаний збройною агресією Російської Федерації (РФ) проти України призвів до значної кількості викликів суверенітету, територіальній цілісності, національній безпеці України, та спричинив появу потреби у здійсненні відповіді агресору, включаючи питання деокупації, реінтеграції тимчасово окупованих територій України та постконфліктного регулювання. Визначено, що однією з таких особливостей є застосування перехідного правосуддя як інструменту постконфліктного регулювання. Адже перехідне правосуддя – досить поширена форма постконфліктного регулювання, яка завдяки чіткому набору своїх основних елементів і принципів в останні десятиліття досить гнучко застосовувалася в різних постконфліктних та (або) поставторитарних суспільствах.

Мета статті – окреслити загальні рамки можливості й доцільності застосування концепції перехідного правосуддя в Україні – не лише як механізму, який сприяє постконфліктному врегулюванню, а й який спрямований на припинення міжнародного збройного конфлікту.

Перехідне правосуддя розглядається як комплексний механізм, що включає чотири основних елементи: реалізацію права знати правду про перебіг подій збройного конфлікту; інституційні реформи як гарантію неповторення збройного конфлікту; заходи з відшкодування шкоди потерпілим від збройного конфлікту; притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні найтяжчих злочинів (зокре ма, злочину геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів). Відзначено, що кожен із цих елементів перехідного правосуддя деякою мірою реалізується в Україні вже зараз, коли продовжує тривати міжнародний збройний конфлікт, викликаний агресією РФ, а також тимчасова окупація Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, частин Донецької та Луганської областей.

Визначено, що в Україні нині відсутнє концептуальне закріплення перехідного правосуддя у нормативно-правовому акті; також визначальним є суспільний консенсус щодо окремих аспектів запровадження перехідного правосуддя в Україні, а його реалізація в нормативному акті – лише результат суспільного консенсусу. Проте альтернативи запровадженню перехідного правосуддя в Україні немає. Це – напрацьований світовий досвід; вивірені практикою декількох десятків збройних конфліктів і постконфліктного врегулювання принципи; захист жертв конфлікту, сучасні підходи до впровадження стандартів прав людини у постконфліктний період; подолання безкарності та баланс між невідворотною кримінальною відповідальністю за грубі порушення прав людини, воєнні злочини, злочини проти людяності та іншими формами відповідальності, амністією за менш тяжкі злочини; встановлення істини про причини та події збройного конфлікту, формування спільного бачення історії, документування злочинів та пам'ять про жертв конфлікту; гарантії неповторення конфлікту в майбутньому.

Мірошниченко, М. Історія українського права у фокусі глобальних викликів сучасності / М. Мірошниченко // Право України. – 2020. – № 12. – С. 158-172.

Стаття присвячена проблемі місця та ролі історії українського права в системі української юридичної освіти в умовах її потужної комерціалізації та зміщення акцентів у підготовці майбутніх фахівців – юристів у бік утилітаризму та ремісництва. Авторка наголошує, що одним із головних недоліків такої підготовки юристів є те, що вона спрямована, перш за все, на формування навичок і компетенцій у

сфері вузької спеціалізації. При цьому всі інші навички і компетенції, які корелюють із поняттям “людський фактор”, наріжною гранню якого є морально духовна і морально-психологічна складові, вважаються другорядними чи взагалі зайвими. Хоча, власне, завдяки людському фактору в минулому і виникло право. Як це сталося? Відповідь дає історія права.

Метою статті є привернути увагу наукової та освітянської спільноти до обговорення питання про актуальність дослідження та викладання дисципліни “Історія українського права” у національних університетах України, які покликані забезпечувати умови для отримання студентами фундаментальних знань і плекати національно орієнтовану еліту з високим рівнем інтелігентності. Без неї зміцнення української державності на тлі викликів, перед якими опинилася Україна на початку третього тисячоліття, не має перспективи.

Порушено питання про актуальність дослідження та поглибленого вивчення у національних університетах України історії українського права у фокусі глобальних викликів сучасності. Авторка звертає увагу на те, що науковою настановою на користь збереження історії українського права зі статусом обов’язкової дисципліни в навчальному процесі є трансдисциплінарна методологія, яка оголошена ЮНЕСКО провідною в організації освітнього процесу в XXI ст.

Аналізується предметна сфера дисципліни “Історія українського права” через призму актуалізації знань, набутих студентами в процесі її вивчення, для застосування у практичній площині юридичної діяльності на користь України й українського народу, навіть за умов, коли отримання юридичної освіти розглядається як комерційний проект. Головне, щоб при цьому не втрачалось відчуття реальності. Історичний правовий досвід виступає запобіжником на цьому шляху. Вивчаючи цю дисципліну, студент отримує практично орієнтований зріз знань про історичний досвід (як негативний, так і позитивний) наведення справедливого правового порядку відповідно до ментальних уявлень українського народу (як культурно історичної спільності народів, що проживали і проживають на теренах України з найдавніших часів) про справедливість і вимоги законів природного права.

Мартинюк, Р. Форма правління, встановлена первинною редакцією Конституції України: труднощі класифікації / Р. Мартинюк // Право України. – 2020. – № 12. – С. 173-183.

Мета статті – встановити особливі риси форми правління, закріпленої первинною редакцією Конституції України, а отже, здійснити її коректну наукову класифікацію.

Ухвалена 28 червня 1996 р. Конституція України запровадила форму правління, конституційні ознаки якої засвідчують умовність її визначення як змішаної республіканської. Риси цієї форми правління спричинили суттєве спотворення сутності змішаної республіки. Форма правління принципово обмежувала вплив Верховної Ради України на виконавчу владу й адміністративно підпорядковувала її Президенту України. Тому форма правління забезпечувала не рівновагу “розділених влад”, а домінуючу роль Президента України в державному механізмі. Первинна редакція Конституції України не встановлювала деяких принципово важливих елементів змішаної республіки. Зокрема, не закріплювала парламентської інвеститури Кабінету Міністрів України як умови його повноважності. Можливість парламентської відповідальності останнього залежала від політичної волі Президента України, а рівень впливу Глави держави на виконавчу владу усував її дуалізм. За таких умов застосування стримувань і противаг до Президента України з боку Верховної Ради України виявилось суттєво ускладненим, а для Кабінету Міністрів України взагалі неможливим. Хоча структурно Президент України не був поєднаний із жодною з конституційно визначених влад, фактично він виявився главою виконавчої влади. Це засвідчували такі повноваження Президента України, як право призначати членів Уряду, нічим не обмежене право зміщувати їх із посад, право припиняти повноваження Кабінету Міністрів України, право скасовувати урядові акти та ін.

Попри те, що форма правління виявляла очевидну функціональну подібність до президентської республіки, вона не була тотожна і їй. Форма правління, закріплена первинною редакцією Конституції України, не виявляла “жорсткого” поділу влади і передбачала інститути, нетипові для президентської форми правління. Тому встановлену первинною редакцією Конституції України форму правління неможливо визначити ні змішаною республіканською, ні президентською. З огляду на рівень президенціалізації форми правління, було б помилково розглядати її і як часткове відхилення від змішаної республіки. По суті, встановлену первинною редакцією Конституції України форму правління неможливо адекватно класифікувати в межах узагальненого трихотомічного поділу республік. Науково коректним є її визначення перехідною президенціалізованою республікою.

Клименко, О. Сучасні тенденції розвитку законодавства про статус народного депутата України / О. Клименко, Ю. Данилюк // Право України. – 2020. – № 12. – С. 184-199.

Метою статті є визначення сучасних тенденцій розвитку інституту правового статусу народного депутата України на основі дослідження законодавчих ініціатив, поданих на розгляд Верховної Ради України.

Стаття присвячена дослідженню актуальних питань розвитку інституту правового статусу народного депутата України. З огляду на важливість обов'язків народного депутата України можна констатувати його визначальну роль у державному механізмі. Встановлено, що нині найдискусійнішими залишаються, зокрема, питання депутатської недоторканності, імперативного мандата, особистого голосування народних обранців, розміру заробітної плати, дотримання норм депутатської етики. Ці питання вже неодноразово були предметом законодавчих ініціатив, що подавалися на розгляд Парламенту багатьох скликань. Доведено, що запропоновані законодавчі механізми за порушення порядку особистого голосування народними депутатами передбачали: встановити відповідальність (переважно кримінальну); запровадити особисте голосування за допомогою електронної системи із застосуванням сенсорної клавіші з фіксацією результатів голосування тощо. Аналіз законопроектів стосовно заробітної плати парламентарів показав, що вони мали на меті встановити, зокрема, таке: граничний розмір заробітної плати; заборону збільшення розміру заробітної плати та інших матеріальних винагород протягом чинності повноважень народних депутатів тощо. Що стосується дотримання парламентарями норм депутатської етики, то законопроекти запроваджували такі новації: створення Служби парламентського пристава; встановлення адміністративної відповідальності народних депутатів, посадових осіб, громадян за порушення дисципліни та норм етики на пленарному засіданні Парламенту та ін.

Важливі вектори розвитку законодавства про статус народного депутата України об'єктивно відображені у відповідних програмних і директивних документах.

У контексті вирішення питань про особисте голосування парламентарів та дотримання норм депутатської етики науковці пропонують: за порушення народними депутатами обов'язку особисто голосувати на засіданнях Верховної Ради України встановити політичну відповідальність, яка має наставати у формі

формалізованих (правових) санкцій, що застосовуються до суб'єктів прийняття політичних рішень; запровадити в Україні інститут заступника депутата парламенту, що сприятиме вирішенню проблеми "кнопкодавства"; ухвалити кодекс поведінки депутатів як дієвий інструмент підтримки депутатської етики, чинник ствердження суспільної довіри та партнерських відносин між владою і громадянами.

Публічне право = Публичное право = Public law : наук.-практ. юрид. журн. / Всеукр. громад. орг. "Майбутнє країни", Ужгород. нац. ун-т. – Київ : [б. в.], 2011. – Виходить щоквартально.

Публічне право. – 2020. – № 2.

Савчин М. В. Суспільний інтерес як критерій обмеження прав людини та боротьба із пандемією коронавірусу / М. В. Савчин // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 5-22.

У статті проаналізовано, чому усталений порядок речей атакує не лише права людини, але й суспільний інтерес через суперечливий характер ухвалення управлінських рішень в Україні та деяких зарубіжних країнах. Розкрито основні юридичні механізми забезпечення боротьби з пандеміями, виходячи із міркувань суспільних інтересів як критерію обмеження прав людини. Визначено місце і роль суспільного інтересу у конституційному праві, суспільної необхідності у структурі принципу пропорційності, конституції у структурі подолання криз та конституційних засобів подолання пандемії коронавірусу крізь призму суспільного інтересу. Зроблено висновок, що основоположні права можуть обмежуватися на засадах суспільної необхідності, критерієм чого служить епідеміологічна безпека. При цьому не може мати місце посягання на сутнісний зміст на свободу пересування, свободу вибору роду занять, зокрема підприємницької діяльності, права на доступ до медичної допомоги. Під час застосування таких обмежувальних заходів у разі оголошення надзвичайного стану в Україні чи окремих місцевостях слід виходити із потенційної загрози невизначеному колу людей з боку носіїв хвороб. У субстантивному значенні суспільні інтереси виражаються у гарантованості доступу до матеріальних і духовних благ, які є надбанням усього суспільства. У співвідношенні між суспільним та публічним інтересом вбачаються відносини підзвітності та підконтрольності публічної влади

суспільству. У процедурному значенні для застосування екстраординарних заходів захисту має існувати вага підстава, ступінь істотності та значущості якої визначається у конкретному випадку (на локальному чи національному рівнях).

Голєв, О. Є. Пряма дія конституційних прав людини як антикризовий інструмент охорони та захисту прав людини в умовах пандемії COVID-19 / О. Є. Голєв // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 29-30.

Кризові процеси в Україні та світі, що пов'язані із тривалим поширенням COVID-19, формують нові виклики для світового співтовариства, чи не найскладнішим з яких є пошук балансу між необхідністю введення карантинних заходів, метою яких є забезпечення безпеки усіх і кожного, та окремими правами людини.

У сучасних умовах існує необхідність розробки антикризового інструменту, що допоможе захистити конституційні права та конституційний лад. Дієвим інструментом захисту конституційних прав людини можна визнати їх пряму дію, яка випливає зі статті 8 Конституції України. Тому метою цієї статті є розкриття значення і ролі прямої дії конституції в якості інструментарію подолання кризових явищ у світлі доктрини прав людини. У цій статті продовжено дослідження складових частин прямої дії конституційних прав, які мають практичний потенціал для підвищення рівня захисту прав людини. Зокрема, запропонований механізм забезпечення прямої дії конституційних прав може бути застосований під час розв'язання проблемних питань, які виникають під час пандемії COVID-19. Аргументовано, що дієвим інструментом захисту конституційних прав людини, особливо в кризові періоди, може стати пряма дія конституційних прав людини. Зроблено висновок, що пряма дія конституційних прав не допускає свавільного використання тексту Конституції органами державної влади, які можуть змінювати зміст конституційних категорій у спосіб, що надмірно обмежує конституційні права. У статті розглянуто можливість запровадження в Конституції особливого режиму епідеміологічної небезпеки, зміст якого відповідав би наявним викликам конституційним правам людини. Запропоновано ввести в доктрину конституційного права поняття «конституційний сценарій». Під ним слід розуміти передбачену приписами Конституції системно організовану процедуру прийняття рішень, наслідками яких є обмеження конституційних прав особи задля відвернення нагальних

критичних загроз. Видами конституційного сценарію є воєнний стан, надзвичайний стан і стан епідеміологічної небезпеки.

Бурченко, Ю. В. Недоліки у протоколах за порушення статті 44-3 КУпАП / Ю. В. Бурченко // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 31-36.

Дослідження присвячене вивченню недоліків у протоколах за порушення статті 44-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Відмічено, що не так давно державні органи влади внесли зміни до вже наявних та затвердили ряд нових законодавчих актів, спрямованих на запобігання поширенню інфекційних хвороб. У зв'язку із цим уповноважені державні органи на складання протоколів почали допускати помилки. Наведено статистику відповідно до якої Національною поліцією України, складено понад 6000 адміністративних протоколів про порушення карантинних заходів. Автор статті здійснив комплексний аналіз судових рішень і поділив недоліки за порушення статті 44-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення на такі види: 1) відсутність складу правопорушення; 2) повернення адміністративних матеріалів на доопрацювання; 3) притягнення до відповідальності за порушення статті 44-3 КУпАП. Автор статті навів статистику невідповідності складених протоколів за порушення статті 44-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення законодавству України. У статті відмічено, що суди часто відправляють постанови до органів, які їх склали для належного оформлення, але тут виникає правова колізія, бо відповідно до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції не допускаються закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до протоколу про адміністративне правопорушення, а також унесення додаткових записів після того, як протокол про адміністративне правопорушення підписано особою, стосовно якої його складено. Особливу увагу автор звертає на порядок оформлення матеріалів уповноваженими державними органами за порушення санітарного законодавства, які регламентуються Інструкціями відповідних державних органів. Зроблено висновок, що основними причинами закриття проваджень у справах за порушення статті Кодексу України про адміністративні правопорушення є те, що у протоколах, які знаходяться у судах, не відмічено, які саме нормативні акти недотрималась особа та в чому суть правопорушень, помилки в протоколах, а саме відсутня інформація, яка повинна міститись у протоколі, неправильно визначений суб'єкт правопорушення,

неправильно вказана інформація про суб'єкта правопорушення, не зібрано достатньої кількості доказів, не вказана інформація про свідків. Автор статті пропонує на законодавчому рівні розробити Методичні рекомендації під час складання протоколів за порушення статті Кодексу України про адміністративні правопорушення для того, щоб правоохоронна та судова системи діяли злагоджено.

Максименко О. Дитина як спеціальний суб'єкт адміністративного права у процесі реалізації ювенальної політики України / О. Максименко // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 37-44.

У статті розглянуто поняття адміністративного права України, проаналізовано наукові підходи до суб'єктів адміністративного права України. Охарактеризовано дитину як фізичну особу, яка не досягла 18 років. Наголошено на здатності дитини самостійно відповідати за свої протиправні вчинки після досягнення 16-річного віку. Згідно зі статтею 13 КУпАП України, до осіб віком 16–18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються відповідні заходи впливу, передбачені статтею 24-1 КУпАП: 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або сувора догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їхньою згодою, а також окремим громадянам на їхнє прохання. Зазначено, що розбудова ювенальної політики в Україні вимагає від органів державної влади запровадження новітніх способів задоволення інтересів дітей з обов'язковим урахуванням забезпечення їхніх найкращих інтересів. Досліджено особливості дитини як спеціального суб'єкта адміністративного права в процесі реалізації ювенальної політики України. Доведено, що обов'язковою умовою визнання фізичної особи суб'єктом адміністративного права є наявність у неї елементів адміністративної правосуб'єктності. У адміністративному праві України варто розглядати правосуб'єктність із елементами правоздатності, дієздатності та деліктоздатності. Автором визначено основи ювенальної політики України та правового статусу дитини в адміністративному праві. Проаналізовано зміст Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року. Визначено недоліки адміністративного законодавства щодо захисту прав дитини та розглянуто пропозиції з його удосконалення. Аргументоване авторське визначення дитини як спеціального

суб'єкта адміністративного права України в процесі реалізації ювенальної політики. Визначено, що дитина є суб'єктом адміністративного права як фізична осудна особа, яка є носієм прав і обов'язків перед державою, а також до неї як до громадянина держава має низку прав та обов'язків.

Маслова, А. Б. Ефективність діяльності суб'єктів публічного адміністрування: адміністративно-правовий вимір / А. Б. Маслова // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 45-54.

У статті здійснено спробу здійснити адміністративно-правовий вимір ефективності діяльності суб'єктів публічного адміністрування. На підставі узагальненого огляду та контекстуального аналізу окремих вищенаведених думок на природу ефективності публічного адміністрування встановлено, що загалом у фокусі уваги дослідників перебуває соціально-економічний вимір результативності діяльності публічної адміністрації із відповідними показниками економічного та суспільного характеру (майновий стан, рівень прибутку, фінансове становище, рівень безробіття, умови праці, якість адміністративних послуг та їх відповідність суспільним потребам тощо). Визначаючи правильність спрямування векторів дослідження природи публічної адміністрації на задоволеність інтересів людини та суспільства, відзначено, що вибраний у межах цього дослідження адміністративно-правовий ракурс вивчення порушеної проблематики зумовлює необхідність пошуку правових аспектів ефективності діяльності суб'єктів публічного адміністрування, зміст яких так само має охоплюватися потребами конкретної людини зокрема або суспільства загалом, але при цьому має відбивати рівень відповідності функціонування владних суб'єктів закріпленим у законодавстві правам та свободам особи у публічній сфері. Доведено, що ефективність публічного адміністрування має комплексний та багатогранний характер, контексти якого можуть мати економічний, безпековий, соціальний, психологічний, екологічний, правовий та інші ефекти. Зауважено, що адміністративно-правовий аспект ефективності публічного адміністрування дає змогу оцінити діяльність відповідних суб'єктів з точки зору їх здатності створити достатні умови для якомога повнішої реалізації приватною особою свого адміністративно-правового статусу у публічній сфері, наприклад, за рахунок високої якості адміністративних послуг, їх доступності, оптимальності організаційних умов відповідних адміністративних процедур, якості підзаконної нормотворчої діяльності та інших факторів.

Федчишин С. А. Дипломатичні ранги як спеціальні звання дипломатичних службовців / С. А. Федчишин // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 55-66.

Стаття присвячена дослідженню дипломатичних рангів, які встановлені законодавством України про дипломатичну службу, їх значення, особливостей присвоєння та позбавлення. Підкреслено, що дипломатичні ранги не лише відображають місце дипломатичного службовця у службовій ієрархії (у поєднанні із дипломатичною посадою), свідчать про відповідний рівень професійної компетентності у сфері зовнішньополітичної діяльності, а й можуть позитивно впливати на мотивацію дипломатичних службовців, певним чином відзначаються на рівні оплати праці дипломатичних службовців, використовуються серед заходів їх заохочення тощо. Автор підкреслює, що одними із сутнісних ознак дипломатичного рангу є суб'єкти, яким вони присвоюються. Вказано на неузгодженість законодавства України у частині регулювання суб'єктів, яким присвоюються дипломатичні ранги: з одного боку, норми-дефініції, яка закріплює поняття «дипломатичний ранг» та вказує, що такі ранги присвоюються дипломатичним службовцям (ч. 1 ст. 24 Закону України «Про дипломатичну службу»), а з іншого – норм цього Закону України (ч. 6 ст. 22, ч. 3 та 5 ст. 25) та Указу Президента України «Про Перелік дипломатичних посад, приписаних до дипломатичних рангів», які передбачають присвоєння дипломатичних рангів і деяким іншим особам, котрі не обіймають дипломатичних посад. Запропоновано усунути таку неузгодженість шляхом внесення змін до Закону України «Про дипломатичну службу». На думку автора, недоліком сучасного стану регулювання є відсутність спеціального підзаконного нормативно-правового акта, який би систематизував норми, що регулюють порядок присвоєння та позбавлення дипломатичних рангів, забезпечував його детальне регулювання. Запропоновано: по-перше, у Законі «Про дипломатичну службу» передбачити право Президента України визначати порядок присвоєння та позбавлення дипломатичних рангів; по-друге, детально врегулювати порядок присвоєння та позбавлення дипломатичних рангів на рівні Указу Президента України. Це можна зробити шляхом внесення змін до Указу Президента України «Про Перелік дипломатичних посад, приписаних до дипломатичних рангів».

Банчук-Петросова О. В. Міжнародні механізми захисту прав та особливості їх застосування в умовах карантину / О. В. Банчук-Петросова // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 67-72.

У статті розглянуто міжнародні механізми захисту прав та особливості їх застосування в умовах карантину. З'ясовано, що карантинні обмеження створюють певні перешкоди на шляху користування правами і свободами встановленими відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Встановлено, що деякі уряди недобросовісно використовують кризу Covid-19 як підставу для обмеження прав та свобод більшою мірою, ніж того потребують заходи профілактики. Встановлено, що пандемія COVID-19 дає цілком законні підстави для прийняття радикальних заходів державами-членами з метою захисту здоров'я населення. Ці заходи можуть обмежувати права та свободи людини, закріплені в конституціях держав-членів, а також у міжнародних та європейських документах з прав людини, таких як: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Конвенції МОП, Європейська соціальна хартія. Проте вони мають відповідати низці вимог. Обґрунтовано, що повага до всіх прав людини повинна залишатися в основі боротьби з пандемією та підтримки глобального відновлення та потреби подолати важкий вплив кризи на економічні та соціальні права. Covid-19 не повинен використовуватися як привід для обмеження демократичного та громадянського простору, дотримання верховенства права та міжнародних зобов'язань, а також обмеження свободи висловлювання, свободи преси та доступу до інформації в Інтернеті та офлайн. Обмежувальні профілактичні заходи, спрямовані та протидію поширення епідемії, не слід використовувати для обмеження роботи правозахисників, журналістів, ЗМІ працівників та організацій громадянського суспільства. Проілюстровано, як карантин вплинув на діяльність ЄСПЛ. Наведено декілька розглянутих ЄСПЛ справ, пов'язаних з епідеміологічною кризою COVID-19. Акцентується увага на тому, що в умовах запровадження урядами багатьох держав карантинних обмежень важливого значення набувають міжнародні механізми захисту прав людини. Адже, на жаль, далеко не завжди держави дотримуються усіх вимог та принципів запровадження обмежувальних заходів, посягаючи при цьому на основні права та свободи людини.

Грабович, Т. А. Сутність міжнародно-правової відповідальності держави як політико-правової цінності / Т. А. Грабович // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 73-79.

Стаття присвячена висвітленню сутності міжнародно-правової відповідальності держави як політико-правової цінності на підставі аналізу доктринальних джерел та практики міжнародних органів. Визначено, що ідея, що лежить в основі міжнародно-правової відповідальності, гарантує нормативність міжнародного права та відводить положенням про відповідальність держави одне із центральних місць у міжнародному праві. Обґрунтовано, що суверенітет держави та її незалежність у зовнішніх зносинах не може надавати необмежену свободу дій у міжнародному спілкуванні, цілковиту незалежність від інших держав світу та абсолютну ізоляцію на міжнародній арені. Наведено різні позиції щодо визначення правовідносин, які виникають у результаті міжнародно-протиправного діяння. Встановлено, що наслідки міжнародно-протиправних діянь не можуть обмежуватися відшкодуванням або «санкціями»; що правовідносини, які виникають у результаті міжнародно-протиправного діяння, не обмежуються відносинами між державою, що вчинила протиправне діяння, і державою, яка безпосередньо постраждала, а поширюються також на інших суб'єктів міжнародного права. Визначено, що розуміння міжнародної відповідальності держави зазнало кардинальних змін у результаті еволюції самого міжнародного права. Окреслено роль КМП ООН у виробленні норм про міжнародно-правову відповідальність держав та значення Статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 р. для практики держав та міжнародної судової практики, зокрема для Міжнародного Суду ООН; Міжнародного трибуналу з морського права; міжнародних арбітражних трибуналів тощо. Встановлено, що труднощі в досягненні консенсусу щодо основних аспектів міжнародної відповідальності держав свідчить про наявність багатьох суттєвих невизначеностей, що характерні для цієї сфери міжнародного права та потребують свого подальшого ґрунтового вивчення.

Коруц У. 3. Запобігання та протидія пропаганді війни та інформаційним загрозам в Україні / У. 3. Коруц // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 80-87.

У статті обґрунтовано, що Україна фактично знаходиться у стані інформаційної війни, оскільки постійно є об'єктом інформаційної

агресії, пропаганди (навіть невійськового, але негативного соціально-економічного та суспільно-політичного характеру) та тиску в усіх сферах суспільних відносин з боку Росії. Саме тому в таких умовах розроблення та одночасна апробація механізмів і засобів протидії такі пропаганді відзначатимуть їх ефективність/неефективність. Це створюватиме новий інструментарій протидії російській агресії, який за умови відповідного рівня узагальнення та уніфікації можна перетворювати на алгоритм протидії інформаційним загрозам, у тому числі інформаційній війні, та відображати на рівні міжнародно-правових актів. Автор концентрує увагу на необхідності прийняття єдиного законодавчого акта у сфері протидії інформаційним загрозам України, протидії та переслідування пропаганди війни та забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Цей закон повинен увібрати в себе основні принципи, в тому числі міжнародно-правові, щодо реалізації інформаційної безпеки, мінімізації військових та інших загроз у частині протидії пропаганди війни та будь-якої дискримінації у відношенні до української держави, українського народу тощо. Наголошено, що сучасний тренд у сфері державної політики забезпечення правового закріплення міжнародних механізмів протидії та кримінального переслідування за злочини у сфері пропаганди війни повинен зміщуватися не лише в бік ратифікації, приєднання та імплементації окремих норм і положень в національне законодавство, а розроблення власних дієвих інструментів такої протидії. Обгрунтовано важливість запровадження таких механізмів, які сприятимуть підвищенню рівня організаційної забезпеченості процесів протидії війни, оптимізуватимуть динаміку процесу протидії та координацію зусиль різних органів державної влади, чия владно-управлінська діяльність спрямована не лише на кримінальне переслідування, але і на створення засад попередження пропаганди війни, моніторинг випадків її появи в інформаційному просторі та захист його від негативних наслідків зовнішньої агресії. Той факт, що сучасний КК України визначає пропаганду війни як кримінальне правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, дає всі підстави стверджувати про можливість розробки нової родової сукупності злочинів у сфері інформаційної та гібридної війни, оскільки сьогодні пропаганда війн все частіше розглядається саме як елемент останньої, особливо враховуючи практичний характер окремих проявів такої війни з боку РФ по відношенню до України, який має сучасні негативні наслідки для міжнародного правопорядку

та регіональної безпеки у Східній Європі. Правове закріплення будь-яких механізмів, заходів, засобів міжнародно-правової відповідальності чи заходів протидії пропаганди війни обов'язково повинно мати відповідний супровід на рівні національного законодавства. Ефективність лише міжнародно-правового переслідування буде недостатньою без наявності легальних підстав застосування до особи, що скоїла злочин у вигляді пропаганди війни, заходів державного примусу в межах кримінального переслідування та притягнення до кримінальної відповідальності. Лише це характеризуватиме ефективність системи протидії таким злочинам.

Ходаківська Д. М. Внутрішнє право міжнародних організацій / Д. М. Ходаківська // Публічне право. – 2020. – № 2 – С. 88-98.

Стаття присвячена з'ясуванню особливостей внутрішнього права міжнародних організацій і його співвідношення з міжнародним правом. Доводиться, що, хоча міжнародні організації в сучасному розумінні з'являються ще в 1919 р., питання їхнього «внутрішнього життя» протягом тривалого часу були позбавлені власного комплексу норм і регулювалися національним правом, колізійними прив'язками міжнародного приватного права та загальними принципами права. Подальше визнання необхідності існування внутрішнього права міжнародних організацій привело до формування двох протилежних позицій щодо його природи: як нового окремого правопорядку (*sui generis*) і як частини міжнародного права, хоч і відносно самостійної. У статті критично розглядаються обидві позиції та наводяться аргументи, що викликають сумніви в можливості рішуче схилитися до будь-якої з цих позицій. Зроблено висновок про неможливість однозначно визначити природу внутрішнього права міжнародних організацій, адже, з одного боку, основою внутрішнього права будь-якої міжнародної організації є міжнародний договір – установчий акт міжнародної організації, а з іншого боку, наявна істотна невідповідність між суб'єктами й джерелами міжнародного права та внутрішнього права міжнародних організацій. Окрема увага приділена спробі визначити перелік джерел внутрішнього права міжнародних організацій на підставі наукових праць і роботи Комісії міжнародного права ООН: 1) установчий акт міжнародної організації; 2) ухвалені організацією акти, зокрема рішення та резолюції; 3) усталена практика організації; 4) укладені організацією угоди з третіми сторонами; 5) обов'язкові для організації судові чи

арбітражні рішення. Окремо розглядається кожне з названих джерел.

Подкопаєв, С. В. Якість кримінального процесуального закону як умова результативної та ефективної діяльності прокурора / С. В. Подкопаєв // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 99-105.

У статті розглядаються питання якості Кримінального процесуального кодексу України як нормативної основи діяльності прокурорів. Звертається увага на те, що недоліки законодавства безпосередньо і негативно впливають на результативність та ефективність діяльності прокурорів та прокуратури загалом, попри всі добросовісні намагання правозастосувача (тобто конкретного прокурора, органу прокуратури) забезпечити належне виконання професійних обов'язків чи реалізувати відповідну компетенцію. Наголошується на необхідності забезпечення чіткості, зрозумілості та достатності законодавчих приписів з огляду на спеціально-дозвільний тип правового регулювання діяльності державних органів, який забороняє все, крім дозволеного законом. В іншому разі можливе виникнення ситуацій, за яких фактично досягти соціально бажаних результатів для державного органу неможливо саме в результаті недосконалості правового регулювання його діяльності. Формулюються пропозиції щодо вдосконалення законодавства з огляду не лише на необхідність попередити ризик непропорційного втручання в права та законні інтереси учасників кримінального провадження, але й насамперед як чинника, що впливає на діяльність прокурорів – суб'єктів забезпечення «ефективності кримінального судочинства», як про це згадується у п. 1 Рекомендації R (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя. У цьому сенсі йдеться про необхідність приведення змісту КПК України відповідно до положень ст. 1311 Конституції України та про необхідність доопрацювання змісту п. 2 цієї статті Конституції. Крім того, про необхідність наділення прокурора правом відстороняти слідчого від здійснення досудового розслідування за наявності відповідних підстав для цього, передбачених КПК України, у разі неефективного досудового розслідування або за умови допущення ним порушень закону, а також правом ініціювати питання про притягнення його до дисциплінарної відповідальності та інше.

Роскошна Н. Г. Медіація у рамках угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим / Н. Г. Роскошна // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 106-112.

У цій статті аналізується такий альтернативний спосіб вирішення спорів, як медіація, що розглядається у рамках угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим. Автор досліджує впровадження медіації у кримінальний процес України і наводить актуальність запровадження цього альтернативного способу вирішення спору у законодавство України. Спираючись на міжнародно-правову практику, а також на сучасний стан української правової системи автор доходить висновку про необхідність такого запровадження. Також у статті аналізується вибраний українськими законодавцями шлях до запровадження цього альтернативного способу вирішення спорів у кримінальний процес на базі наявного законопроекту «Про медіацію». Разом із тим автор наводить питання, які не регулюються ні законопроектом, ні наявним Кримінальним процесуальним кодексом України, на які потрібно звернути увагу. У статті аналізуються вимоги до медіатора, які, на думку автора, повинні бути більш жорсткими, вбачаючи специфіку медіації саме у кримінальному процесі, а також порушуються питання про доступ до цієї послуги незахищених верств населення, які неспроможні заплатити кошти медіатору. Особлива увага звертається саме на безпечність процесу медіації, тому що саме від цього залежить сприйняття суспільством такого нововведення. На думку автора, це одне з ключових питань, яке треба обговорювати і яке повинне регулюватись на законодавчому рівні. Основне питання, яке порушує автор, – доцільність впровадження медіації у рамках наявної у Кримінальному процесуальному кодексі України процедури, а саме угод про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим, аналізується логіка законодавця та доцільність саме такого шляху впровадження. Розглядається філософсько-правовий аспект вбудовування медіації в інститут угод про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим, оскільки важливо, щоб медіація не втрачала жодних якостей, елементів і принципів, які її характеризують. На підставі проаналізованого законодавства та нового законопроекту «Про медіацію» автор статті робить висновки стосовно порушених у статті питань.

Николайчук, Л. М. Суругатне материнство: суть, проблеми та правове регулювання / Л. М. Николайчук, Н. М. Купчак, Б. Р. Срібна // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 113-120.

У статті викладено теоретичні та практичні проблеми правового регулювання. Зокрема, дається загальна характеристика сім'ї та її аналіз; поняття «сурогатна матір». Вказано про Україну як одну із держав, у якій дозволене суругатне материнство, та названо нормативно-правові акти. А також здійснено посилання на статтю 123 Сімейного кодексу України та розкрито її суть з цього приводу. Звернуто увагу на недолік щодо специфічності договору про суругатне материнство. У матеріалах статті зазначена можливість доступу до інформації про наявність суругатних агентств саме в Україні. Згадано перший офіційний договір про суругатне материнство та про один з перших випадків суругатного материнства у Сполучених Штатах Америки, а саме «Справа немовляти М.». Крім цього, викладено зміст двох типів суругатного материнства та вказано на ту форму, яку використовує Україна (гестаційну форму). Подано дані про фактори зниження рівня процесу усиновлення, що призводить до суругатного материнства. Зазначено, що багато сімейних пар із США та інших країн вдаються до пошуку суругатних матерів в Україні у зв'язку з доступною ціною. У статті здійснено дослідження проблем, котрі виникають не тільки в теорії, а й на практиці реалізації допоміжних репродуктивних технологій – суругатного материнства. А також законодавче регулювання таких правовідносин та необхідність прийняття нового міжнародного законодавства для подолання цих проблем. У публікації звернуто увагу на економічні аспекти, етичні питання, відображено сформульовану пропозицію щодо вдосконалення законодавства про суругатне материнство. Наголошено на відсутності детального міжнародного регулювання, яке справді ускладнює та затримує процес застосування методів допоміжних репродуктивних технологій – суругатного материнства в тих країнах, де воно є законним, зокрема в Україні. Вказано на певні ризики, перспективи та важливість значення «Міжнародної конвенції про суругатне материнство». Відзначено, що держави повинні працювати в унісон, створюючи докладний протокол у цілях забезпечення продуктивності та захисту всіх сторін. Підкреслено важливість удосконалення й українського законодавства: прийняття законів України, які би спростили та систематизували процедуру здійснення суругатного материнства. Наведено приклади проєктів

українських законів «Про допоміжні репродуктивні технології» і про «Допоміжне материнство».

Гулик, А. Г. Поняття оптимізації цивільного судочинства: огляд концептуальних підходів / А. Г. Гулик // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 121-127.

Стаття присвячена вивченню основних наукових підходів до визначення поняття «оптимізація цивільного судочинства». Автор зазначає, що оптимізація ще не входить у понятійно-категоріальний апарат науки цивільного процесуального права. З одного боку, це цілком зрозуміло, враховуючи універсальність даного поняття, можливість його використання для осмислення процесів, що далеко виходять за межі правового регулювання. З іншого – вічні реформи судової влади та процесуального законодавства зумовлюють необхідність їх осмислення і оцінки ефективності, значний інтерес до засобів, способів і методів оптимізації і вдосконалення цивільної процесуальної діяльності. Обґрунтовується, що використання категорії «оптимізація» передбачає розкриття її сутності та змісту, в тому числі крізь призму аналізу в цілому правосуддя у цивільних справах або окремих стадій та інститутів громадянського процесуального права. Доводиться теза, що категорія «оптимізація» із самого початку не властива правовій науці. Незважаючи на свою неправову природу, категорія «оптимізація» знаходить застосування як методологічний інструментарій пізнання правовідносин. У роботі аргументується, що цивілістична наука порівняно недавно стала оперувати поняттям «оптимізація». Найчастіше дослідники не дають самого визначення оптимізації, вважаючи це зайвим у силу зрозумілості даної категорії або з яких-небудь інших причин. Нерідко оптимізація зв'язується з раціоналізацією судових процедур, що приводить авторів до визначення основних напрямів вдосконалення цивільного процесуального законодавства. Головне, що об'єднує всі авторські позиції, – необхідність змін. А засоби досягнення можуть бути дуже різними, від спрощення процесуальних правил, більш стислих термінів здійснення цивільних процесуальних дій до введення нових процесуальних конструкцій. Автор пропонує аналізувати проблему оптимізації в контексті визначення факторів, що сприяють усуненню або зменшенню процесуальної недостатності або надмірності при поставленні цілях і завданнях цивільного судочинства. У зв'язку із цим оптимізація може бути представлена як процес створення таких судових процедур, що сприяють збереженню ресурсів учасників процесу і суду, а також

формуванню для них очікуваного і зручного стану системи цивільного судочинства, при одночасному забезпеченні досягнення поставлених завдань і гарантій здійснення цивільної процесуальної діяльності.

Батанов, О. Еволюція конституційної юстиції в Україні та цінності конституціоналізму (рецензія на монографію доктора юридичних наук, професора М.В. Савчина «Конституційна юстиція та забезпечення конституційного порядку: 2005–2020»1) / О. Батанов // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 128-131.

Бутирська, І. Загальні принципи права: природно-правовий та позитивістський підходи до їх розуміння / І. Бутирська // Публічне право. – 2020. – № 2. – С. 132-133.

Публічне право. – 2020. – № 3.

Берченко, Г. В. Конституційний контроль за внесенням змін до конституції: зарубіжний досвід / Г. В. Берченко // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 9-16.

У статті розглянуто зарубіжний досвід конституційного контролю за внесенням змін до конституції. Стверджується, що генетично конституційний контроль з'явився у зв'язку з необхідністю перевіряти на відповідність конституції законодавчих актів парламенту. Проте нині сформувалася значна практика органів конституційної юрисдикції щодо попереднього або наступного контролю за законопроектами/законами про внесення змін до конституції. Водночас цей підхід має свої позитивні і негативні сторони. При цьому в деяких країнах панує доктрина заперечення юрисдикції органу конституційного контролю щодо відповідних актів про внесення змін до конституції. Стверджується, що лише в деяких країнах Конституційний суд має право брати участь у процедурі внесення змін до Конституції. Попередній контроль є досит рідкісним процедурним механізмом. У правовій доктрині і в практиці органів конституційного контролю різних країн сформувалося два різних підходи щодо наступного контролю. Відповідно до першого підходу орган конституційного контролю не наділений повноваженнями перевірки законів про внесення змін до конституції (Франція, Бельгія, Мексика). Протилежний підхід полягає у наявності права органу конституційного контролю перевіряти конституційність закону про внесення змін до конституції (Молдова, Німеччина).

Робиться висновок про те, що досвід наступного контролю за законом про внесення змін до конституції є украй важливим для того, щоб зробити висновки щодо юридичної позиції КСУ в рішенні від 30 вересня 2010 року, щодо інтерпретації якої до сих пір точаться активні і гострі дискусії. Важливою насамперед є позиція відносно того, що апріорі наявність або відсутність права наступного конституційного контролю за внесенням змін до конституції відрізняється залежно від конституційного регулювання і позиції самого органу конституційного контролю з цього приводу у відповідній країні. Тому насамперед необхідно аналізувати не саме право щодо такого контролю, заперечуючи (чи схвалюючи) його апріорі, а механізм його реалізації, можливі юридичні проблеми в цьому плані.

Буханевич, О. М. Конституційний Суд України: до питання про місце в системі розподілу влад / О. М. Буханевич, А. М. Івановська // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 17-27.

У статті проаналізовано правову природу Конституційного Суду України, визначено особливості цього органу, які відрізняють його від судів системи судоустрою, а також визначено місце Конституційного Суду в системі поділу влади в Україні. Характеризуючи співвідношення правового статусу Конституційного Суду України та судів системи судоустрою, автори визначили такі відмінні риси: спеціальна система законодавства, що регулює порядок діяльності Конституційного Суду, відмінність у формуванні між судами системи судоустрою та Конституційним Судом, відмінності у процесуальних формах здійснення повноважень, різна предметна компетенція, відмінності в юридичній природі актів Конституційного Суду України та судів системи судоустрою. На підставі аналізу особливостей правової природи Конституційного Суду України визначено, що цей орган, організаційно і функціонально не входячи ні в одну з гілок влади, є гарантом ефективного функціонування системи поділу влади. Він знаходиться у сфері забезпечення державної організації в цілому, будучи органом держави, який, здійснюючи конституційний контроль, забезпечує реалізацію державної влади. Акцентується увага на тому, що для того, щоб ефективно реалізовувати функцію конституційного контролю і бути тим гарантом забезпечення балансу влади, Конституційний Суд України повинен знаходитися поза політичним впливом, його політична функція може і повинна здійснюватися тільки у формі конституційного контролю. Саме в

цьому випадку позиція Конституційного Суду як органу, який здійснює державний контроль за станом конституційної законності, має правове значення і юридичні наслідки, обов'язкові для учасників конституційно-правових відносин. Незалежність Конституційного Суду України від сфери політики є однією із ключових передумов забезпечення верховенства Конституції України та реального поділу влади.

Кононенко, Ю. С. Демократія – влада більшості або технологія циркуляції політичних еліт?/ Ю. С. Кононенко, С. В. Джолос // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 28-44.

У статті критично осмислено сутність народовладдя. Обґрунтовано, що демократія є не владою народу чи пануванням більшості, а технологією циркуляції політичних еліт та здобуття влади меншістю за рахунок та часто всупереч інтересам суспільства. Вказано на клептократичну сутність демократії, оскільки переможці намагаються повернути свої витрати на вибори або «відпрацювати» їх на користь своїх спонсорів. Зосереджено увагу на ризиках балансування демократії між тиранією (прихід до влади А. Гітлера шляхом демократичних виборів; диктатура монобільшості) й охлократією («козацька демократія», «шляхетська демократія»). Проакцентовано, що демократія не виключає жорстокого правління і зневаги до прав людини, адже впродовж історії органічно поєднувалася з рабовласництвом. Виявлено суперечність між ідеями демократії (визнання народу джерелом влади, свобода, обмеження влади держави, поділ влад, виборність і тимчасовість правління) та єством державного суверенітету як у внутрішньому аспекті (верховенство, абсолютність, постійність, єдність, неподільність, незалежність і необмеженість державної влади), так і в зовнішньому (вплив іноземних спецслужб на формування громадської думки, залежність легітимності виборів від визнання міжнародної спільноти). Піддано критиці т. зв. «право на повстання» як крайню форму демократії і вказано, що революції є виявом політичного авантюризму і породжують хаос, терор, розруху, громадянську війну, іноземну інтервенцію, втрату територій. Окреслено олігархічну природу окремих держав, що пропагують народовладдя, адже наявність двопартійної системи дає можливість олігархії фінансувати діяльність обох партій, які лише імітують можливість вибору і демократію та слухняно виконують волю замовника. Висловлено припущення, що реальні відносини між державами світу є «грою з нульовою сумою» і розглянуто

демократію як завідомо згубну модель, що нав'язується Заходом державам третього світу. Запропоновано альтернативні демократії форми організації суспільно-політичного буття (аристократія, партократія, авторитаризм, етатизм, епістократія, ноократія, меритократія, справократія) тощо.

Лисенко, В. Громадянська журналістика та реалізація права на інформацію / В. Лисенко // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 45-51.

У статті досліджено доктринальні підходи до визначення сутності поняття «громадянська журналістика». Зазначено, що громадянська журналістика сформувалась як альтернативний інститут офіційним засобам масової інформації завдяки активній інформаційній діяльності користувачів Інтернету. Основна відмінність громадянської журналістики полягає у тому, що її представниками є непрофесійні журналісти. Зазначено, що громадянська журналістика не є тотожною категорією суспільної, публічної журналістики. З огляду на те, що залученими до створення новітніх медіа виявились як професійні журналісти, так і звичайні громадяни, фактично сформовано три напрями їхньої діяльності: по-перше, це діяльність професійних журналістів поза межами ЗМІ; по-друге, це діяльність користувачів Інтернету щодо створення інформаційного контенту, ведення власних інформаційних блогів, сайтів; по-третє, співпраця професійних та громадянських журналістів. Виділено позитивні та негативні риси громадянської журналістики. До переваг громадянської журналістики слід віднести: активне залучення широкого кола суб'єктів до обговорення актуальних для суспільства, економіки, країни питань надання широкого розголосу питанням, які не висвітлюються в офіційних ЗМІ через складність їх вирішення, редакційний цензор; висвітлення інформації «так, як вона є», що дозволяє доводити до широкого загалу важливі дані, які можуть бути не лише суспільно корисними, а й попереджати про певні небезпеки, ризики тощо; оперативність доведення інформації, а також реакції на неї зі сторони читачів; формування тематичного поля для проведення журналістських розслідувань представниками офіційних ЗМІ. Ризики громадянської журналістики: недостовірність інформації, оскільки масові інформаційні потоки не підлягають ретельній перевірці, непоодинокими є випадки поширення інформації, яка не ґрунтується на фактах, дослідженнях, або просто є фейковою; поширення інформації, яка може призводити до дестабілізації суспільства, розпалення конфліктів, паніки.

Нестор, В. Р. Спеціалізовані дослідження міського самоврядування в Україні / В. Р. Нестор // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 52-58.

У статті здійснено аналітичний огляд праць фахівців із конституційного та інших галузей права, які присвячено спеціалізованим проблемам міського самоврядування. Резюмовано, що станом на 1 вересня 2020 року до таких праць варто відносити дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Ю.Ю. Бальція «Правовий статус міського голови в Україні», В.Д. Шаповала «Конституційно-правовий статус сільського, селищного, міського голови в Україні», Ю.М. Кириченко «Адміністративно-правові засади діяльності міського голови», М.М. Добкіна «Адміністративно-правовий статус виконавчих органів міських рад», С.В. Березовської «Правове регулювання фінансової діяльності органів місцевого самоврядування», Р.А. Джабраїлова «Господарська правосуб'єктність міста». Узагальнено ті положення, які можуть стати у пригоді дослідникам національного міського самоврядування. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають в аналізі праць фахівців із конституційного права, які присвячені загальним питанням міського самоврядування.

Чистоколяний, Я. В. Конституційно-правові аспекти напівпрезидентської форми правління в Україні / Я. В. Чистоколяний // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 59-69.

У статті досліджуються конституційно-правові аспекти напівпрезидентської форми правління в Україні. Науковці нерідко доводять, що саме вона становить «золоту» середину між «чисто» президентською і «чисто» парламентарною системами і є більш підходящою для пострадянських і постсоціалістичних держав на етапі переходу від авторитарного до демократичного режиму. Автор розглядає основні концепції напівпрезидентства (semipresidentialism), передусім М. Дюверже, Р. Елджі, М. Шугарта, Д. Кері та інших. Належну увагу він приділяє й результатам досліджень українських правників і політологів. У статті на основі застосування найбільш поширених концепцій розглядуваної системи показується, що за конституційним «дизайном» форма держави в Україні відповідає конститутивним ознакам напівпрезидентського режиму. Але стосовно типу останнього автор доходить висновку, що критеріям «парламентсько-президентського» або відповідно західної термінології – «прем'єр-президентського»,

він відповідає не повністю. Конституційні повноваження президента наближають його до президентсько-парламентського типу. Наявний конституційний «дизайн» приховує можливості виникнення і зміцнення авторитарних тенденцій у президента, його бажання домінувати у виконавчій гілці влади і відповідно – конфліктів між главою держави і прем'єр-міністром. Такими повноваженнями не володіє жодний президент в Європі, за винятком Росії й Білорусії. Розглянуті положення дають змогу дійти висновку, що проблема «моделі» напівпрезидентської форми правління в Україні поки що не вирішена на достатньо задовільному рівні. Конституційна «архітектура», дійсно, приховує можливості для авторитарних тенденцій, так само як для конфліктів між президентом і прем'єр-міністром, у яких перший завдяки цій «архітектурі» набуває переваги над другим, намагаючись домінувати у виконавчій гілці влади. Цим пояснюється необхідність подальшого дослідження конституційно-правових аспектів «напівпрезидентіалізму» у країні. Серед них комплекс питань щодо законодавчого органу, конституційної юстиції тощо. Отримані нові знання, безперечно, збільшать інтелектуальний ресурс для вдосконалення організації та всієї діяльності державного апарату.

Гуйван, П. Д. Правове гарантування вільного волевиявлення особи: міжнародна правозастосовна практика / П. Д. Гуйван // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 70-78.

Ця стаття присвячена науковому дослідженню актуального питання стосовно забезпечення в цивілізованому суспільстві вільного висловлення своїх думок, позицій і міркувань. Особливо важливим є доступ до засобів масової інформації. Наголошується, що поняття «висловлення» охоплює не лише виявлення поглядів за допомогою слів, а поширюється також на різні способи оприлюднення, висловлення своїх ідей назовні. Також воно передбачає різні технічні засоби оприлюднення. Наголошується, що лише декларування права на свободу думки й слова є недостатнім, набагато більш важливим виявляється наступний крок – встановлення конкретних гарантій їх реалізації, тобто закріплення певних умов і засобів, що забезпечують існування свободи слова й інформації в демократичному суспільстві. У роботі аналізуються міжнародні акти, спрямовані на встановлення належного юридичного оформлення відносин у досліджуваній царині. Вказується на значну роль, яку в практичній сфері дотриманням вказаних та інших основних засад здійснення права на

самовираження відіграє спеціально створена інституція – Європейський суд із прав людини. Під час аналізу фавул конкретних справ цього органу часто вбачається колізія публічного та приватного інтересу. Суд напружував низку положень, що дають змогу знайти необхідний баланс інтересів. Він досягається шляхом співставлення інтересів різної соціальної ваги й надання переваги в кожному окремому випадку більш суспільно прийнятному публічному чи приватному праву, яке нині потребує захисту. На конкретних прикладах із судової практики наведено необхідне застосування вказаних критеріїв. Автор підтримує тезу ЄСПЛ, згідно з якою завданням ЗМІ є не тільки передавати певну інформацію та ідеї: громадськість також має право на їх отримання. Посадові публічні особи неминуче і свідомо відкриті для пильного контролю з боку як журналістів, так і широкої громадськості. Відповідно, межі прийнятних коментарів є ширшими щодо політика як такого, ніж щодо приватної особи. Однак і журналісти мусять дотримуватися правил етики, надаючи точну й достовірну інформацію. У разі виходу за вказані «червоні лінії» право на вільне висловлення своїх поглядів може бути обмежене.

Бозкурт, М. В. Ціннісні та етичні засади академічної доброчесності / М. В. Бозкурт // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 79-86.

У статті здійснюється аналіз чинників, які впливають на доброчесну поведінку в академічному середовищі, та досліджується взаємозв'язок між моральними цінностями учасника наукового співтовариства та цілісністю дослідницького процесу. Проведено аналіз робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, які досліджували вплив етичних цінностей на доброчесну поведінку. Виділено основоположні цінності академічного середовища високих моральних принципів відповідно до Бухарестської Декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі (2004), такі як: чесність, довіра, справедливість, повага, надійність та відповідальність. Підкреслюється, що кожний людський вчинок як наслідок обраного рішення в ситуації морального вибору так чи інакше стосується інтересів інших людей, суспільства. Вчинок є наслідком рішення (в ситуації морального вибору) і порушує інтереси інших людей чи задовольняє ці інтереси. Рішення приймається на підґрунті сформованих моральних цінностей, так би мовити на підставі власного морального кодексу. Зазначається, що зростаюча роль науки у суспільному житті зумовила формування

спеціальних ознак наукового пізнання, таких як: система ціннісних орієнтацій, об'єктивність, системність, перевіряємість, раціональність, методологія дослідження. У статті підіймається питання особистої та соціальної відповідальності учасника освітнього процесу і шляхи боротьби з недоброчесною поведінкою в академічному середовищі. Акцентується увага на тому, що у випадку зміни поведінки учасника освітнього процесу в позитивну сторону, що виникла через страх виявлення порушення та страх покарання, не слід виключати його спробу вести в оману в ситуаціях, коли особа буде вважати, що вірогідність виявлення порушень буде доволі низькою. А тому робиться висновок, що рефлексивні практики студента чи викладача, які працюють зі студентом над їхнім плагіатом, мають потенціал до внутрішніх змін, що призводять не тільки до зовнішніх змін, таких, як оригінальність роботи, а й і до внутрішніх, які запорукою тривалої доброчесності індивіда. Підкреслюється, що до явища академічної доброчесності потрібно підходити з позитивної точки зору, як до чогось, що закладено в університетській культурі, а не просто як до негативної відповіді на обман.

Кулик Я. І. Проблеми визначення поняття публічного управління у сфері фізичної культури та спорту / Я. І. Кулик // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 87-93.

Наукова стаття присвячена визначенню поняття публічного управління у сфері фізичної культури та спорту. Зокрема, у статті аналізуються підходи до визначення поняття публічного управління, які пропонуються як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками в галузі адміністративного права. У науковій статті з'ясовано, що поняття «публічне управління» не зводиться лише до діяльності органів виконавчої влади. Безпосередньо під час визначення поняття публічного управління у сфері фізичної культури та спорту з'ясовано перелік суб'єктів, які беруть участь безпосередньо у здійсненні публічного управління в сфері фізичної культури та спорту, серед яких, зокрема, Верховна Рада України як законодавчий орган держави; Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади; центральні органи виконавчої влади, зокрема Міністерство молоді та спорту України як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в молодіжній сфері, сферах фізичної культури і спорту, національно-патріотичного виховання; Президент України як глава держави; органи місцевого

самоврядування та суди. Також у статті розмежовано поняття «публічне управління у сфері фізичної культури та спорту» від іншого суміжного поняття «державна політика у сфері фізичної культури та спорту», які між собою мають спільні ознаки та досить часто вживаються в законодавстві як тотожні. Проте в процесі дослідження визначено, що поняття «публічне управління у сфері фізичної культури та спорту» та поняття «державна політика у сфері фізичної культури та спорту» не є тотожними, а співвідносяться між собою як частина та ціле, тобто управлінський аспект охоплює собою тільки функціонування органів державної влади, а державна політика у сфері фізичної культури та спорту виражається у визначенні напрямів розвитку сфери загалом, а тому ототожнювати їх недоречно. Окрім того, у науковій статті проаналізовано характерні ознаки, які притаманні публічному управлінню у сфері фізичної культури та спорту, що загалом дали змогу сформулювати авторське визначення поняття публічного управління у сфері фізичної культури і спорту.

Лемеха Р. І. Актуальні напрями вдосконалення правового регулювання й адміністрування митних режимів в Україні / Р. І. Лемеха // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 94-103.

У науковій публікації досліджуються актуальні напрями вдосконалення правового регулювання й адміністрування митних режимів в Україні. Зазначається, що митний режим є комплексом взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їхній правовий статус, умови оподаткування й зумовлюють їх використання після митного оформлення. Формулюється висновок про те, що до актуальних напрямів удосконалення правового регулювання митних режимів в Україні варто віднести завершення процесу адаптації національного законодавства у сфері правового регулювання митних відносин до норм і принципів права ЄС, а також внесення змін до чинного Митного кодексу України в частині процедури, критеріїв і методів визначення митної вартості товарів. До актуальних напрямів удосконалення адміністрування митних режимів в Україні запропоновано віднести максимальну автоматизацію митних процедур у процесі митного оформлення товарів і здійснення митного контролю дотримання норм митного й податкового законодавства. Зазначається, що роль суб'єктів владних повноважень органів Державної митної служби України в процесі

ухвалення рішення щодо пропуску товарів через митний кордон повинна бути зведена до мінімуму. Використання технологій штучного інтелекту дасть змогу мінімізувати корупційні ризики в роботі органів публічної адміністрації та неупереджено виявляти факти порушення митного законодавства суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Зазначається, що, зважаючи на мету національної держави набути повноправного членства в Європейському Союзі, наближення національних митних правил і процедур до стандартів і принципів ЄС є ключовим завданням публічної адміністрації в Україні.

Олійник А. В. Нормативно-правові засади забезпечення захисту соціально-економічних прав людини / А. В. Олійник // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 104-112.

У статті визначено нормативно-правові засади забезпечення захисту соціально-економічних прав людини. Систему соціально-економічних прав і свобод людини й громадянина визначено як сукупність прав і свобод, оснований на конституційних принципах свободи економічної діяльності, з метою створення, забезпечення та захисту ринкових відносин, свободи праці, єдиного економічного простору, рівності й захисту всіх форм власності, підтримки конкуренції та обмеження монополій. Соціально-економічні права віднесено до системи конституційних прав. До системи соціально-економічних прав особи віднесено право на працю; право на відпочинок; право на страйк; право на власність (приватну); право на підприємницьку діяльність; право на охорону здоров'я; право на соціальний захист; право на житло; право на освіту; свобода літературної, художньої, технічної та наукової діяльності; право на достатній життєвий рівень; право на безпечне довкілля. Наголошено, що нормативне закріплення міжнародних стандартів забезпечення реалізації соціально-економічних прав у Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські й політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права, Конституції України свідчить про їх універсальний характер як критерію відповідності розвитку та формування правової держави. Наголошено, що реалізація та захист соціально-економічних прав, закріплених у вищезазначених актах, повинні бути забезпечені державою незалежно від рівня економічного розвитку. До проблем нормативно-правового регулювання застосування законодавства з питань забезпечення реалізації соціально-економічних прав віднесено відсутність єдиного

комплексного підходу до розв'язання питання дії нормативно-правових актів у часі. Обґрунтовано, що врегулювання спорів, пов'язаних із реалізацією особою соціально-економічних прав, вимагає від суду розв'язання проблеми правової невизначеності правозастосування законодавчих і підзаконних актів.

Сірант М. М. Інструментальна основа механізму адміністративно-правового регулювання забезпечення екологічної безпеки / М. М. Сірант // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 113-122.

Стаття присвячена дослідженню інструментальної основи механізму адміністративно-правового регулювання забезпечення екологічної безпеки, що є частиною загального правового механізму, метою якого є екологічна безпека. Зазначено, що механізм забезпечення екологічної безпеки є складним комплексним утворенням, що передбачає сукупність організаційних, економічних і правових засобів. Інструментальну основу механізму адміністративно-правового регулювання забезпечення екологічної безпеки в Україні становлять відповідні методи та форми. Проаналізовано теоретичні підходи до класифікації методів і форм у сфері, що досліджується. Розглянуто контрольні-наглядові інструменти (державний контроль і нагляд використання, охорони та відтворення природних ресурсів, моніторинг навколишнього середовища, нормативи, ліміти, правила, інструкції, регламенти) адміністративно-правового регулювання забезпечення екологічної безпеки, заходи превенції та профілактики адміністративних правопорушень в екологічній сфері. Надано пропозиції щодо підвищення ефективності механізму адміністративно-правового регулювання забезпечення екологічної безпеки. Акцентовано на тому, що екологічна безпека – це складна видова категорія громадської безпеки, тому категорію «екологічна безпека» потрібно розглядати в кількох аспектах. Із соціально-правового погляду екологічна безпека – це стан захищеності особистих, політичних, соціально-економічних прав громадян; матеріальних цінностей суспільства й держави від несприятливого впливу навколишнього середовища, від наслідків екологічних аварій і техногенних катастроф. З організаційного погляду екологічна безпека – це зведення до мінімуму небезпеки природному середовищу, людині, суспільству й державі за допомогою системи адекватних заходів політичного, ідеологічного, інформаційного, економічного та правового характеру. Адміністративне право в забезпеченні екологічної безпеки відіграє домінуючу роль. Нормами адміністративного права визначаються об'єкти навколишнього середовища й адміністративно-правові режими їх використання та

охорони; закріплюється правовий статус органів виконавчої влади як основних суб'єктів забезпечення екологічної безпеки; визначається система адміністративно-правових засобів охорони природних об'єктів; встановлюється адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення. Зроблено висновок, що забезпечення екологічної безпеки необхідно розглядати в кількох аспектах, а саме як: складник охорони навколишнього середовища; діяльність, що проводиться паралельно з охороною навколишнього середовища та природокористування. За змістом механізм адміністративно-правового регулювання забезпечення екологічної безпеки містить три блоки: нормативно-інституціональний, процедурно-процесуальний, інструментальний. Провідним із названих блоків є нормативно-інституціональний. Нормативний складник внесено як базову умову в механізм адміністративно-правового регулювання екологічної безпеки.

Сусак М. С. Підстави та критерії процесуального розсуду адміністративного суду першої інстанції / М. С. Сусак // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 123-134.

У межах наукової статті на підставі узагальнення та порівняння чинного адміністративно-процесуального законодавства, судової практики досліджено питання підстав і критеріїв процесуального розсуду адміністративного суду першої інстанції. Автором на основі комплексного аналізу та з'ясування розкрито зміст понять підстав і критеріїв процесуального розсуду адміністративного суду першої інстанції, а також запропоновано розширений перелік підстав і критеріїв процесуального розсуду, які притаманні саме адміністративному суду першої інстанції. Визначено, що до основних підстав процесуального розсуду адміністративного суду першої інстанції віднесено: – застосування аналогії закону; – застосування відносно визначених норм права; – наявність юридичних колізій, суперечностей та прогалин в адміністративному законодавстві; – складність адміністративної справи, неоднозначність її висновків, суперечність доказів тощо; – норми права, що містять оціночні поняття. До критеріїв (ознак) віднесено: 1) норми права; 2) фактичні обставини адміністративної справи; 3) судова практика; 4) навантаження на суддю. Зроблено висновок, що визначення підстав і критеріїв процесуального розсуду адміністративного суду першої інстанції є надзвичайно важливим для практики адміністративного судочинства. Оскільки, суддя адміністративного суду першої інстанції застосовуючи процесуальний розсуд під час відправлення правосуддя у межах

своїх повноважень має чітко керуватися визначеними підставами і критеріями процесуального розсуду. Адже, підстави і критерії процесуального розсуду є постійним та незмінним інструментом визначення змісту, видів, широти застосування адміністративним судом першої інстанції у своїй діяльності процесуального розсуду та являє собою чинники, елементи правової системи, обставини, які надають право судді адміністративного суду першої інстанції на здійснення процесуального розсуду.

Олендер І. Я. Причини виникнення подвійного оподаткування: теоретичний і практичний аспекти / І. Я. Олендер // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 135-139.

У науковому дослідженні здійснено теоретичний аналіз причин виникнення подвійного оподаткування. Надано характеристику практичних аспектів подолання подвійного оподаткування. Встановлено факт виникнення подвійного оподаткування не тільки через відмінність податкових систем держав. Одним із шляхів подолання негативного явища подвійного оподаткування визначено укладання державами угод про уникнення подвійного оподаткування. У роботі здійснено детальний аналіз праць іноземних учених-юристів із проблематики причин виникнення подвійного оподаткування. Визначено наявність декількох тисяч чинних угод про уникнення подвійного оподаткування. Встановлено, що податкові договори стосуються розподілу повноважень податкового органу щодо статей доходу, що виробляються сторонами, які є резидентами однієї договірної держави, та отримуються з джерел, розташованих в іншій договірній державі, причиною чого є те, що подвійне оподаткування виникає через одночасне виникнення права оподаткування джерела країною-джерелом і права оподаткування резидентів країною проживання. Наголошено на трансграничному та транснаціональному характері подвійного оподаткування. У науковій роботі акцентовано увагу на можливості виникнення явища подвійного оподаткування навіть у разі однакового податкового законодавства всіх держав-членів. Проаналізовано генезу розв'язання проблеми подвійного оподаткування в Європі. Встановлено, що основною причиною ухилення від сплати податків (зокрема, і за неналежного врегулювання механізмів усунення подвійного оподаткування) є саме перевищення рівня оподаткування. Досліджено практичний досвід розв'язання проблеми усунення подвійного оподаткування у країнах Європи. Визначено, що питання ухилення від сплати

податків неодмінно постає в разі спроб суб'єктів господарювання зменшити своє податкове навантаження. Наголошено на потребі оподаткування джерела оподаткування або джерела походження, оскільки відсутність такого оподаткування може призвести до виникнення низки дисбалансів в економіці більшості країн, що розвиваються.

Шовкопляс, Г. М. Інвестування через недержавні пенсійні фонди як окрема форма інвестиційної діяльності в Україні / Г. М. Шовкопляс // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 140-146.

Стаття присвячена характеристиці правових ознак діяльності, яка здійснюється недержавними пенсійними фондами, як окремої форми інвестиційної діяльності в Україні. У процесі здійснення господарської діяльності з недержавного пенсійного забезпечення має місце виникнення широкого спектра суспільних відносин, урегульованих нормами господарського, цивільного, адміністративного, фінансового права. Для визначення інвестування через недержавні пенсійні фонди виникають питання щодо її характеристики як форми інвестиційної діяльності. Відповіді на них можна дати шляхом визначення таких понять, як «правовідносини у сфері недержавного пенсійного забезпечення», «об'єкти пенсійного контракту», «об'єкти інвестиційної діяльності», «суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення». Інвестиційна діяльність, яка здійснюється недержавними пенсійними фондами, характеризується такими особливостями: чітко регламентовані напрями інвестування пенсійних активів; певний суб'єктний склад (недержавний пенсійний фонд, який є інвестором); ризиковий характер; недержавний пенсійний фонд є обмеженим суб'єктом недержавного пенсійного забезпечення (під час інвестування коштів пенсійних накопичень він передає всі кошти компанії з управління активами, не маючи можливості самостійно здійснювати інвестування); особливе становище недержавних пенсійних фондів. Під час здійснення недержавного пенсійного забезпечення реалізуються дві функції: соціальна функція (пенсійне забезпечення) та інвестиційна (інвестування коштів і накопичень). Визначено, що недержавне пенсійне забезпечення можна вважати окремою формою інвестиційної діяльності, яка здійснюється професійними інвесторами (недержавними пенсійними фондами) й передбачає передачу коштів пенсійних накопичень за договором довірчого управління керівній компанії з метою як їх примноження,

так і збереження та має місце на ринку інвестиційних послуг в Україні.

Шульга, Є. В. Вплив міжнародних інституцій у сфері забезпечення продовольчої безпеки на аграрний сектор США / Є. В. Шульга, А. В. Чапля // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 147-155.

У статті досліджено вплив міжнародних інституцій на забезпечення продовольчої безпеки аграрного сектору Сполучених Штатів Америки (США). З'ясовано вплив глобалізаційних процесів на продовольчу безпеку світової спільноти. Розкрито особливості наслідків недостатності продовольства та незабезпечення базової потреби людства в харчуванні. Описано категорії суб'єктів діяльності, що впливають на хід подій у глобальній системі харчування. Проаналізовано діяльність урядових організацій, що займаються питаннями продовольства на загальносвітовому рівні. Охарактеризовано роль Організації Об'єднаних Націй (ООН), особливості діяльності Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, Цільової групи високого рівня з проблеми глобальної продовольчої кризи, Конференції ООН з торгівлі й розвитку, Управління ООН з координації гуманітарної діяльності, Департаменту ООН з економічних і соціальних питань, Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва, БРІКС, Співдружності незалежних держав та Всесвітньої торговельної організації. Визначено завдання структур Політичного партнерства з продовольчої безпеки та Діалогу високого рівня з питань біотехнологій у сільському господарстві у структурі Азіатсько-Тихоокеанське Економічне Співробітництво щодо розкриття продовольчих проблем і розвитку сільськогосподарського виробництва. Розкрито особливості наукових досліджень Центру досліджень у галузі продовольчої безпеки США та Американської дієтичної асоціації в США. Оцінено рівень державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників і забезпечення економічної доступності продуктів харчування для населення. Визначено позитивні й негативні наслідки результатів продовольчого забезпечення у США. Наведено особливості діяльності неурядових міжнародних організацій на забезпечення продовольчої безпеки в США та їхню корисність. Розглянуто значення продовольчого банку, продовольчих комор, супових і харчових кухонь, центрів харчування у США.

Чорний, Г. О. Криміналістична характеристика злочинів терористичної спрямованості: теоретичні проблеми формування на сучасному етапі / Г. О. Чорний // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 156-163.

Розглянуто теоретичні питання формування криміналістичної характеристики злочинів терористичної спрямованості в структурі методики розслідування з урахуванням таких питань дослідження, як: визначення поняття «злочини терористичної спрямованості» з урахуванням наукових підходів різних учених. Пропонується розглядати зазначене поняття як у вузькому, так і в широкому й найбільш широкому значеннях цього слова. Надаються ознаки, які притаманні зазначеній дефініції, серед яких розглядається статус особи, яка здійснює акт насилля, мета суб'єкта злочинної акції, коло осіб, проти яких спрямовано злочинне діяння (статус жертви), засоби здійснення злочинних акцій та їхні масштаби (масштабність злочинних дій та їхні наслідки, використання державних органів примусу), правова база здійснення акції (наявність або відсутність законодавчої основи, пряма відповідність акції нормам закону, відповідність самого закону загальноприйнятим нормам міжнародного права); тривалість злочинної акції. Визначено місце криміналістичної характеристики злочинів терористичної спрямованості в структурі методики розслідування злочинів й обґрунтовано потребу її застосування. Особлива увага приділяється вивченню таких елементів, як: способів скоєння злочину, який передбачає систему підготовчих до скоєння злочину терористичної спрямованості дій, безпосередньо сам спосіб скоєння злочину та дії, які спрямовано на приховування злочину; системи найбільш характерних слідів для цього виду злочину («типова слідова картина злочину»); місця, часу й обставин скоєння злочину; особи потерпілого; особи підозрюваного (обвинуваченого). Автор висловив думку щодо наявності кореляційних зв'язків між зазначеними елементами криміналістичної характеристики, серед яких розрізняють особливе практичне значення в структурі елементів криміналістичної характеристики злочинів терористичної спрямованості, між якими встановлено кореляційні зв'язки, а саме: обставини скоєння та місце, час скоєння злочину; особу підозрюваного та спосіб скоєння злочину; особу потерпілого й особу підозрюваного; особу потерпілого та місце, час й обставини скоєння злочину. Зазначені кореляційні зв'язки дають змогу на початковому етапі розслідування виводити типові версії, ефективно організувати розслідування кримінального провадження, планувати та проводити слідчі розшукові гласні та негласні дії.

Тригуб О. В., Долгополов А. М. Особливості предмета доказування у кримінальних провадженнях в аграрному секторі економіки / О. В. Тригуб, А. М. Долгополов // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 164-170.

Стаття присвячена характеристиці основних особливостей предмета доказування у кримінальних провадженнях в аграрному секторі економіки. Проблема збільшення кількості злочинів в аграрному секторі економіки, поява нових, раніше не поширених, способів скоєння злочинів, висока латентність, недостатній рівень розкриття та призначення покарання за ці злочини визнаються авторами актуальними питаннями сьогодні. Для з'ясування основних особливостей предмета доказування у кримінальних провадженнях в аграрному секторі економіки розглянуто специфічні ознаки злочинів в аграрному секторі економіки, їхні поняття, а також поняття предмета доказування загалом, враховуючи, що злочини в аграрному секторі економіки є переважно системними, скоюються в сукупності, у якій виділяють основні й підпорядковані злочини. До того ж їх найчастіше скоюють організовані злочинні групи з розподіленням функцій. Це пояснюється тим, що цей вид злочинної діяльності розрахований на тривалий період і виражається в неодноразовості скоєння злочинів, до того ж у скоєнні їх колективно, відносно стабільним складом учасників. Тобто під час розслідування злочинів такої категорії треба враховувати те, що маєш справу не з окремим злочином чи простою їх сукупністю, а зі злочинною технологією збагачення, що суттєво впливає на структуру предмета доказування в таких кримінальних справах. Незважаючи на внесені зміни та доповнення до чинного КПК України, все-таки з появою складних технологій збагачення, які об'єднують фактично комплекси злочинів в одне ціле, постає необхідність перегляду сучасних концепцій, які закріплено в КПК. Автори сформуливали власну позицію щодо доцільності внесення деяких змін до законодавства в цій сфері. Зокрема, пропонується встановлювати додаткові обставини, що підлягають доказуванню під час розв'язання кримінальної справи в аграрному секторі економіки, а саме: об'єкт злочину, предмет посягання; обставини, що характеризують особу потерпілого; причини й умови, що сприяли скоєнню злочину, та інші.

Черниш, В. В. Стан, структура та динаміка зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги / В. В. Черниш // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 171-180.

Стаття присвячена питанням дослідження окремих кримінологічних показників суспільно-небезпечного діяння, передбаченого статтею 3652 Кримінального кодексу України, а саме: зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, що має високий рівень латентності та характеризується відсутністю ефективної системи кримінологічних засобів запобігання такому діянню, стійкою тенденцією до збільшення випадків скоєння цього злочину, наявністю системних проблем у правозастосуванні відповідної кримінально-правової норми та невеликою кількістю ухвалених судових вироків за скоєне щодо винних осіб і притягнення останніх до кримінальної відповідальності. Автор розкриває безпосередню взаємозалежність між існуючим станом злочинності щодо зловживання повноваженнями у сфері надання публічних послуг з низьким рівнем кримінологічного забезпечення запобігання цьому суспільно-небезпечному діянню. У статті проаналізовано науковий доробок вітчизняних і зарубіжних учених-кримінологів щодо питань дослідження якісних і кількісних показників злочинності, розкрито взаємозв'язок між забезпеченням кримінологічної протидії злочинності та її станом, динамікою та структурою, запропоноване авторське формулювання понять «стан злочинності», «структура злочинності», «динаміка злочинності», що застосовуються, в ході кримінологічного дослідження якісних та кількісних показників зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги. Спираючись на офіційні статистичні дані про роботу правоохоронних органів, відкриті дані Єдиного державного реєстру судових рішень, автором надано кримінологічну характеристику основних якісних і кількісних показників досліджуваного суспільно-небезпечного діяння, зокрема стану, структури та динаміки, окреслено основні тенденції, зокрема щодо сталого збільшення кількості скоєних злочинів із року в рік. Автором акцентується увага на високому рівні латентності суспільно-небезпечного діяння, що призводить до залишення поза увагою правоохоронних та судових органів, а з рештою і вчених кримінологів більшості скоєних злочинів. Надаючи характеристику основним показникам цього злочину у статті окреслено ключові детермінанти, такі як недосконалість законодавчого регулювання процедур надання адміністративних послуг, низький рівень кримінологічної протидії цим злочинам, високий рівень латентності, специфіка правового статусу спеціальних суб'єктів досліджуваного злочину. Завдяки проведеному аналізу стану, структури й динаміки зловживання повноваженнями особами, які надають публічні

послуги, автором підбиваються підсумки та пропонуються шляхи кримінологічної протидії цьому соціально-шкідливому явищу.

Русанова, І. О. Суб'єкти розв'язання питання щодо дисциплінарної відповідальності прокурорів / І. О. Русанова // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 181-187.

У статті розглядаються проблемні питання, які стосуються зміни правової основи організації та діяльності суб'єктів розв'язання питання щодо дисциплінарної відповідальності прокурорів. Зазначається про важливість не лише дисциплінарної процедури, але й особливостей організації відповідних суб'єктів, компетентних у цій сфері, а також їхнього статусу. Надається відповідна статистична інформація про результати роботи Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, а також кадрової комісії з розгляду дисциплінарних скарг про вчинення прокурором дисциплінарного проступку та здійснення дисциплінарного провадження щодо прокурорів. Йдеться про помилковість підходу законодавця в частині припинення ним діяльності Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, склад якої формувався різними за своєю природою суб'єктами, що забезпечувало її незалежність і соціальний контроль за розв'язанням кадрових питань. Констатується факт відходу від досягнутого рівня забезпечення незалежності прокурорів, адже на сьогодні питання про дисциплінарну відповідальність прокурорів розв'язує кадрова комісія, яка була сформована одноособово Генеральним прокурором із фактично підпорядкованих йому працівників. Крім того, сама процедура розгляду кадровою комісією скарг про вчинення прокурором дисциплінарного проступку, здійснення нею дисциплінарного провадження визначається відповідним Порядком, який затверджено так само Генеральним прокурором. Звертається увага на тимчасовий характер діяльності такої кадрової комісії та початок функціонування після 1 вересня 2021 року «відповідного органу, що здійснює дисциплінарне провадження». Ставиться під сумнів логіка та раціональність законодавця щодо зміни ним назви «Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів» на «відповідний орган, що здійснює дисциплінарне провадження», адже порядок їх формування та компетенція є тотожними. Наголошується на тому, що постійні безсистемні зміни в цій сфері, які стосуються статусу уповноважених суб'єктів і відповідних процедур, украй негативно позначаються на забезпеченні незалежності прокурорів і, як наслідок, у більш широкому розумінні – на діяльності прокуратури

загалом, яка згідно зі ст. 1 Закону України «Про прокуратуру» спрямована на захист прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави.

Арешонков, В. В. Мова техніко-криміналістичних досліджень: сутність і значення для розслідування кримінальних правопорушень / В. В. Арешонков // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 188-195.

Стаття присвячена одній із актуальних тем теорії криміналістичної техніки – розділу криміналістики, а саме мові техніко-криміналістичних досліджень. У ній досліджено поняття «мови криміналістики», «мови судових і криміналістичних експертиз». На цій основі визначено поняття «мови техніко-криміналістичних досліджень», окреслено місце мови техніко-криміналістичних досліджень у структурі мови криміналістики та взаємозв'язок з мовою судових і криміналістичних експертиз. У статті наголошується на значенні мови техніко-криміналістичних досліджень для теорії та практики розслідування кримінальних правопорушень. Зазначається, що мова криміналістичних досліджень є тим особливим інструментом, за допомогою якого дослідник може зафіксувати процес теоретичного та емпіричного вивчення відповідного явища та описати результати проведеного дослідження. Підкреслюється, що велика кількість специфічних термінів, якими користуються суб'єкти техніко-криміналістичних досліджень, дозволяє виділити в межах криміналістичної термінології («мови криміналістики») окрему категорію термінів, які власне і утворюють «мову техніко-криміналістичних досліджень». Констатовано, що ці терміни є єдиними для усіх різновидів техніко-криміналістичних досліджень, тобто при описі одного й того ж об'єкта повинна використовуватися одна термінологія незалежно від того, що оформлюється документально – огляд, перевірка за обліками чи криміналістична експертиза. Наголошується, що мова техніко-криміналістичних досліджень є одним із системоутворюючих елементів технології техніко-криміналістичних досліджень, оскільки попри значну кількість суб'єктів техніко-криміналістичних досліджень і різновидів останніх мова техніко-криміналістичних досліджень незалежно від етапу технології дослідження є єдиною. Тому мета використання мови техніко-криміналістичних досліджень вбачається в обґрунтованому та переконливому описі суб'єктом процесу результатів проведеного дослідження, що здатний забезпечити найбільш повне та одноманітне розуміння такого опису

зацікавленими учасниками кримінального процесу та належне орієнтуюче та (або) доказове значення отриманої інформації.

Мінченко Р. М. Юридична техніка внесення змін до цивільного процесуального законодавства України / Р. М. Мінченко // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 196-204.

У науковій статті проаналізовано положення окремих законодавчих актів щодо внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України та акцентовано увагу на окремих недоліках законодавчої техніки, допущених авторами законопроектів у процесі їх підготовки і під час ухвалення Верховною Радою. Звертається увага, зокрема, на юридичні наслідки недотримання правил законодавчої техніки, що полягає в засиллі до Цивільного процесуального кодексу норм матеріального права, які мають міститися в нормативних актах спеціального характеру, що регулюють відповідні матеріальні відносини, які, зі свого боку, є об'єктом цивільного процесуального провадження. Наповнення Цивільного процесуального кодексу окремими матеріальними нормами, відповідно, розширює коло учасників цивільно-процесуальних відносин публічними особами, зокрема такими, як Національне агентство з питань запобігання корупції, що не є суб'єктом цивільних правовідносин і не має жодного матеріального чи нематеріального юридичного інтересу щодо розгляду та розв'язання по суті справи в межах цивільно-процесуального провадження. Підставою вступу (залучення) до участі в цивільній справі третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, є наявність у неї допроцесуального матеріально-правового зв'язку (відносин) з однією зі сторін, унаслідок чого судові рішення в цій справі може вплинути на права або обов'язки цієї третьої особи щодо зазначеної сторони. Водночас така третя особа захищає в судовому процесі власні юридичні інтереси, які тимчасово збігаються з інтересами однієї зі сторін. Очевидно, що Національне агентство з питань запобігання корупції жодним чином не підпадає під ці ознаки. Воно не перебуває зі стороною в жодних матеріально-правових відносинах, які зумовили б вплив судового рішення на права чи обов'язки Національного агентства з питань запобігання корупції. Встановлено невідповідність окремих положень оновленого цивільного процесуального законодавства України принципу юридичної визначеності. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення

змісту деяких положень Цивільного процесуального кодексу України.

Грисюк, В. В. Інституційне середовище адвокатури України / В. В. Грисюк // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 205-214.

У процесі здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі та самостійного розв'язання питань щодо організації своєї діяльності адвокатура формує власне інституційне середовище, відповідно до якого здійснюється адвокатська діяльність. Досягнення належного рівня ефективності та якості адвокатської діяльності зумовлюється багатьма факторами, найважливішими з яких є: нормативне регулювання, освітня, наукова та практична підготовка, професійність, правова активність та інші. Вказані фактори становлять основу для виділення інституційних характеристик адвокатури.

Інституційне середовище можна розглядати у двох аспектах: широкому – у цьому випадку йдеться про сукупність всіх інститутів певної галузі; вузькому – у цьому випадку йдеться про внутрішню побудову основного інституту, сукупність усіх структурних, організаційних і функціональних складників, які його формують. Саме в контексті вузького підходу до розуміння нами буде досліджуватися інституційне середовище адвокатури України. Інституційне середовище утворюється як система однорідних елементів (субінститутів), які регламентовані відособленими соціальними нормами, взаємопов'язані між собою та відцентровані на виконання окремих положень певного генерального завдання (мети) основного для них інституту. Інституційне середовище характеризується особливими організаційними та функціональними зв'язками між субінститутами, які його наповнюють. Аналізуючи адвокатську діяльність, її суб'єктний склад, порядок здійснення нормативної регламентації, ми можемо встановити, що інституціональне середовище адвокатури України – це сукупність однорідних елементів (субінститутів), які регламентовані відособленими соціальними нормами (морально-етичними, законодавчими), взаємопов'язані між собою та відцентровані на виконання окремих положень певного генерального завдання – захисту прав і свобод людини й громадянина, юридичних осіб, представлення їхніх інтересів, надання кваліфікованої правової допомоги. Інституціональне середовище адвокатури України формує правозахисний вектор її діяльності, зумовлює особливості

форми й змісту адвокатської діяльності та виступає орієнтиром її подальшого розвитку. Зазначена сукупність складається з десяти базових груп субінститутів: нормативно-правового забезпечення діяльності адвокатури; морально-етичних норм забезпечення діяльності адвокатури; організаційного самоврядування адвокатської діяльності; освітньої та наукової діяльності; додаткової освітньої та прикладної підготовки; за сферами здійснення (спеціалізації в різних галузях права); за характером правової допомоги; за формою здійснення; за зв'язком із розглядом справ у суді; соціальної відповідальності адвокатури.

Биков, О. Комплексне дослідження конституційного контролю як виду державної контрольної діяльності (рецензія на монографію А. М. Івановської «Конституційний контроль: теорія та практика реалізації») / О. Биков // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 215-218.

Крусян, А. Рецензія на колективну монографію «Право і прогрес: запити громадянського суспільства» / А. Крусян // Публічне право. – 2020. – № 3. – С. 219-224.

Публічне право. – 2020. – № 4.

Берченко, Г. В. Розвиток учення про конституцію: теорія і практика / Г. В. Берченко // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 6-13.

У статті розглянуто історичний розвиток учення про конституцію та відповідну державно-правову практику ухвалення перших писаних конституцій. Констатується, що в літературі постійно точаться дискусії про те, коли саме в світі з'явилися перші конституції, а також хто із самого початку звернувся до поняття конституції в доктринальному розумінні, описуючи відповідне вже існуюче поняття або ж пропонуючи запровадити конституцію як певну ідеальну модель на практиці. Дискусійним є співвідношення конституції й основного закону, сучасного змісту конституції як державно-правового явища. Робиться висновок про те, що вчення про конституцію формувалося поступово, еволюційно. Конституцію почали сприймати як державний устрій або форму правління, не відразу ототожнюючи її з окремим писаним формальним джерелом із відповідною назвою. Паралельно розвивалося вчення про основні закони, під якими розумілися саме норми і правила, хоч їхня форма могла бути різною. Термін «конституція» часто розумівся як

«державний устрій» (Г. Геґель, Ш. Монтеск'є). Натомість у Ваттеля конституція чи не вперше використовується у формальному значенні. Поступово формується вчення про конституцію, а також починається практика ухвалення писаних конституцій (актів із відповідною назвою). Ідея конституції поступово стала ґрунтуватися на вченні про основні закони (fundamental law). Робиться висновок про те, що до появи конституцій у формальному значенні особливо важливо наголосити на її генезі – вона виросла з матеріального значення, будучи доповненою на певному історичному етапі значенням формальним. Щодо формальних конституцій, то традиційно першими вважаються Конституція США 1787 р., Франції 1791 і Польщі 1791 р. (офіційно мала назву Ustawa Rzadowa, або ж «Закон урядовий»). Водночас досить багатою на конституційні акти є історія американських штатів, у яких уперше і був використаний термін «конституція» для позначення саме писаного формального джерела.

Мохончук, Б. С. Правове регулювання передвиборчої агітації в Україні: на межі вільних виборів, свободи вираження поглядів і правової визначеності (поняття, правовий режим, обмеження щодо місць, форм і засобів) / Б. С. Мохончук, А. К. Бінус // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 14-31.

У статті досліджено питання правового регулювання передвиборчої агітації в контексті новел Виборчого кодексу України, зокрема її поняття, правовий режим, обмеження щодо місць, форм і засобів проведення. Авторами проаналізовано міжнародні стандарти (ратифіковані міжнародні договори, рекомендації та звіти Європейської комісії за демократію через право, Організації з безпеки і співробітництва в Європі тощо) та законодавче регулювання агітації у зарубіжних країнах (зокрема, таких як Польща, Литва, Латвія, Естонія, Молдова, Чехія, Канада та ін.). Розкрито особливості правового режиму передвиборчої агітації, а також взаємозв'язки між правом на свободу вираження поглядів і принципом вільних виборів. Наголошено на необхідності забезпечення повноти та правової визначеності законодавчого регулювання обмежень агітаційної діяльності під час застосування загальнодозвільного типу правового регулювання, який використовується в Україні. Проаналізовано поняття передвиборчої агітації крізь призму її ключових ознак – мети та об'єкта. Запропоновано під час ідентифікації мети певної діяльності як агітаційної здійснювати комплексний і контекстний аналіз її

спрямованості (спонукання голосувати або не голосувати) і не обмежуватись формальним встановленням окремих ознак, передбачених у Виборчому кодексі України. Автори вивчають проблеми «дочасної» та «прихованої» передвиборчої агітації, надають пропозиції щодо їх розв'язання. У роботі розглянуто питання юридичної відповідальності (адміністративної та кримінальної) за вчинення підкупу виборців, запропоновано шляхи розмежування правомірної поведінки від протиправної в разі поширення «брендованої агітаційної продукції» та вдосконалення законодавчого регулювання граничної вартості останньої. Наголошено на проблемах правової визначеності під час застосування окремих обмежень щодо передвиборчої агітації, обґрунтовано доцільність встановлення заборони на її проведення в закладах освіти, визначено можливі шляхи уніфікацій норм виборчого та законодавства про адміністративну відповідальність, а також надано пропозиції з розширення переліку об'єктів, на яких забороняється розміщення агітаційних матеріалів.

Панкевич, О. З. Застосування Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод і практики Страсбурзького суду в конституційному судочинстві України (спроба статистичного аналізу) / О. З. Панкевич // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 32-41.

Стаття присвячена статистичному аналізу динаміки і тенденцій використання європейських стандартів людських прав у конституційному судочинстві України. Особлива увага приділена видам використовуваних стандартів і ступеню деталізації посилань на них у практиці Конституційного Суду України. Проведений аналіз показав, що за всю історію функціонування Конституційного Суду України (станом на 1 липня 2020 р.) майже в кожному п'ятому з його рішень (72 з 376) наведено посилання на Конвенцію про захист прав людини й основоположних свобод та/або практику Європейського суду з прав людини (якщо врахувати окремі думки суддів Конституційного Суду України, то загальна частка таких посилань становитиме вже 31,11 %). Здійснено класифікацію рішень вітчизняного органу конституційної юрисдикції, у яких містяться посилання на Конвенцію про захист прав людини й основоположних свобод і практику Європейського суду з прав людини. Зокрема, представлено авторський варіант класифікації таких рішень за характером (формою) використання Конвенції та практики Страсбурзького суду. Наголошено, що здебільшого

застосування у своїй діяльності згаданих міжнародних джерел як аргументів для мотивування власних рішень Конституційний Суд України використовує найбільш повну і, так би мовити, найбільш досконалу (принаймні з формального погляду) форму – посилання на конкретну статтю Конвенції та на конкретне рішення Європейського суду з прав людини з викладом правової позиції: на сьогодні існує 47 таких посилань: 33 – у рішеннях, 14 – в окремих думках суддів Конституційного Суду України. Надалі, безумовно, потребує окремої прискіпливої уваги не тільки формальний, а й змістовий аспект використання Конвенції і практики Страсбурзького суду в актах Конституційного Суду України. Саме такий аналіз дасть змогу виявити «якість» звернення до згаданих міжнародних джерел і релевантність посилань на них.

Васечко, Л. О. Проходження державної служби: умови та гарантії / Л. О. Васечко, А. А. Василенко // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 42-49.

Стрімкий розвиток суспільних відносин, реформи у сфері публічної служби зумовлюють актуальність дослідження питань проходження державної служби. Незважаючи на те, що в стратегічному плані інтереси держави, суспільства й особистості в забезпеченні сприятливих умов для кар'єрного зростання є спільними, у реальному житті на шляху службового просування державних службовців трапляється чимало перешкод, що істотно стримують професійно-кваліфікаційний і професійно-посадовий розвиток службовців. Автори зауважують, що вибір виду зайнятості для особи досить часто першочергово пов'язаний із тими благами, які зможе отримати працівник у результаті своєї трудової діяльності. Тому в період реформ, якісних перетворень у сфері державної служби важливо забезпечити гарантії та права, які мають державні службовці для мотивації продовження службової кар'єри високопрофесійними спеціалістами. Як позитивний приклад збереження прав і гарантій законодавцем в умовах реформування інституту державної служби розглядається ситуація, коли час проходження військової служби включають до стажу служби в органах місцевого самоврядування під час визначення права посадової особи місцевого самоврядування на додаткову оплачувану відпустку. Інше питання – можливість виникнення непорозумінь у процесі правозастосування, однак це питання може бути розв'язано в судовому порядку. Державна служба в Україні є невіддільним атрибутом української державності. Це вимагає

неухильного дотримання законодавства в цій сфері відносин – як щодо порядку вступу на державну службу, так і її проходження та припинення. Але одним із найважливіших напрямів підвищення ефективності державної служби є розроблення і впровадження механізмів, що забезпечують результативність професійної діяльності державних службовців. Водночас важливим завданням держави є забезпечення стабільних гарантій правового статусу державних службовців, а отже – створення умов для можливості відбору висококваліфікованих амбітних службовців, які здатні якісно та ефективно виконувати покладені на них обов'язки.

Гуцуляк, О. І. Правове регулювання обов'язкової вакцинації як засобу забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя / О. І. Гуцуляк // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 30-61.

У статті обґрунтовано необхідність встановлення балансу між індивідуальним правом (інтересом) особи відмовитися від імунопрофілактики шляхом щеплень і загальним правом (інтересом) суспільства, інших осіб на безпеку, охорону здоров'я, санітарно-епідемічне благополуччя. Розкрито поняття й уточнено зміст права на санітарно-епідемічне благополуччя. Проаналізовано можливі моделі правового регулювання вакцинації та зроблено висновок, що з огляду на міжнародні стандарти та правову природу вакцинопрофілактики як медичного втручання примусова вакцинація не є прийнятною. Натомість варто розглянути імунопрофілактику як умову доступу до певних видів роботи та форм освіти. Доведено, що заборона на відвідування закладів освіти нещепленим дітям не є дискримінацією або порушенням права на освіту. Обґрунтовано необхідність уточнення нормативної вимоги надати інформацію про проведення щеплень як умови вступу до закладів освіти через недосконалість сучасної нормативно-правової регламентації вказаного правила та з метою забезпечення «колективного імунітету» як засобу превенції поширення інфекційних захворювань у дитячих колективах, а отже захисту дітей з реальними медичним протипоказаннями до вакцинації. Запропоновано оновити законодавство у сфері громадського здоров'я, проголосивши державну політику визнання вакцинації сучасним інструментом боротьби цивілізованого суспільства з інфекційними захворюваннями. Доведено, що це відповідатиме й міжнародним зобов'язанням України, зокрема взятим згідно з Угодою про асоціацію з ЄС. Рекомендовано

закріпити механізми, які виключають або мінімізують випадки підробки медичних довідок про щеплення (удосконалення електронних інструментів, зокрема електронної медичної картки), а також посилити відповідальність як стосовно медичних працівників, які видають фальшиві довідки, так і батьків, що їх використовують. Автор пропонує встановити відповідальність за поширення неправдивої інформації про вакцинацію та її наслідки в соціальних мережах, ЗМІ.

Мороз В. П. Можливість захисту прав платника податків у разі застосування принципу належної обачності через механізм *ex post facto* / В. П. Мороз // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 62-66.

Стаття присвячена питанням розвитку податкового законодавства та місця в ньому принципу належної обачності, а також можливості зворотної дії в часі норм Податкового кодексу України щодо застосування принципу належної обачності. У межах статті досліджено поняття податкового адміністрування, проблематику податкового адміністрування в Україні, досліджено систему податкового законодавства, визначено сутність принципу належної обачності, встановлено місце принципу належної обачності в системі податкового адміністрування, його місце в податковому законодавстві України, проаналізовано проблеми застосування принципу належної обачності та перспективи розвитку вітчизняного законодавства з метою уникнення наявних ризиків застосування принципу належної обачності, а також досліджено можливість зворотної дії в часі норм Податкового кодексу України щодо застосування принципу належної обачності. У межах статті встановлено, що суть принципу (доктрини) належної обачності полягає в тому, що платник податку – покупець не несе відповідальності у вигляді позбавлення права на податковий кредит або витрати за податкові зловживання свого постачальника або його контрагентів тільки в разі, якщо він проявив належну обачність та обережність і йому не було відомо про зловживання своїх контрагентів. Водночас проаналізовано законодавчу новелу, якою закріплено, що особа вважається винною в скоєнні правопорушення, якщо в установленому законом порядку буде встановлено, що така особа мала можливість для дотримання правил і норм, за порушення яких Кодексом передбачена відповідальність, але не вжила достатніх заходів для їх дотримання. Також досліджено критерії відповідальності платника податків за

порушення принципу належної обачності, згідно з якими є умисними в разі, якщо існують підтверджені контролювальним органом обставини, які свідчать, що платник удавано, цілеспрямовано створив умови, які не можуть мати іншої мети, крім як невиконання або неналежне виконання вимог, встановлених Податковим кодексом та іншим законодавством, контроль за яким покладено на контролювальні органи. Ба більше, обґрунтовано висновок, що з урахуванням поліпшення становища платника податків ця законодавча новела може мати зворотну дію в часі.

Уманська, А. О. Інтернаціоналізація державного управління у сфері вищої освіти / А. О. Уманська // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 67-76.

Стаття присвячена проблемі інтернаціоналізації державного управління у сфері вищої освіти. Автором зроблено спробу визначити її переваги та хиби, а також визначитись із завданнями створеного інституту державно-громадського управління. Пропонується визначення інтернаціоналізації вищої освіти як процедури втілення систематичної інтеграції міжнародного складника в освітній напрям країни та можливість держави конкурувати в новій глобальній економіці. Акцентується увага на тому, що українська освіта має авторитет на міжнародному ринку праці, спостерігається активний рух до європейської інтеграції та спроби відповідати сучасним європейським стандартам. Водночас процес інтернаціоналізації вищої освіти в Україні не має належної підтримки з боку держави, оскільки політика нашої країни спрямована на досягнення й реалізацію інших цілей. Це і є основною причиною неналежного забезпечення якості та стандартизації вищої освіти відповідно до міжнародних вимог. Отже, проблема інтернаціоналізації вищої освіти залишається нерозв'язаною, а механізм впровадження та реалізації інновацій у сфері вищої освіти не застосовується в повному обсязі. Інтернаціоналізація вийшла за межі освітнього простору та міжкультурного обміну, ставши категорією міжгалузєвою, що охоплює та зумовлює економічні, геополітичні, правові, гуманітарні та інші аспекти, які безпосередньо впливають на національну, регіональну та міжнародну політику і стратегію. Тому формування збалансованої національної державної політики інтернаціоналізації вищої освіти й створення на цій основі ефективної стратегії державного управління інтернаціоналізацією освіти нині є чи не найбільш актуальним завданням для України.

Кльопова, І. Г. Еволюція міжнародно-правового регулювання співробітництва держав-членів Європейського Союзу у сфері стандартизації та сертифікації органічної сільськогосподарської продукції / І. Г. Кльопова // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 77-85.

Стаття присвячена дослідженню еволюції міжнародно-правового регулювання ринку органічної сільськогосподарської продукції. У межах дослідження розглянуто історію становлення органічного господарства як окремої галузі сільського господарства та досліджено становлення правового регулювання зазначеної галузі. Зауважено, що вагомим чинником у розвитку правового регулювання сфери органічної продукції став щораз більший попит серед покупців на органічні товари. Зазначено, що до розроблення правової бази регулювання органічного ринку призвело бажання покупців знати, що вони купують під маркою «органічний», а також існування численних перешкод для вільного руху продукції. Вказано на вагомий внесок фермерських об'єднань на початковому етапі становлення нормативного регламентування органічного ринку. Виокремлено роль міжнародних організацій у становленні правового регулювання ринку органічної сільськогосподарської продукції. Окрім того, проаналізовано генезис міжнародно-правових актів, що регулюють ринок органічної сільськогосподарської продукції в межах ЄС. Зазначено наявність міжнародної системи гарантування органічної продукції та наголошено на її динамічному характері в межах ЄС. Зауважено, що формування органічної гарантійної системи в межах ЄС нині не завершено, ця система постійно розвивається й удосконалюється. Встановлено, що важливим чинником удосконалення та змін правового регулювання ринку органічної сільськогосподарської продукції є постійний аналіз практичної реалізації закріплених положень. Наголошено, що під час створення власних стандартів інституції ЄС взаємодіють із міжнародними організаціями. Зазначено, що останнім правовим актом, ухваленим у межах органічної гарантійної системи став Регламент Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу № 2018/848 від 30 травня 2018 р. «Про органічне виробництво та маркування органічної продукції та скасування Регламенту Ради ЄС № 834/2007», що набуде законної сили з 1 січня 2021 р. Наголошено на надзвичайній важливості правового регулювання органічної системи гарантування в межах ЄС для розвитку ринку органічної сільськогосподарської продукції не тільки в ЄС, а й у всьому світі.

Антонюк, А. Б. Досудова доповідь щодо неповнолітнього: проблемні аспекти / А. Б. Антонюк, Б. В. Андрощук, К. В. Горобченко // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 86-92.

Стаття присвячена характеристиці складання досудової доповіді щодо неповнолітнього, термінів, визначених на подання до суду досудової доповіді, запровадження відповідальності працівника органу пробації, а також навчання працівників органу пробації. Здійснено аналіз завдань та прав працівника органу пробації, а також самої неповнолітньої особи, щодо якої складається досудова доповідь. Визначено, що для отримання повної, достовірної інформації про неповнолітнього задля подання досудової доповіді до суду необхідно забезпечити достатній термін для підготовки та складання досудової доповіді. Оскільки досудова доповідь є важливим інструментом для об'єктивного ухвалення судом рішення про вид і міру покарання під час ухвалення обвинувального вироку суду. Саме досудова доповідь надає суду повну й обґрунтовану інформацію про особу обвинуваченого. Досудова доповідь акцентує увагу на особистості обвинуваченого, а не на злочині, який він скоїв. Важливим елементом під час складання досудової доповіді є контакт із неповнолітнім, який дасть змогу виявити девіантну поведінку та шляхи виправлення такої особи, а також навчання працівників пробації як важливі фактори виявлення можливих відхилень. Акцентує увагу на проблемах і потребах, відображаючи відомості про фактори, що спричинили скоєння ним злочину, та його поведінку. Стверджується, що для уникнення затягування процесу під час неподання або не своєчасного подання досудової доповіді необхідно передбачити відповідальність працівника пробації. Метою статті є огляд й упорядкування сформованих за визначеними критеріями в доктрині кримінального права напрямів та підходів до визначення поняття досудової доповіді, термінів складання досудової доповіді щодо неповнолітньої особи, досліджуються основні проблемні питання щодо термінів складання доповіді, навчання працівників пробації та відповідальності, а також викладення власного бачення щодо розв'язання таких проблем, а саме шляхом нормативно-правового врегулювання терміну складання досудової доповіді щодо неповнолітньої особи та закріплення відповідальності працівника пробації.

Драчевський, Є. Ю. Про підстави декриміналізації зайняття гральним бізнесом / Є. Ю. Драчевський // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 93-100.

У статті здійснено комплексне дослідження підстав декриміналізації такого виду діяльності, як зайняття гральним бізнесом, за результатами чого здійснено спробу надати науково обґрунтований висновок щодо соціальної зумовленості ухвалення відповідного рішення вітчизняних парламентаріїв. Посилаючись на загальнотеоретичні положення кримінально-правової доктрини, доведено, що підставою оновлення первинної редакції статті 203-2 Кримінального кодексу України, яка і призвела до декриміналізації значного масиву передбачених нею діянь, стало віднесення відповідного, раніше забороненого регульовальним законодавством, різновиду поведінки – зайняття гральним бізнесом – до законних видів діяльності, які можуть здійснюватися за умови дотримання встановлених Законом України від 14 липня 2020 р. «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» вимог та обмежень.

Водночас аргументовано, що ухвалене в 2009 р. рішення про абсолютну заборону грального бізнесу в Україні не було об'єктивно зумовленим, а його ухвалення передусім варто пов'язувати з конкретною подією – пожежею в залі гральних автоматів мережі «Метро-Джекпот» у м. Дніпропетровськ, яка й виступила каталізатором ухвалення спочатку Закону України від 15 травня 2009 р. «Про заборону грального бізнесу в Україні», а далі – і Закону України від 22 грудня 2010 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про заборону грального бізнесу в Україні», набрання чинності яким і призвело до доповнення Кримінального кодексу України статтею 203-2. Зважаючи на це, констатується, що головною підставою для ухвалення Закону від 14 липня 2020 р. та подальшої декриміналізації значного масиву діянь, про які йшлося в первинній редакції статті 203-2 Кримінального кодексу України, стала помилка у проведеній раніше криміналізації, пов'язаній з ухваленням Закону від 15 травня 2009 р., підхід якого щодо регульованих ним суспільних відносин вичерпав себе, є неефективним та не відповідає ані сучасним підходам у цій галузі, ані європейським тенденціям свободи підприємницької діяльності.

Кирбят'єв, О. О. Особливості вини у складі злочину, передбаченого ст. 347 Кримінального кодексу України / О. О. Кирбят'єв // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 101-109.

Актуальність статті полягає в тому, що Конституція України проголосила, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. Таке положення Основного Закону свідчить про те, що забезпечення належного функціонування суспільства є першочерговим завданням самих її членів, які мають не тільки права, а й певні обов'язки. Єдина згадка про правоохоронні органи в Конституції України свідчить про їхню роль у забезпеченні державної безпеки. Водночас неможливо громадянам України реалізовувати свої права, забуваючи про обов'язки – це призвело до кризи поваги до влади, а у випадку працівників правоохоронних органів – неможливості належного виконання ними своїх професійних обов'язків. У статті досліджено особливості вини у складі злочину, передбаченого ст. 347 КК України. Додатково аргументовано, що злочин, передбачений ст. 347 КК України, належить до умисних. У разі, якщо суб'єкт кримінального правопорушення помилився й, бажаючи знищити майно працівника правоохоронного органу або його близьких родичів, знищив або пошкодив майно сторонньої особи, його дії кваліфікуються за сукупністю – за замах на знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу або його близьких родичів, а також за фактичне знищення або пошкодження майна чужої особи (відповідна частина ст. 194 КК України). З'ясовано, що вина у складі кримінального правопорушення, передбаченого ст. 347 КК України, може бути виражена як у виді прямого, так і непрямого умислу. Крім того, здається, що протиріччя існують навіть усередині останнього погляду, тому що спочатку вказується, що умисна форма вини в цьому злочині може характеризуватись прямим або непрямим умислом, а потім наголошується на тому, що винний у цьому суспільно небезпечному діянні свідомо бажає знищити або пошкодити майно, а не допускає таку можливість.

Лугіна, Н. А. Рецидивна злочинність у Китаї / Н. А. Лугіна, А. О. Кравченко, А. С. Кубишина // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 110-116.

Стаття присвячена висвітленню однієї з гостросоціальних тем, а саме рецидивної злочинності, яка є дуже важливою та актуальною на сьогодні. Проте для того, щоб найкращим чином розширити знання про цей вид злочинності, необхідно звернутись до законодавства зарубіжних країн. Рецидивна злочинність є однією з найбільш небезпечних форм прояву злочинної поведінки не тільки для України, а й для всього світу. Вона найбільш повною мірою відображає ефективність і всі огріхи політики держави, кримінального законодавства, реалізації кримінально-правових відносин, соціального благополуччя суспільства, дієвості кримінально-виконавчих інститутів тощо. Питання запобігання рецидивній злочинності посідає домінуюче місце в наукових дослідженнях учених-кримінологів. Звернення до практики запобігання, профілактики, підходів до визначення рецидивної злочинності та призначення покарань у зарубіжних країнах загалом є дуже корисним досвідом. Можна впровадити до свого законодавства дієві засоби боротьби з рецидивною злочинністю, успішні заходи суспільного контролю, звернути увагу, які саме покарання є більш ефективними в запобіганні такій злочинності тощо. Китайська Народна Республіка є країною з одним із найнижчих рівнів рецидивної злочинності. Низького рівня цього виду злочинності в Китаї було досягнуто за допомогою наявності сурових покарань для рецидивістів, виправлення їхньою працею та забезпечення з боку держави повноцінного процесу ресоціалізації таких осіб. Враховуючи те, що правова система Китаю суттєво відрізняється від правових систем європейських країн, серед яких є і Україна, то це збільшує інтерес до засобів боротьби з рецидивом, які є досить незвичними для країн Європи. Саме тому дослідження рецидивної злочинності в Китаї є досить актуальною темою для наукових досліджень. Зроблено висновок, що законодавство Китаю є дуже схожим із законодавством України щодо рецидиву. Сам факт вчинення нового кримінального правопорушення, наявності судимості за попереднє кримінальне правопорушення та давність рецидиву – це своєрідні домінуючі елементи рецидиву злочинів, які характерні для кримінального законодавства більшості країн, до яких входить Україна та Китай. Головною особливістю законодавства КНР є порядок відбування покарань правопорушниками, що є досить ефективним, і, на нашу думку,

Україна може цілком імплементувати у своє законодавство принципи такої системи відбування покарань, що є досить дієвою у профілактиці поширення рецидивної злочинності.

Меркулова, Ю. В. Колізії в українському законодавстві щодо злочинів, скоєних проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи / Ю. В. Меркулова, М. А. Даніч // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 117-124.

У статті аналізуються питання стосовно проблеми, пов'язаної з вибором методів примусового впливу на осіб, які скоїли злочини сексуального характеру щодо дітей згідно із законодавством України та медичними нормативами. Це питання гостро постає перед державою, адже діти сьогодні є однією з найбільш вразливих і незахищених категорій населення. Такі злочини, особливо ті, що набувають розголосу, підбурюють суспільство, провокують спроби самосуду. Тим паче, що саме такі злочини деморалізують наступне покоління, впливають на формування моральних цінностей. Ще однією серйозною проблемою є те, що майже немає статистики про людей із розладом сексуального збочення у формі педофілії, які ніколи не скоювали злочини проти дітей, хоча існування такої категорії, на думку багатьох авторів, не викликає сумнівів. Також майже немає жодної інформації про справжню поширеність цієї девіації. Автори статті, аналізуючи проблему, наголошують на тому, що проведений аналіз українського законодавства дає підстави стверджувати, що на сьогодні в країні не має уявлення про те, як здійснювати вплив на осіб із розладом сексуальної переваги у вигляді педофілії з метою виправлення та перевиховання. На нашу думку, було б доцільно посилити строки покарання в статтях 155 та 156 ККУ та передбачити подальше лікування у психіатричному закладі або госпіталізацію до психіатричного закладу зі звичайним наглядом. Законопроект № 0887, у якому пропонується запровадити добровільну хімічну кастрацію, не знайшов бажаної кількості позитивних відгуків. Помилки в кваліфікації таких злочинів можна мінімізувати тільки в разі максимальної оптимізації законодавчого регулювання у визначенні та характеристиці злочинів проти сексуальної свободи та недоторканності неповнолітнього. До того ж запровадження єдиного реєстру злочинців, засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності малолітньої особи, справді є дуже цікавою та інноваційною ідеєю в Україні, але, на жаль, цей реєстр і досі розробляється.

Скрипник, Д. О. Поняття та особливі ознаки правових позицій Верховного Суду в кримінальному провадженні / Д. О. Скрипник // Публічне право. – 2020. – № 4. – С. 125-131.

У статті досліджується сутність правових позицій Верховного Суду в кримінальному провадженні. Констатується наявність не фундаментальних наукових досліджень цього явища в Україні. Обґрунтовується необхідність встановлення правової природи правових позицій Верховного Суду в кримінальному провадженні для їх правильного обрання та застосування іншими судами під час здійснення правосуддя. Автором проведено аналіз точок зору вчених щодо особливостей правових позицій найвищого суду. Проаналізовані визначені іншими науковцями поняття та ознаки правових позицій найвищого судового органу в теорії права, у кримінальному провадженні. Визначено авторські позиції щодо встановлених іншими вченими переліку ознак та поняття правових позицій Верховного Суду. Встановлено співвідношення таких понять, як «правові позиції» та «висновок щодо застосування норми права» Верховного Суду в кримінальному провадженні. Також у статті надано авторське визначення поняттю «правова позиція Верховного Суду в кримінальному провадженні» та виокремлено її особливі ознаки. Серед особливих ознак правової позиції Верховного Суду в кримінальному провадженні в загальному вигляді автором встановлено такі: висновок щодо застосування норм права; форма закріплення правової позиції – постанова; є остаточною та оскарженню не підлягає; правова позиція є обов'язковою. Сама правова позиція Верховного Суду в кримінальному провадженні розглядається як висновок щодо застосування норми права, викладений у постанові, який є обов'язковим для застосування всіма суб'єктами владних повноважень, що застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, який містить відповідну норму права, а також – для врахування іншими судами під час ухвалення судових рішень у таких правовідносинах. Крім того, автором, за результатами здійснення дослідження, встановлено, що правові позиції Верховного Суду в кримінальному провадженні є орієнтиром для судів інших інстанцій під час здійснення правосуддя, а їхня правова природа потребує більш фундаментальних наукових досліджень

Юридична Україна : щомісяч. наук. журн. / Нац. акад. правових наук України, Київ. регіон. центр, Н.-д. ін-т приват. права і права, ТОВ "Юрінком Інтер". – Київ: Юрінком Інтер, 2003. – Виходить щомісяця.

Юридична Україна. – 2020. – № 5.

Усатий, Г. О. Шляхи вдосконалення механізмів протидії сучасній злочинності / Г. О. Усатий // Юридична Україна. – 2020. – № 5. – С. 6-13.

У статті аналізуються питання організаційно-правового забезпечення механізму протидії сучасній злочинності в умовах суттєвого погіршення криміногенної ситуації у державі; досліджуються концептуальні засади та проблеми функціонування механізму протидії злочинності і вітчизняної кримінально-правової політики; переосмислюються місце та роль протидії злочинності в державному механізмі, його зовнішньому та внутрішньому контурах, визнається недостатня розробленість відповідних доктринальних (теоретичних) положень; акцентується увага на прогалинах профільного законодавства та неналежному нормативно-правовому забезпеченні правоохоронних органів.

Даценко, В. М. Забезпечення найкращих інтересів дитини в міжнародному праві: концептуальні засади / В. М. Даценко // Юридична Україна. – 2020. – № 5. – С. 14-23.

У статті досліджено міжнародно-правові угоди та рішення ЄСПЛ, у яких розкривається питання забезпечення найкращих інтересів дитини при вирішенні спору щодо неї. Проаналізовані ключові позиції судового розгляду спорів щодо дитини відповідно до Зауваження загального порядку № 14 (2013) про право дитини на приділення першочергової уваги якнайкращому забезпеченню її інтересів.

Курінний, Л. Щодо законопроекту про ріелторську діяльність / Л. Курінний // Юридична Україна. – 2020. – № 5. – С. 24-25.

В статті розглянуті питання законопроекту "Про ріелторську діяльність". Обороти нерухомості буде упорядкований по-новому. Українців обмежать у праві продати, купити або здати в оренду свою квартиру.

Воробель У. Б. Умови застосування інституту залишення заяви без розгляду у випадку повторної неявки позивача в судові засідання / У. Б. Воробель // Юридична Україна. – 2020. – № 5. – С. 26-27.

В статті розглянуті випадки повторної неявки позивача в судові засідання. З прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» законодавець суттєво змінив підхід щодо трактування наслідків неявки учасників справи в судові засідання або його залишення

Громова, М. Є. Можливість укладення угоди про примирення на всіх стадіях кримінального провадження / М. Є. Громова // Юридична Україна. – 2020. – № 5. – С. 28-29.

Про Існуючий інститут примирення підозрюваного, обвинуваченого з потерпілим на всіх стадіях кримінального провадження.

Єпанчинцев, О. С. Спрощені провадження у цивільному судочинстві України: історичний аспект / О. С. Єпанчинцев // Юридична Україна. – 2020. – № 5. – С. 30-32.

Про спрощені провадження у цивільному судочинстві України: історичний аспект.

Карвацький, А. М. Початок досудового розслідування: проблемні аспекти, пов'язані із реєстрацією у єдиному реєстрі досудових розслідувань / А. М. Карвацький // Юридична Україна. – 2020. – № 5. – С. 33-35.

В статті розглянуті основні питання порядку досудового розслідування.

Лисаченко, Є. І. Щодо фіксації результатів застосування тимчасового доступу до речей і документів як засобу кримінального процесуального доказування / Є. І. Лисаченко // Юридична Україна. – 2020. – № 5. – С. 36-37.

В статті розглянуті питання, щодо фіксації результатів застосування тимчасового доступу до речей і документів як засобу кримінального процесуального доказування.

Попелюк, В. П. Щодо практики верховного суду України в справах по стягненню коштів за «бездоговірну» оренду землі / В. П. Попелюк // Юридична Україна. – 2020. – № 5. – С. 38-40.

В статті розглянута практика Верховного суду України в справах за "бездоговірну" оренду землі.

Сисоєнко, Г. І. Окремі питання статусу підозрюваного і обвинуваченого у кримінальному провадженні / Г. І. Сисоєнко // Юридична Україна. – 2020. – № 5. – С. 41-44.

В статті розглянуті окремі питання статусу обвинувачуваного і підозрюваного у кримінальному провадженні.

Цувіна, Т. А. Міжнародний стандарт доступності правосуддя та альтернативні способи вирішення спорів / Т. А. Цувіна // Юридична Україна. – 2020. – № 5. – С. 45-47.

В статті розглянуті міжнародні стандарти доступності правосуддя та альтернативні способи вирішення спорів.

Шпак М. В. Проблеми надання правової допомоги при виконанні судових рішень у цивільних справах / М. В. Шпак // Юридична Україна. – 2020. – № 5. – С. 48-49.

В статті розглянуто проблеми правової допомоги при виконанні судових рішень у цивільних справах.

Юридична Україна. – 2020. – № 6.

Голосніченко, Д. І. Державний режим та виконавча влада / Д. І. Голосніченко, І. С. Ярош // Юридична Україна. – 2020. – № 6. – С. 6-12.

Автори у статті розглядають місце організації органів виконавчої влади при визначенні державного режиму крізь призму положень адміністративного права. Статтею наголошується про важливість функціонування демократичного режиму на противагу авторитарним і тоталітарним режимам. Також звертається увага на те, що в демократичних режимах основна увага акцентується на людині та її правах. На противагу цьому твердженням проводиться паралель із радянською командно-адміністративною системою, в якій центром усього була держава. Водночас стаття вказує на те, що існування одного чи іншого державного режиму великою мірою залежить від владно-розпорядчої діяльності органів влади, а також внутрішньої підпорядкованості всередині системи органів влади. У

статті виділяється чільне місце для основних принципів та інститутів демократичного суспільства і держави, зокрема принципу поділу влади та верховенства права. Розглядається система взаємодії держави та суспільства, громадянина та органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування, акцентується увага на основних моделях їх взаємодії. Також стаття розглядає основне завдання науки адміністративного права з метою кращого розуміння поняття «державний режим». Статтею звертається увага на суб'єктів публічної адміністрації, на їхні права та обов'язки, де велику роль відіграє їхня управлінська діяльність. Наголошується на тому, що неправові методи та форми здійснення влади є ознакою недемократичних державних режимів. Також наголошується на тому, що в Україні досі продовжується перехід від командно-адміністративних пережитків радянської системи і що саме тому Україна продовжує проводити все нові реформи. Через це держава і суспільство постійно переживають хвилі піднесення та розчарувань.

Смокович, М. І. Адміністративне судочинство в Україні: становлення та виклики / М. І. Смокович // Юридична Україна. – 2020. – № 6. – С. 13-22.

Стаття присвячена п'ятнадцятій річниці прийняття Кодексу адміністративного судочинства України. У контексті цієї знакової події досліджено витоки становлення і розвитку адміністративного судочинства в Україні. З'ясовано, що концептуальний підхід в аспекті формування адміністративної юстиції, який початково був закладений у Концепції судово-правової реформи 1992 р., згодом дістав належне закріплення в Кодексі адміністративного судочинства України 2006 р., сутність якого полягає у справедливому, неупередженому та своєчасному вирішенні адміністративним судом спорів у сфері публічно-правових відносин із метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. У статті проаналізовано набутий досвід адміністративного судочинства і висвітлено окремі проблеми його практичної реалізації.

Агакарян, Р. С. Адміністративна відповідальність за порушення правил з охорони порядку і безпеки руху на залізничному транспорті / Р. С. Агакарян // Юридична Україна. – 2020. – № 6. – С. 23-30.

У статті розглядаються питання щодо кваліфікації адміністративних правопорушень, передбачених у ст. 109 Кодексу

України про адміністративні правопорушення. Показана їх поширеність у сфері обслуговування АТ «Українська залізниця». Виявлені прогалини в правовому регулюванні відносин адміністративної відповідальності та правилах поведінки громадян на залізничному транспорті. За останні п'ять років правопорушень, передбачених у ст. 109 КУпАП, нараховується майже 20 тис. Їх юридичний аналіз є необхідним для правильного застосування норм права, які встановлюють адміністративну відповідальність та регулюють відносини, що представляють об'єкт даних правопорушень. У результаті аналізу складів адміністративних правопорушень, передбачених ст. 109 КУпАП, виявлені недоліки правового регулювання адміністративним правом відносин відповідальності та відносин, які складають об'єкти цих правопорушень. У частині 3 ст. 109 зосереджено два проступки, які різняться між собою як об'єктом, так і об'єктивною стороною. Застосування різних категорій при формулюванні норм, які впливають на характеристику як об'єктивної, так і суб'єктивної сторін правопорушення, передбаченого ч. 6 ст. 109 КУпАП, а саме: «класти предмети на рейки», «залишати предмети на колії», «підкладати предмети на залізничні колії», ускладнює кваліфікацію даного правопорушення.

Посмітна, В. В. Сучасні причини міграції в Україні: правовий аналіз / В. В. Посмітна // Юридична Україна. – 2020. – № 6. – С. 31-39.

У статті досліджені міграційні процеси, що відбуваються останнім часом в Україні. Розглянуті позитивні та негативні сторони міграції як явища. Проаналізовані різноманітні підходи дослідників щодо визначення та класифікації причин міграції. Досліджені сучасні причини трудової, політичної, етнічної, екологічної та освітньої (студентської) міграції; шляхи боротьби з негативними їх проявами, зокрема, тих, що ускладнюють інтеграцію внутрішньо переміщених осіб у місцеву громаду; державні ініціативи, спрямовані на повернення трудових мігрантів до України та їх економічну і соціальну підтримку, соціалізацію та реабілітацію внутрішньо переміщених осіб.

Коцур, М. М. Особливості правового регулювання боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів в Україні (1999—2005 рр.) / М. М. Коцур // Юридична Україна. – 2020. – № 6. – С. 40-49.

У статті розглянуто зміст нормативно-правових актів, прийнятих в Україні, спрямованих на боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів. Показано, що на їх основні положення вплинули міжнародні

документи, ратифіковані Україною та необхідність забезпечення протидії їх розповсюдження шляхом встановлення правил реалізації, зберігання, торгівлі та виписки рецептів. Розглянуто основні положення Розділу XIII КК України 2001 р., проведена оцінка структури, мір відповідальності, суворість норм та наявність додаткових покарань.

Риндюк, І. І. Криміналізація відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння: досвід України / І. І. Риндюк, В. І. Варивода // Юридична Україна. – 2020. – № 6. – С. 50-54.

У статті досліджуються питання притягнення водіїв до кримінальної відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння та перспективи його розвитку.

Сарнавський, О. М. Диференціація кримінальної відповідальності за військові злочини / О. М. Сарнавський // Юридична Україна. – 2020. – № 6. – С.55-61.

Стаття присвячена дослідженню системи передбачених Загальною та Особливою частинами КК України засобів диференціації кримінальної відповідальності за військові злочини. Проведено аналіз норм інституту звільнення від покарання та його відбування, інституту судимості, якими знижено кримінально-правовий вплив на військовослужбовців, що вчинили військові та загальнокримінальні злочини. Проведено комплексний аналіз норм військового законодавства та норм інституту кримінальної відповідальності і покарання неповнолітніх щодо доцільності пом'якшення відповідальності військовослужбовців неповнолітнього віку.

Плахотнюк, Н. В. Принципи співробітництва України з міжнародним кримінальним судом / Н. В. Плахотнюк, Ю. О. Боровик // Юридична Україна. – 2020. – № 6. – С. 62-71.

Визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду в подальшому вимагатиме ефективного співробітництва з цією міжнародною судовою установою. На жаль, чинне кримінальне процесуальне законодавство відзначається істотними вадами, що перешкоджають такому співробітництву. Однак прийняття Верховною Радою України проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом» може докорінно змінити ситуацію.

Базов, О. В. Норми *jus cogens* та зобов'язання *erga omnes* у сфері міжнародного кримінального правосуддя / О. В. Базов // Юридична Україна. – 2020. – № 6. – С. 72-78.

Стаття присвячена аналізу застосування норм *jus cogens* та міжнародних зобов'язань *erga omnes* у сфері міжнародного кримінального правосуддя. Досліджено основні ідеї, які були покладені в основу концепції норм *jus cogens* та концепції зобов'язань *erga omnes*. Проаналізовано сучасні доктрини *jus cogens* та *erga omnes*.

Юридична Україна. – 2020. – № 7.

Нелін, О. І. Права людини і громадянина як детермінанта національного державотворення / О. І. Нелін // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 6-12.

Досліджуються основні концептуальні підходи до розуміння ідеології забезпечення прав і свобод людини в Україні, особливості її впливу на нормотворчі процеси та правозастосування. Аналізується багатоаспектність даної категорії на практиці. Відзначається, що в Україні реалізація, охорона та захист прав і свобод людини не стали домінуючими, що існують суттєві протиріччя між декларативною і практичною сферами забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Окреслюються контури її подальшого розвитку та впровадження у національну правову ідеологію держави.

Стрижевська, А. А. Підстави, умови та особливості звільнення від кримінальної відповідальності, передбаченого частиною п'ятою статті 354 КК України / А. А. Стрижевська // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 13-19.

Стаття присвячена аналізу звільнення від кримінальної відповідальності з підстав, визначених ч. 5 ст. 354 КК України. Проаналізовано напрями сучасних досліджень цієї проблематики. Визначено поняття звільнення від кримінальної відповідальності з підстав, визначених ч. 5 ст. 354 КК, умови та кримінально-правові наслідки. Застосування загальних видів звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які вчинили корупційні правопорушення, обмежене законодавцем, а здійснення такого з них, як звільнення у зв'язку із закінченням строків давності, не викликає труднощів на практиці, у статті приділена увага лише окремим проблемним питанням звільнення від кримінальної відповідальності, передбаченого ч. 5 ст. 354 КК.

Циганов, С. М. Процесуальні риси взаємодії судового експерта та слідчого на місці події, пов'язаної із застосуванням вогнепальної зброї / С. М. Циганов, А. М. Троценко // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 20-25.

У статті досліджено особливості взаємодії судового експерта та слідчого на місці події, пов'язаної із застосуванням вогнепальної зброї, та визначення помилки експерта при виконанні своїх функцій під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї. Зазначений також перелік кримінальних правопорушень, предметом яких виступає вогнепальна зброя, а також проаналізована статистика щодо кількості зареєстрованих злочинів за обраною статтею та відсоткове відношення цих злочинів до злочинів проти громадської безпеки, які були вчинені у той же рік. Переверіено законодавчу базу, яка регулює діяльність судового експерта. Також наведено визначення поняття «судова експертиза», охарактеризована сутність взаємодії слідчого та судового експерта та зазначені їх форми. Вивчено питання особливостей проведення досліджень із вогнепальною зброєю судовим експертом. Запропоновано вдосконалити навички судових експертів для усунення неякісних висновків експерта та подальшого сприяння швидкому проведенню досудового розслідування на високому рівні. Зауважено про доцільність взаємодії слідчого та судового експерта до початку призначення судової експертизи шляхом попереднього узгодження питань, відповіді на які слідчий хоче побачити у висновку експерта. Також рекомендовано передання повноважень щодо збору матеріалів та об'єктів, що будуть підлягати експертному дослідженню саме судовому експерту, який буде проводити дослідження, а не слідчому чи спеціалісту.

Васильєва, В. А. Корпорації в праві України / В. А. Васильєва, А. В. Зеліско // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 26-35.

Дана стаття має справу з особливостями розвитку інституту корпоративного права в українській правовій системі. Чинне законодавство не містить поняття корпорації. Як наслідок, зміст поняття корпорації є центром наукових дискусій. Різні концепції поняття корпорації формує також практика.

У той же час, поняття корпорації є ключовим елементом розвитку корпоративного права у майбутньому.

Правове визначення корпоративних відносин формує лише одну їх основну ознаку – об'єктом цих відносин є корпоративні права.

Загальновідомо, що зміст корпоративних прав визначається формою юридичної особи. Таким чином, перелік суб'єктів є критерієм корпоративної природи відносин.

Зміст поняття корпорації є різним у різних правових системах. Таким чином, імплементація поняття корпорація у вітчизняну правову систему є складним процесом. Будучи в минулому постсоціалістичною державою, Україна не мала корпоративного права. Сучасне українське законодавство має високий рівень динаміки. Воно пристосовується до потреб сучасного суспільства.

Вищезазначене вимагає комплексу особливих критеріїв, які стануть змістом поняття корпорації. Ці критерії є найбільш складною проблемою. Причинами цього є два кодифіковані акти – Цивільний та Господарський кодекси, велика кількість спеціальних нормативних актів. Як наслідок, існує кілька протилежних підходів до поняття корпорації: це всі юридичні особи або лише кілька форм господарських товариств.

Ключовим для корпоративних відносин є особливий правовий зв'язок між юридичною особою та її учасником. Такий зв'язок – це природа корпорації. Учені сформуvalи велику кількість ознак природи корпорації. Наприклад, спільна соціальна мета, об'єднання капіталів та осіб, існування майнових і немайнових корпоративних прав учасників.

Більшість цих ознак характерна для будь-якої юридичної особи. У той же час, вищезазначений перелік включає одну специфічну ознаку. Ця ознака характерна не для всіх юридичних осіб – це існування в учасника не лише немайнових, але і майнових корпоративних прав. Учасники непідприємницьких юридичних осіб майнових корпоративних прав не мають. Не існує майнового зв'язку між непідприємницькою юридичною особою та її учасником.

Яка природа підприємницької юридичної особи? Ознака мети отримання прибутку не є достатнім критерієм таких юридичних осіб. Відповідно до положень ЦК України непідприємницькі юридичні особи також можуть здійснювати підприємницьку діяльність. У сучасних умовах ринкової економіки будь-яка юридична особа може отримувати певний дохід від своєї діяльності. Природа підприємницької юридичної особи – це розподіл прибутку між учасниками юридичної особи. Як наслідок, учасники таких юридичних осіб мають повний комплекс корпоративних прав – майнові і немайнові.

Таким чином, корпоративна природа є властивою для підприємницьких юридичних осіб.

Король, В. І. Гармонізація законодавств держав – членів ЄС щодо контрольованих іноземних компаній у сфері протидії уникненню оподаткування / В. І. Король // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 36-47.

Статтю присвячено одному з основних векторів гармонізації в межах Європейського Союзу законодавства у сфері міжнародного оподаткування.

Увагу сфокусовано на ключових аспектах інституту контрольованих іноземних компаній, систему норм якого закріплено у директиві Ради ЄС, спрямованій на підвищення рівня захисту внутрішнього ринку шляхом протидії практикам уникнення оподаткування.

У концептуально-правовій та методологічній площині аналітичну призму, яка сприяла системному розкриттю сутності релевантних положень зазначеного акту *acquis* ЄС і особливостей їх імплементації державами – членами ЄС, становлять рекомендації та роз'яснення, що містяться у Фінальному звіті ОЕСР щодо Заходу 3 проекту BEPS.

Базов, О. В. Спеціальний трибунал по Лівану: правові та інституційні засади діяльності / О. В. Базов // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 48-57.

У статті представлено результат дослідження правових та інституційних засад діяльності Спеціального трибуналу по Лівану. Зокрема, визначено роль Ради Безпеки ООН та уряду Ліванської Республіки в утворенні цього Трибуналу, особливості його правових та інституційних основ як суду міжнародного характеру. Здійснено аналіз його міжнародного і національного компонентів. Досліджено юрисдикційні повноваження Трибуналу та практику його діяльності.

Юркевич, М. В. Методологія дослідження юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства / М. В. Юркевич // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 58-65.

У статті розглянуто методологію дослідження юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства, а також методологічний інструментарій, характерний саме цій сфері юриспруденції, що забезпечує комплексне і всебічне вивчення цього феномена. До методологічних підходів, що мають вирішальне значення для розкриття цієї теми, віднесено системний, історичний та потребовий підходи. Наведено приклади нормативно-правових

актів, які досліджувалися за допомогою системного, логічного, історико-хронологічного та герменевтичного методів.

Іванов, О. О. Спрощене позовне провадження в господарському судочинстві: проблеми пошуку і визначення критеріїв відповідності специфіки спору порядку його розгляду і вирішення / О. О. Іванов, О. В. Гарагонич // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 66-67.

У статті розглянуто спрощення процесуальної форми відправлення правосуддя є міжгалузевим напрямом наукових досліджень, який характеризується: спільністю підходу у питаннях визначення процесуальної форми як цінності; роллю принципу процесуальної економії як фактору ефективності судових процедур; диференціацією процесуальних форм та створенням гнучких механізмів їх зміни. Основною тенденцією сучасного етапу інституціоналізації спрощеного провадження є його становлення як повноцінної альтернативи ординарному позовному провадженню, визначення підстав та умов його максимального поширення.

Белінгіо, В. О. Право на відшкодування збитків у контексті Закону України «Про звернення громадян»: огляд судової практики / В. О. Белінгіо, П. В. Діхтієвський // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 68-70.

В статті проаналізовано ст. 56 Конституції України, статей 18–19, 25 Закону України «Про звернення громадян», що громадяни мають право вимагати відшкодування матеріальних та моральних збитків, завданих незаконними рішеннями, дія ми чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень, зокрема, якщо вони були спричинені в результаті порушення встановленого порядку розгляду звернень.

Волевський, Л. В. Особливості змісту окремих принципів господарського судочинства у рекодифікованому ГПК України / Л. В. Волевський // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 71-72.

В статті проаналізовано рекодифікація процесуального законодавства, зокрема господарського, що стала наслідком прагнення законодавця до посилення демократичних європейських стандартів вирішення та розгляду справ судами. Серед інших новел, запроваджених у змісті оновленого ГПК України, вважаю за доцільне звернути увагу на новітні положення законодавчого

закріплення принципів господарського судочинства, які у ч. 3 ст. 2 ГПК України також іменуються основними засадами вказаного судочинства. До його нових принципів можна віднести верховенство права, пропорційність, забезпечення права на апеляційний перегляд справи та на касаційне оскарження судового рішення у визначених законом випадках, а також неприпустимість зловживання процесуальними правами.

Максименко, Н. В. Види підозри у кримінальному процесі України / Н. В. Максименко, В. О. Гринюк // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 73-75.

В статті аналізуються питання поняття та місця підозри в структурі кримінальної процесуальної діяльності залишається дискусійним у юридичній науці та практиці. Незважаючи на те, що «підозра» згадується у чинній редакції КПК України 124 рази, законодавство не передбачає легального визначення даного поняття, тим самим породжуючи неоднорідність підходів до його розуміння.

Пряженкова, Н. О. До питання про віднесення справ про надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку до справ окремого провадження / Н. О. Пряженкова // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 76-77.

Проаналізовано окреме провадження є самостійним видом цивільного судочинства і відрізняється від інших проваджень своєю правовою природою та специфікою процесуального порядку розгляду справ. Аналіз складових поняття «окреме провадження», закріпленого у ч. 1 ст. 293 ЦПК України, дозволяє зробити висновок, що визначальними для характеристики справ, що розглядаються в порядку окремого провадження, є наступні фактори: 1) у справах окремого провадження основні зусилля суду спрямовані на встановлення фактів та обставин, з якими норми права пов'язують виникнення, зміну чи припинення прав та обов'язків, задоволення юридичних інтересів у іншій спосіб; 2) юридично заінтересованими суб'єктами у справах окремого провадження є заявники та інші заінтересовані особи; 3) засобом відкриття провадження у справі є заява — звернення заявника до суду з вимогою про задоволення вимог. Цивільне процесуальне законодавство України однозначно встановлює, що справи про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку розглядаються та вирішуються судами в порядку окремого провадження (п. 9 ч. 2 ст. 293 ЦПК України).

Семяніста, С. Л. Захист права на доступ до публічної інформації у порядку адміністративного судочинства / С. Л. Семяніста, М. І. Смокович // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 78-79.

В статті представлена реалізація правової можливості вимоги надання відповідної інформації забезпечується правом захисту від посягань на неї¹, серед способів здійснення якого пріоритетне значення має звернення до адміністративного суду з позовною заявою. Отже, спеціальною ознакою реалізації суб'єктивних публічних прав є встановлена процедура їх захисту, яка є відмінною від забезпечення захисту суб'єктивних приватних прав. Створення системи адміністративної юстиції і, зокрема, віднесення до їх предметної юрисдикції, спорів з питань забезпечення доступу до публічної інформації дозволяє зробити висновок про акцентуацію законодавцем на характері прав, що виникають у досліджуваній сфері й віднесення їх до системи суб'єктивних публічних прав.

Худенко, М. В. Проблеми визначення суб'єктної юрисдикції господарських судів щодо розгляду справ з особами, які здійснюють незалежну професійну діяльність / М. В. Худенко, В. В. Резнікова // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 80-82.

У статті представлена інформація, що у господарському судочинстві з'явилися поодинокі випадки, які поступово переростають у стійку тенденцію, закриття проваджень, у яких стороною є особа, яка здійснює незалежну професійну діяльність.

Ковальський, В. С. Право і прогрес: запити громадянського суспільства / В. С. Ковальський // Юридична Україна. – 2020. – № 7. – С. 83-85.

В статті проаналізований процес прогресивного розвитку прав, що формує такі правові цінності, які утворюють сферу правової культури. Саме правокультурність розглянута в монографії як необхідна умова розвитку правової культури, тоді як розвиток права – ширше поняття і може здійснюватися як правокультурними суб'єктами, так і тими суб'єктами права, які мають дефектну правосвідомість і своєю діяльністю заперечують право.

Юридична Україна. – 2020. – № 8.

Нелін, О. І. Становлення та розвиток правової доктрини відумерлості (виморочності) спадкового майна в Україні / О. І. Нелін // Юридична Україна. – 2020. – № 8. – С. 6-11.

У статті досліджено становлення та розвиток доктрини відумерлості (виморочності) спадкового майна в Україні. Встановлено, що відумерла (виморочна) спадщина переходила до держави, а з моменту прийняття ЦК України (2003 р.) таким правонаступником стала територіальна громада. Відзначається, що за юридичною оцінкою правовий режим «відумерлості спадщини» має суттєві відмінності від категорії «виморочне майно». Сучасні тенденції розвитку інституту відумерлості спадщини розглядаються у світлі адаптації вітчизняного законодавства до права Європейського Союзу. Виявлено недоліки правового регулювання цієї проблеми та розроблено пропозиції щодо вдосконалення спадкового законодавства України.

Гордієнко, С. Г. Трансформація поняття «державна безпека» / С. Г. Гордієнко // Юридична Україна. – 2020. – № 8. – С. 12-23.

У роботі розглядається питання генезису теорії поняття державної безпеки в Україні, її правового виміру, визначення сукупності державних органів, у кожного з яких є своя компетенція. Виходячи з того, що найбільш прийнятним визначенням держави є визначення її як організації політичної влади, зазначається, що безпека держави як системи політичної влади в Україні залежить від її політичної, економічної, наукової та науково-технологічної складових, які є фундаментом інноваційної політики України.

Смокович, М. І. До питання про механізм відновлення адміністративним судом порушених прав людини за конституційною скаргою / М. І. Смокович // Юридична Україна. – 2020. – № 8. – С. 24-32.

Стаття присвячена предметному аналізу механізму відновлення порушених прав людини за конституційною скаргою. З'ясовано, що правова система України містить низку об'єктивних чинників, які ускладнюють відновлення порушених прав людини за конституційною скаргою, усунення яких передусім вимагає вироблення доктринально-законодавчої платформи, яка має стати універсальною основою для формування єдиної практики адміністративного судочинства. З'ясовано, що ретроспективна дія рішень Конституційного Суду України не може мати абсолютного характеру. Встановлено, що розширення спектру ретроспективної дії рішень Конституційного Суду України вимагає законодавчого доврегулювання.

Голосніченко, Д. І. Організаційно-правовий статус територіальних громад в Україні / Д. І. Голосніченко, О. Д. Рибак // Юридична Україна. – 2020. – № 8. – С. 33-43.

Стаття присвячена дослідженню теоретичних підходів щодо поняття «територіальна громада», а також визначенню та обґрунтуванню правового статусу територіальних громад в Україні як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. На підставі проведеного дослідження запропоновано шляхи вдосконалення вітчизняного законодавства у частині функціонування територіальних громад.

Сіроткіна, М. В. Звільнення особи від кримінальної відповідальності та його співвідношення із засадою презумпції невинуватості / М. В. Сіроткіна // Юридична Україна. – 2020. – № 8. – С. 44-50.

У статті на основі чинного кримінального процесуального законодавства, наукових досліджень та судової практики досліджується інститут звільнення від кримінальної відповідальності як альтернатива кримінальному переслідуванню та його співвідношення із засадою презумпції невинуватості. Встановлено, що вихідна позиція науковців, які дотримуються думки про суперечність інституту звільнення від кримінальної відповідальності із засадою презумпції невинуватості, полягає в тому, що сам по собі факт звільнення особи від кримінальної відповідальності свідчить про визнання особи винуватою і вимагає відповідно до ч. 1 ст. 62 Конституції України винесення обвинувального вироку суду. З'ясовано, що окремими вченими посилення на вчинення особою злочину розглядається як можливе виключно за наявності щодо неї обвинувального вироку, а не ухвали суду, оскільки в законодавстві існує чимало норм, згідно з якими громадяни можуть бути обмежені в певних правах на підставі закриття щодо них кримінальної справи за «переабілітуючими» обставинами. Інші пропонують відмовитися від інституту звільнення від кримінальної відповідальності взагалі та виступають за розширення сфери дії інституту звільнення від покарання, удосконалення інших засобів кримінально-правового регулювання на вчинений злочин, наявність якого встановлено обвинувальним вироком суду. Доводиться, що засада презумпції невинуватості при звільненні від кримінальної відповідальності не обмежується: приписи презумпції невинуватості слід оцінювати, по-перше, як такі, що не входять до механізму реалізації кримінальної відповідальності, по-друге – як альтернативні покаранню заходи

кримінально-правового впливу. Звільнення особи від кримінальної відповідальності залишається дієвим засобом вирішення кримінально-правового спору в передбачених законом випадках. Особа, яка вчинила кримінально каране діяння, ніяким чином не обмежується у своїх правах, а тим більше – у праві на реалізацію засади презумпції невинуватості щодо неї.

Опанашук, Ю. Ю. Сучасні детермінанти нотаріальної діяльності: цивілістичний аспект / Ю. Ю. Опанашук // Юридична Україна. – 2020. – № 8. – С. 51-59.

У статті проаналізовано основні нормативно-правові та правореалізаційні перешкоди на шляху розвитку та вдосконалення нотаріальної діяльності в Україні на сучасному етапі. Автором наголошено на тому, що політику вітчизняного законодавця щодо оптимізації нотаріату, на жаль, не можна назвати послідовною і однозначною, оскільки має місце ціла низка концептуальних проблем та законодавчих колізій, що унеможливають розвиток цього інституту і публічно-правової форми засвідчення цивільних правовідносин. Зазначається, що шляхом правомірного і своєчасного вчинення нотаріальних дій вітчизняні нотаріуси надають публічну достовірність цивільно-правовим відносинам, що в окремих випадках виступають в якості юридичних фактів, які мають конститутивне значення. Такі умовиводи дозволили автору констатувати, що правозахисна функція нотаріату набуває характеру системоутворюючої ознаки стосовно активізації людського потенціалу в правовій сфері, оскільки виконувати обов'язки пересічного нотаріуса належним чином здатен не кожен уповноважений державою на вчинення таких дій суб'єкт.

Клочков, В. Г. Форми взаємодії Генеральної прокуратури із засобами масової інформації / В. Г. Клочков // Юридична Україна. – 2020. – № 8. – С. 60-66.

У статті досліджується, що проведення інформаційної діяльності прокуратурою повинне здійснюватися на реалізацію принципу гласності, охорону та захист прав і свобод людини, інтересів держави. Обгрунтовано, що формами взаємодії прокуратури із засобами масової інформації (далі – ЗМІ) є: прес-конференція, розміщення матеріалів у засобах масової інформації; брифінг; поширення прес-релізів; інтерв'ю; круглий стіл; прес-тур; розміщення інформаційних матеріалів на веб-сайті; виступи працівників у телевізійних ефірах та радіопрограмах; розміщення

інформаційних матеріалів у нових медіа; запрошення представників ЗМІ на службові наради. Визначено, що працівники прокуратури повинні мати високий професіоналізм, що в свою чергу сприятиме правильному та обґрунтованому формулюванню відповідей на поставлені запитання журналістів та інших представників ЗМІ. Має актуальність розміщення матеріалів у засобах масової інформації.

Базов О. В. Міжнародно-правові засади відповідальності за міжнародні злочини проти культурної спадщини в умовах збройних конфліктів / О. В. Базов // Юридична Україна. – 2020. – № 8. – С. 67-72.

Стаття присвячена аналізу питань міжнародно-правового забезпечення відповідальності за міжнародні злочини у сфері захисту культурних цінностей. Проаналізовано основні міжнародно-правові акти та судова практика в цій сфері. Надано пропозиції щодо вдосконалення міжнародних і внутрішньодержавних правових актів.

Гусєв, О. Ю. Окремі аспекти впливу електронних доказів на процес формування предмета доказування / О. Ю. Гусєв // Юридична Україна. – 2020. – № 8. – С. 74-75.

Проаналізовано вивчення іноземного та вітчизняного досвіду використання електронних доказів у цивільному судочинстві виявило наявність особливого взаємозв'язку між ними і предметом доказування.

Денисенко, Г. В. Реалізація імунітету свідка під час одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях / Г. В. Денисенко // Юридична Україна. – 2020. – № 8. – С. 76-78.

Про особливості одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях.

Юридична Україна. – 2020. – № 9.

Гордієнко, С. Г. Складові безпеки української державності за сферами її буття / С. Г. Гордієнко // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 6-17.

У роботі визначаються складові безпеки України за сферами її життєдіяльності: політика, економіка, воєнна сфера тощо.

У сучасному світі рушійною силою економіки стають якісно нові знання, тому структуру економіки, як інноваційної, можна звести до наступної формули: загальна економіка = економіка науки + науково-технологічна економіка + економіка матеріального виробництва. Економіку, на нашу думку, схематично можна відобразити так: економіка науки (інформація = інформаційні ресурси - інноваційна діяльність = якісно нові знання = інтелектуальні ресурси), науково-технологічна економіка та економіка матеріального виробництва. Тобто безпека держави залежить, в першу чергу, від її політичної складової із забезпечення економічної безпеки суспільства. Безпека держави як системи політичної влади в Україні залежить від її політичної, економічної, наукової та науково-технологічної складових, які є фундаментом інноваційної політики України.

Корнєєв, Ю. В. Загальні риси антикорупційної політики в Україні / Ю. В. Корнєєв, В. В. Стоколос // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 18-23.

У статті розглянута історія антикорупційної політики в Україні та сучасний стан законодавчої бази. Розглянуті різноманітні підходи правових регуляцій та етимологія антикорупційного права. Вагомий акцент робиться на дослідженні інституціональної бази нашої держави, а саме на вивченні функціонування таких державних структур як Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Вищий Антикорупційний Суд. Проводиться аналіз історичної ретроспективи з урахуванням політичних подій задля кращого правового аналізу. Виходячи з рекомендованого обсягу роботи, стан антикорупційної політики розглядається фрагментарно.

Пристінська, К. О. Основні етапи розвитку інституту адміністративної відповідальності за незаконний обіг наркотичних засобів та психотропних речовин / К. О. Пристінська // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 24-32.

У статті розглянуто основні етапи розвитку адміністративної відповідальності за незаконний обіг наркотичних речовин. Виділено три етапи: 1) дореволюційний; 2) радянський; 3) часи незалежної України, які різнилися підходами до адміністративної відповідальності в цій сфері. Розглянуто положення Адміністративного Кодексу УСРР 1927 р., Кодексу Української РСР про адміністративні порушення 1984 р. та

чинного КУпАП, в яких знайшли відображення норми з адміністративної відповідальності за порушення в цій сфері.

Сіроткіна, М. В. Звільнення від кримінальної відповідальності як альтернатива кримінальному переслідуванню / М. В. Сіроткіна // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 33-40.

У статті на основі чинного кримінального процесуального законодавства, наукових досліджень та судової практики досліджується інститут звільнення від кримінальної відповідальності як альтернатива кримінальному переслідуванню. З'ясовано, що окремі дослідники звільнення від кримінальної відповідальності відносять її до форм реалізації кримінальної відповідальності, вважають звільнення від кримінальної відповідальності інститутом кримінального права, що диференціює відповідальність; радикальним засобом диференціації кримінальної відповідальності; юридичним фактом, що припиняє кримінальне правовідношення, який звільняє особу від несприятливих правових наслідків, тощо. Проаналізувавши позиції зарубіжних та вітчизняних науковців, можна дійти висновку, що норми, які передбачають звільнення від кримінальної відповідальності, слід вважати «альтернативою кримінальному переслідуванню». Звільнення від кримінальної відповідальності передбачається в кримінальному законі у зв'язку з тим, що в деяких випадках немає сенсу піддавати конкретну особу кримінальній відповідальності, оскільки кримінальна відповідальність, будучи правомірною, визнається недоцільною. Держава реагує на злочинне діяння, не залишаючи його без наслідків, але реагує в іншій, «альтернативній» формі, ідучи на виправданий у таких випадках правовий компроміс.

Базов, В. П. Питання формування податкового кредиту за операціями з контрагентом, що має ознаки фіктивності / В. П. Базов // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 41-57

У статті висвітлено основні міжнародно-правові засади формування податкового кредиту за операціями з контрагентом, що має ознаки фіктивності. Досліджено стан законодавчого забезпечення відповідальності за вчинення господарських операцій з ознаками фіктивності в окремих державах ЄС та інших державах, зокрема й в Україні. Проаналізовано судову практику Верховного Суду щодо захисту прав платників податків та інтересів держави у зазначеній сфері податкових правовідносин. Надано пропозиції щодо вдосконалення законодавчого забезпечення та судової практики у сфері формування

податкового кредиту за операціями з контрагентом, що має ознаки фіктивності.

Долінська, А. М. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття інтернет-користувача як фізичної особи / А. М. Долінська // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 58-67.

Стаття присвячена питанням особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття інтернет-користувача як фізичної особи. Виділено особливості здійснення інтернет-користувачем окремих особистих немайнових прав, обумовлених природою інтернет-відносин. Специфіка правового статусу інтернет-користувача у контексті її особистих немайнових прав при вчиненні певних дій у мережі Інтернет полягає: у моменті виникнення правового статусу інтернет-користувача як носія особистих немайнових прав; у забезпеченні принципу рівності всіх інтернет-користувачів; у дотриманні особливих вимог щодо індивідуалізації інтернет-користувача.

Нелін, О. І. Місце інституту нотаріату у правовій доктрині спадкового права України: теоретичний аспект / О. І. Нелін // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 68-74.

У статті досліджено теоретичні та практичні проблеми нотаріату у вітчизняна правовій доктрині спадкового права. Значна увага приділена аналізу положень, які вперше з'явилися у спадковому законодавстві, та спірним проблемам спадкового права. Сучасні тенденції розвитку спадкового права розглядаються з використанням порівняльно-правового методу й у світлі адаптації вітчизняного законодавства до права Європейського Союзу. Звертається увага на низку існуючих у сфері нотаріальної діяльності проблем, пов'язаних із нотаріальним посвідченням спадкового майна, усунення яких допоможе не лише забезпечити спадкові права, а й успішно реалізувати судову реформу в Україні.

Трунова, Г. А. Окремі проблеми реформування системи пенсійного забезпечення в Україні / Г. А. Трунова // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 75-79.

У статті на основі аналізу минулих етапів реформування пенсійної системи, чинного пенсійного законодавства та правозастосовної практики у зазначеній сфері розглянуто проблеми та перспективи реформування системи пенсійного забезпечення в Україні. Зроблено висновки та вироблено окремі пропозиції щодо необхідності комплексного підходу до процесу реформування системи пенсійного

забезпечення в Україні з метою встановлення гідного рівня пенсійного забезпечення громадян та гарантії реалізації пенсійних прав.

Юркевич, М. В. Правова охорона лісів у Київській Русі / М. В. Юркевич // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 80-86.

У статті розглянуто питання законодавчого врегулювання охорони лісів на території Київської Русі, які знайшли відображення у давній пам'ятці права — Руській Правді. Актуальність дослідження пов'язана зі зміною орієнтирів, що знайшло відображення у лісовому законодавстві. Виділено найважливіші чинники, що обумовили становлення лісоохоронного законодавства Київської Русі. Проведено порівняльно-правовий аналіз положень Короткої та Просторової редакцій Руської Правди, в яких знайшли відображення питання охорони лісів. Розглянуто систему штрафів, передбачених Руською Правдою, за правопорушення, пов'язані з лісовими промислами та організаційні засади охорони лісів у Київській Русі.

Пилипчук, О. П. Процедура визнання доказів недопустимими під час судового розгляду у кримінальному провадженні потребує належного законодавчого врегулювання / О. П. Пилипчук, О. Ю. Костюченко // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 87-89.

Відповідно до ч. 1 ст. 87 Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК) докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій унаслідок істотного порушення прав та свобод людини, є недопустимими. Частинами 2 і 3 цієї статті визначено низку ознак, які характеризують докази як недопустимі.

Ребезюк, В. М. Шляхи вдосконалення законодавчого поля України у сфері забезпечення та дотримання охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження / В. М. Ребезюк, О. Є. Омельченко // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 90-92.

На сьогодні в Україні досить актуальною і нагальною є проблема забезпечення і дотримання прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, ефективного використання потенціалу чинної Конституції для втілення її принципів у реальне життя. Конституційні норми задекларовані в Основному Законі здебільшого у вигляді норм-засад як норми узагальненого порядку. Дані норми

тракуються у повсякденному законодавстві, що дає можливість створити конкретний механізм реалізації захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Костюченко, О. Ю. Щодо розширення процесуальних гарантій захисника у кримінальному провадженні / О. Ю. Костюченко // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 93-94.

Здійснення адвокатської діяльності в кримінальних провадженнях показує необхідність розширення процесуальних гарантій захисника. Слід звернути увагу на окремі недоліки профільного законодавства та необхідність його вдосконалення, зокрема, Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і Кримінального процесуального кодексу України щодо розширення професійних прав адвокатів, гарантій їх професійної діяльності.

Петрів, О. О. Актуальні проблеми реформи процесуального законодавства електронні докази в цивільному процесі / О. О. Петрів, О. А. Терех // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 95-96.

Протягом довгого часу надзвичайно швидкий розвиток інформаційних технологій демонструє нам, що прогрес є неминучим, а тому важливим є вираження його результату в праві. Електроніфікація світу привела до виникнення низки нових правових явищ. Окрім цього, щодня ми можемо спостерігати все більше застосування технологій у повсякденній діяльності як громадян України, так і в державних процесах загалом. Саме тому перед нами постає питання визначення ролі, поняття та підстав класифікації таких доказів у цивільному судочинстві. Сьогодні судова практика є неоднозначною у підходах щодо того, які саме електронні докази потрібно вважати допустимими засобами доказування.

Решетняк, К. Ю. Підстави відмови в екстрадиції особи / К. Ю. Решетняк, М. Є. Шумило // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 97-99.

Найпоширенішою формою міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю є надання правової допомоги. Серед основних видів такої допомоги є видача злочинців (екстрадиція), однак існують випадки, за яких шкода від застосування цього інституту може перевищити відвернену, тож саме з цієї причини законодавством України та міжнародними актами передбачено підстави відмови в екстрадиції.

Кампо, С. В. До питання актів Конституційного Суду України як джерел господарського права та процесу / С. В. Кампо, В. А. Устименко // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 100-102.

Питання про конституційні проблеми економічного та господарсько-правового життя стають все більш актуальними в юридичній науці. Важливим аспектом цього життя є акти Конституційного Суду України (висновки, рішення та ухвали). У сучасних умовах розвитку господарського права України вивчення джерел цієї галузі права має важливе значення для більш поглибленого освоєння нових інструментів правового реагування. Новітні дослідження дають підстави стверджувати, що в юридичній науці відбувається перманентний процес перегляду ролі й значення джерел права. У зв'язку з цим особливо актуальним є питання про значення актів Конституційного Суду України (далі – КСУ) як джерел права взагалі, так і джерел господарського права та господарського процесу, зокрема.

Діхтієвський, В. П. Проблеми вдосконалення якості адміністративно-процесуального законодавства: досвід та практика Європейського Суду з прав людини / В. П. Діхтієвський // Юридична Україна. – 2020. – № 9. – С. 103-108.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) із практикою її тлумачення та застосування ЄСПЛ дістала одностайне визнання її одним із найбільш авторитетних нормативно-правових та ідеологічних факторів формування та вдосконалення національного права країн-членів Ради Європи. Серед іншого, цей результат досягається шляхом формулювання прогресивного сприйняття права та критеріїв, за якими слід оцінювати якість норм права. Зважаючи на це, для більш повного досягнення мети даного дослідження вкрай необхідно розкрити висловлене ЄСПЛ бачення якісного правового регулювання, а також напрацювання цієї міжнародної судової установи та вітчизняних судів щодо деяких інших показників, що беруться до уваги під час оцінювання якості норм права.